

Domoznanski oddelek

tp 05
JESENSKI LISTI
2013

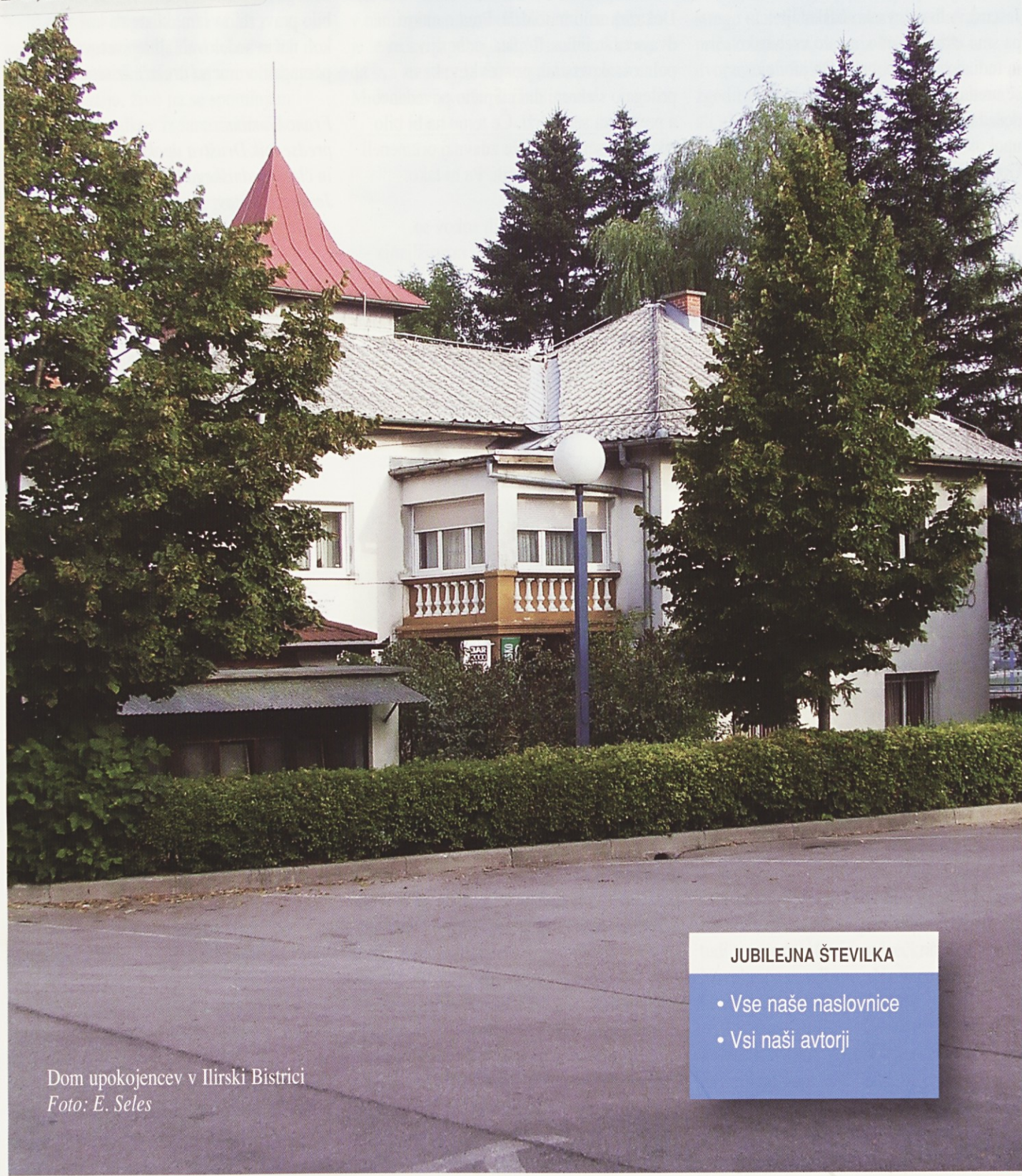
070.48-057.75(497.12 Ilirska Bistri

2002246,20

COBISS o

KUJENICA MAKSE ŠANSA
ILIRSKA BISTRICA

JUBILEJNA ŠTEVILKA

- Vse naše naslovnice
- Vsi naši avtorji

Dom upokojencev v Ilirski Bistrici
Foto: E. Seles

Beseda uredništva

Spoštovane bralke, dragi bralci!

Dočakali smo dvajseto, jubilejno številko naše priljubljene revije. Pri pregledu arhiva ugotovimo, da smo prvo številko Jesenskih listov izdali leta 1996. Prvi dve leti nam je uspelo izdati po dve številki Jesenskih listov, vsako naslednje leto pa smo izdali po eno, a zato vsebinsko in tudi sicer bolj bogato. Ob jubileju se uredniški odbor pristrčno zahvaljuje dosedanjsima predsednikoma Društva upokojencev Miru Štembergerju in Francu Gombaču za podporo in razumevanje pri našem delu. Zahvaljujemo se številnim sodelavcem, ki so prispevali svoje pisne prispevke, sponzorjem ter Občini Ilirska Bistrica za finančno podporo pri tiskanju revije. Glavno delo je seveda slonelo na uredniškem odboru, ki je ljubiteljsko in zelo dobro opravljalo svoje delo.

Bomo še nadaljevali z delom? To bo odvisno od okoliščin, predvsem pa od odmevov na naš jubilej, ki jih pričakujemo od vas.

Prisrčen pozdrav,

Dimitrij Grlj,
urednik

Naših dvajset števil

V prvi številki Jesenskih listov, jeseni 1996, je urednik med drugim zapisal:

”Ideja in osnutek sta se porodili prejšnjo jesen. Pa tudi sicer mi upokojenci na jesen svojega življenja nismo za odpad.“

Dokazali smo in to drži. Pred nami je dvajseta številka. Bogata je, berljiva in polna vsakovrstnih prispevkov, ki se prilegajo sleherni duši. Smelo povedano, a prepričan sem, drži. Če temu ne bi bilo tako, bi jesenski listi že zdavnaj orumeneli in se popolnoma posušili. Pa ni tako.

Sveži in polni življenjskih sokov so, odražajo naše delo, počutja, razmišljanja – skratka – naš vsakdan.

O čem vse smo pisali v teh pretečenih letih? Težko bi vse naštel, vse vsebine in avtorje, zato prepuščam tebi, dragi bralec, da pobrskaš po dosegljivih številkah listov, se morebiti spomniš ob gledanju osrednje priloge slik naslovnice, ne nazadnje, dobi se v naši knjižnici tudi zbirka. Potrudi se, saj to znaš!

Vendarle pa ne morem mimo nekaterih stalnih prispevkov, ki jih je skrbno skozi vse številke peljal naš uredniški odbor, ki ga je vseskozi vestno in zanesljivo krmari odgovorni urednik Dimitrij Grlj – Mitko.

Sem sodijo literarni prispevki naših članov in gostujočih literatov v proznih in pesniških prispevkih, opisi znamenitih osebnosti našega kraja ali tistih, ki so soustvarjali našo zgodovino, dogodkov iz preteklosti in sedanjosti, naših in tujih krajev, dela društva, odborov in posameznikov, načrte za prihodnost in ne nazadnje kotichek za smeh in ugankarje.

Vsem smo želeli ustreči, saj to je naše poslanstvo. Če nam je uspelo, pa presodite vi, dragi bralci!

Nisem našteval tvorcev besedil in drugih prispevkov. Veliko nas je in sigurno bi nekoga nesrečno izpustil, kar pa ne bi bilo prav, zato vsem, ki ste na kakršen koli način sodelovali ali le svetovali ali pomagali, v imenu društva iz srca hvala!

Franc Gombač,
predsednik Društva upokojencev
in član uredniškega odbora
Jesenskih listov

Iz moje mladosti

Literarni prispevek prijatelja Rajka Grlja v eni od zadnjih števil »Jesenskih listov«, v kateri obuja spomine na mladostna leta, me je spodbudil, da tudi sam obudim spomine na tista najlepša, brezskrbna in nepozabna leta našega življenja.

Veliko je bilo dogodkov, ki se jih z nostalgijo spominjam. Pred očmi se mi vrstijo spomini iz časov, ko sem obiskoval nižjo gimnazijo, živo pa se spominjam tudi norih dogodkov iz fantovskih časov. Kaj vse smo počeli ...!

Mladina moje generacije je po drugi svetovni vojni živela dokaj skromno. Povojno revščino smo sicer čutili, doživljali smo težke čase, bilo pa je tudi lepih in veselih trenutkov, ki ne bodo šli nikoli v pozabo. Lahko rečem, da smo bili kljub težkim razmeram in pomanjkanju srečni, predvsem pa polni optimizma, saj smo se lahko šolali, zaposlitev nam je bila zagotovljena in pred nami je bila svetla bodočnost.

***

V Ilirski Bistrici je bilo v tistih povojnih časih veliko gostiln. Vsaj deset se jih spominjam. Med njimi pa je bila najbolj znana in obiskana kavarna »Šport« ali kakor smo jo imenovali Bistričani »Pr Šajni«. V njej je bilo na voljo dnevno časopisje, v večjem prostoru sta bili postavljeni biljardna miza in miza za ročni nogomet, ob oknu pa tri majhne mizice, rezervirane za igranje šaha, »škope« in »briškole«. Manjša soba v kavarni pa je bila rezervirana za resne kvartopirce, ki so igrali predvsem tarok. Omeniti moram tudi balinišče, kjer se je balinalo od jutra do večera, včasih tudi pozno v noč ob svečah.

S prijateljem Rajkom sva bila kljub izrecni prepovedi, v šoli in doma, kuhana in pečena v tej kavarni. Kaj naju je vleklo v ta lokal? Predvsem biljard in namizni nogomet. Toda za igranje biljarda in namiznega nogometa je bilo treba

plačati žetone. Reševala naju je prijazna natakariča Štefka, ki nama je dajala žetone za igro, pod pogojem, da ji zmeljeva kavo na nek predpotopni, zarjaveli ročni mlinček.

Ker sva veliko trenirala sva kmalu postala v namiznem nogometu zelo močan par, ki je le redko izgubljal. Bila sva tako dobra, da sva za starejše fante igrala za pijačo. Midva sva seveda pila malinovec.

Večkrat se je zgodilo, da sva sredi igre morala zbežati skozi stranska vrata, čez teraso nad baliniščem, kajti v kavarno so radi zahajali tudi učitelji in gorje, da bi naju dobili v lokalu. Sledile bi šolske kazni pa še doma bi pela šiba.

Nekega sobotnega večera sva bila tako prisiljena bežati iz kavarne. Pa nisva šla domov, šla sva naravnost v kino. Šolski mladini je bilo takrat strogo prepovedano obiskovati večerne predstave (hora legalis). V kino smo smeli le v nedeljo ob treh popoldne, na predstavo, ki so jo obiskovali v glavnem le vojaki (družeti). Toda midva sva si dovolila obiskovati tudi večerne predstave. Ker sva se bala, da naju kdo od učiteljev ne odkrije, sva se do začetka predstave potuhnili v kot

čakalnice in ko je začel predfilm »luče«, sva smuknila v dvorano. V popolni temi sva sedla v predzadnjo vrsto in z zanimanjem spremljala Filmske novice. Po predfilmu so se prižgale luči in z grozo sva ugotovila, da sediva poleg učiteljice Mravljetove, ki je sicer veljala za zelo strogo učiteljico. Bila sva trda od strahu, pričakovala sva, da naju bo zapodila iz dvorane in v šoli bo sledil ukor. Toda zgodil se je čudež! Učiteljica Mravljetova ali »Mravlječka«, kakor smo jo imenovali, le ni bila tak bav – bav. Ko je videla najino zadrego se je zasmejala in rekla: »Le glejta film do konca, potem pa takoj domov!« Kamen se nama je odvalil od srca, pustolovskega, gusarskega filma »Proti vsem zastavam« pa se še danes spominjava in ga ne bova nikoli pozabila.

***

V šestdesetih letih prejšnjega stoletja smo imeli mladi v Bistrici kar nekaj možnosti za zabavo ali kot bi danes rekla mladina, za žuriranje. Največ je bilo plesnih prireditev. Na plesne smo hodili v glavnem po vaseh ob vaških praznikih (shodih), ob gasilskih veselicah in ob državnih praznikih, ki jih je organizirala mladina kar v tovarniških halah bistriških delovnih organizacij. Najbolj romantični pa so bili plesi poleti v hotelu »Zmaga« (ples na vodi) in v restavraciji »Triglav« na placu, pozimi pa v »Soči« v Trnovem. Pogosto smo obiskovali tudi plesne »Na Vidmu«, ki jih je organizirala JLA.

Mladi fantje pa smo se najraje zbirali predvsem v gostilnah, ki jih ni bilo malo. Tu smo prepevali, balinali, kartali, šahirali ... Pa nismo obiskovali le bistriških lokalov. Pogosto smo odhajali tudi v sosednje kraje, največkrat v Novokračine, v Rupo »Na vago« k Milanu in še kam.

Poleti, leta 1968 v Rupi, kjer smo največkrat popoldne balinali, zvečer pa v gostilni prepevali, se je čisto spontano formiral vokalno – instrumentalni kvintet

v sestavi: Zoro Šajn (klarinet), Jože Iskra – Pepo (harmonika), Tomo Šajn (kontrabas), Tone Štemberger – Berkopec in moja malenkost (trbaške orgle). Trbaških orgel ne pozna noben glasbeni ansambel, niti nobena filharmonija. Ob instrumentalni spremljavi smo seveda, podobno kot »Fantje s Praprotna«, zapeli tudi nekaj znanih Slakovih.

Polni norih idej smo nekega večera prišli na misel, da bi bilo dobro organizirati naš pevski nastop, kar na vrhu Snežnika. Rečeno, storjeno, nastop smo poimenovali »Concerto grosso na Snežniku«. Poskrbeli smo za dobro reklamo, plakat in vabilo smo zanesli celo v Moščeniško drago, kjer je dopustovalo veliko Bistričanov.

Neko poletno soboto proti večeru smo jo mahčili na Sviščake. Ves večer smo veseljačili v planinskem domu, proti jutru pa smo se s kontrabasom in drugimi instrumenti odpravili na Snežnik. Kaj vse smo doživljali na poti do vrha Snežnika? Še danes ne vem kako smo instrumente, v zgodnjih jutranjih urah, nepoškodovane prinesli v koč. Največ

težav smo imeli s kontrabasom. Vsi smo se ga otepali, nazadnje pa smo odločili, da mora kontrabas nositi Berkopec, saj on v kvintetu samo poje, vsi ostali pa tudi igramo na svoje instrumente. Razen tega pa je bil tudi najmočnejši in kot košarkar nabit s kondicijo. Kljub precej majavim nogam, strmi poti in temi, ga je pazljivo nosil in ga prinesel na vrh Snežnika. Pred njim ga ni prinesel še nihče.

Končno smo močno utrujeni prisopihali na vrh Snežnika. Komaj smo si malo oddahnili, že so začeli na Snežnik prihajati prvi planinci in vsi so z zanimanjem čakali na naš koncert.

Točno ob napovedani uri smo zapeli in zaigrali nekaj narodnih, najbolj pa je vžgala Slakova »V dolini tihi«. Planinci, ki so nas poslušali so bili z našim petjem in igranjem zelo zadovoljni in so nas nagradili z močnim aplavzom.

To naše prepevanje in igranje na Snežniku ne bi bilo nič posebnega, saj so na vrhu našega očaka že prepevale tudi druge skupine. Tudi kakšno harmoniko in kitaro so že zanesli na vrh, toda velikega kontrabasa do tistega časa zagotovo na Snežnik ni vlekel še nihče.

Darij Dujmovič

Jutranja misel

Jutro nekega večera pozvanja dnevu,
rosa čuva hladen dan,
trava boža toplo dlan,
voda gleda se v odsevu.
Veš, da danes je ta dan?
Oblak oblaku mesto hrani,
pred točo beli cvet se brani,
a tebi zdi se svet zaspan.
Brez cilja je in brez obetov
ta misel, strgana z neba,
za nas domislica ima –
ne brani dobrih se nasvetov!

Kar tako

veseli zvoki
neznanih tromb
neso poziv po svetu
da tu še vedno je lepo

Veselje

Kako malo rabiš za nasmeh!
Drobna misel, lep pogled,
morda metulj, dišeči cvet,
veselje last je nas vseh.

Žalost

Ne, nočem je!
A brez nje ne vem,
kaj sreča je!

Franc Gombač

Ljudje snežniških gozdov

Čas neusmiljeno beži. Spomini se mi vsak dan bolj vračajo v otroška leta. Bila so to leta, ki sem jih delno preživljala v gozdu, a so bila prelepa. Zato ni čudno, da so mi sošolke celo zavidale. Imela sem priliko spoznati zanimivo življenje v naravi in krasne ljudi. Bili so to logarji in njihove družine, delavci, furmani, oglarji, gozdni in gradbeni delavci, izletniki iz Bistrice, Reke, Trsta in celo italijanski vojaki.

Sviščaki, 1935: Viljem Kindler, Marija Baša, Erna Kindler, Sandro Baša, Zdenka Baša in Nada Sterle.

Na Sviščakih nam je bila najbližja družina gozdarja Aleksandra Baša iz Podgraj. On je bil po domače Kovačev, žena Marija pa Vrtnarjeva. Moja najboljša prijateljica sta bila njuna otroka Sandro in Ida. Živeli smo pod isto streho – v planinskem domu, katerega oskrbnik je bil moj oče. Del doma je bil last princa Schönburg-Waldenburg, lastnika Snežniških gozdov. Jasa pred domom je bila naš pravi raj. S Sandrom, ki je bil mojih let, sva večkrat raziskovala tudi notranjost gozda. Včasih sva odpeljala najini kravi na pašo v Grdo drago ali v Črni dol. Na poti v Grdo drago sva se vedno ustavila pred spominsko ploščo umrlega vojaka, ki ga je zasulo med delom na cesti. Tja sva

vedno položila rožice in se spraševala, če je mogoče, da je takrat umrla tudi njegova družina na Siciliji zaradi potresa. Pripovedovali so, da sta se telegrama srečala.

Na Sviščakih sem imela priliko spoznati nadlogarja Viljema Kindlerja. Mi smo mu rekli »fešnar«.

Nekaj časa je tu služboval in se hranil pri nas. Za nas otroke je bil zelo zanimiv, ker se je vozil z velikim motorjem. Postalni smo prijatelji. Z njim je včasih prihajala tudi sestra Irma, ki je žal kmalu zatem umrla. S sestro Zoro sva bili zelo počaščeni, ko sva bili povabljeni na kosilo h Kindlerjevim v Bistrico.

Še nekaj me zelo spominja na Sviščake – in to je lov na divjega petelina. Logar Baša je moral pripraviti vse potrebno za slavnostni lov na petelina, na katerega je potem prišel princ s prijatelji. V ranem jutru je odhajal na čakanje in zasledovanje divjega petelina, kar ni enostavno. Končno je bilo vse pripravljeno. Pripeljali so se princ in prijatelji. Prespali so v njegovih prostorih in zgodaj zjutraj odšli na ta enkratni lov. Radovedno smo čakali, če bo uspelo in uspelo je. Vračali so se s petelinom na strehi avtomobila. Kako je slovesnost končala, ne vem. Vem pa, da je bil to tudi za nas velik dogodek.

Leta 1935 se je logarjeva družina preselila na Okrogolino. Planinski dom je postal v celoti vojaški. Dobili smo peterico dežurnih vojakov in telefon. Vojaki so se hranili pri nas in poleg njih še veliko delavcev, ki so gradili vodovod. Imeli smo smolo, ker je podjetnik Vidussoni propadel in tako so se delavci precej časa hranili kar na naš račun. K nam so poleti prihajali furlanski oglarji, ki so v bližnjem gozdu kuhali oglje.

Tudi furmani iz bližnjih vasi so se redno ustavljali pri nas. Enkrat bi se kmalu zgodilo nekaj hudega. Furmani so se pri kosilu lepo pogovarjali po slovensko in se

tudi smejali. Italijanski vojak, ki je sedel pri drugi mizi, je mislil, da se norčujejo iz njega. Šel je po puško in jo nameril v slovenske goste. Mama je skočila pred vojaka in mu začela dopovedovati, da ni nihče mislil nič slabega. Vojak se je pomiril in tako se je nevarna situacija ugodno rešila.

V lepem spominu mi je ostal tudi logar Lojze Sterle. Z Mašuna je včasih pripeljal svoja dva fanta, ki sta imenitno smučala. Zelo sem ju občudovala. Sterletovi spadajo k znani logarski rodbini, ki je imela v službi pri princu šest gozdarjev, le rodbina Martinčič jih je imela več – kar osem. Obe družini izhajata iz Loške doline.

Imela sem priliko spoznati Lojzeta in Toneta Sterleta. Oba sta z družinama dolgo živela na Mašunu. Tam so se jima tudi rojevali otroci. Bolje sem spoznala prav Tonetovo družino. Poročen je bil s sestro gospoda Milana Grlja, znanega župnika iz Harij in Podgraj. Otroci so bili Nada, Zora in Miloš. Odrasli hčerki sta se preselili v Koper, kjer sta si ustvarili družini,

Miloš pa je odšel v Kanado. Ljubezen in domotožje do svojega rojstnega kraja Mašuna je izkazal z željo, da se po smrti njegovi ostanki vrnejo prav tja. Želja se mu je izpolnila in pred kratkem je bil njegov pepel raztresen na Mašunu. Ta dogodek se me je zelo dotaknil, zato sem morala to napisati.

Z Nado sva se v Koprju pogosto srečevali in vedno sva si imeli veliko povedati, ker sva imeli nekaj skupnega. Obe sva prihajali iz gozda. Res čudno, kako nas je ta gozd vezal. Tudi z drugimi znanci iz tistih časov smo gojili posebne odnose. Pred nekaj leti, še preden je šla Nada v Dom upokoencev, me je obiskala. Prinesla mi je nekaj slik in zapisov. Povedala mi je tudi, da je Vinko Sterle iz Sežane napisal zanimivo knjigo o bogati zgodovini Sterletovih.

Imela sem občutek, da je želela, da bi to kje objavili, morda prav v Jesenskih listih, ki jih redno prejema od prijateljice iz Ilirske Bistrice. Prav takrat sem imela hude skrbi z moževo boleznijo in sem žal na to pozabila. Sedaj sem sklenila, da to popravim.

Med slikami, ki mi jih je prinesla gospa Nada, je tudi slika Mašuna s pripisom: Moja rojstna hiša – požgano 25. 10. 1943. To je bil nesrečen čas za gozdarje in njihove družine, ki so se zatele v Leskovo dolino, upajoč, da bodo tam varne, a prav ta kraj bi bil kmalu usoden. Že naslednje jutro so prišli Nemci in jih nameravali pobiti. Med potjo so namreč ujeli nekaj partizanov. Ubili so jih v Leskovi dolini skupaj z logarjema Francetom Sterletom in Maksom Šetino ter s Štefanom Celinovim iz Kuteževega, ki je živel pri Baševi družini.

Žene in otroke je rešil nemški oficir. Odpeljali so jih na Reko, od koder so se k sreči kmalu rešili. O tem mi je pripovedovala Ida Baša, ki je vse to doživela. Njen brat Sandro, ki se je takrat zatekel k partizanom in bil laže ranjen, se je vrnil v Kuteževo. Z Rozko Celin je začel učiti v partizanski šoli, ki je žal trajala le do začetka maja 1944, ko je bila vas požgana.

Leskova dolina je bila rojstni kraj mnogih gozdarskih otrok. Med njimi je bil tudi znani in za Ilirsko Bistrico zelo zaslužni gospod Viljem Kindler, ki so ga lani ob stoletnici rojstva Bistričani s hvaležnostjo počastili. Tu so se rodili tudi otroci gozdarja Boleta, razen najmlajšega Franceta, poznejšega duhovnika in zaslužnega urednika revije Ognjišče.

Z Boletovima Marijo in Leo smo bile sošolke v samostanu v Trnovem. Vse tri smo postale partizanske učiteljice in pozneje tudi poklicne učiteljice.

Sedaj se moram preseliti še malo na Klansko polico, kjer je bila moja družina

le eno leto, a dovolj, da mi je pustila spomine. Otroci, ki smo bili poleti leta 1939 na Polici, med njimi tudi logarjev fant mojih let Rupert Sedmak, smo naredili »tajni« načrt za pohod na Smrekovec (1364 m). To je gora, ki se je dvigala prav za planinskim domom, ki ga danes ni več.

Po njem je potekala meja med Italijo in Jugoslavijo. Pogumno smo se podali na pot. Bilo je zelo zanimivo. Na vrhu je bila krasna poseka, po kateri smo se veselo lovili in bili tudi precej glasni. Prikazal se je jugoslovanski mejni stražar, ki nas je mirno opazoval, ne da bi spregovoril. Zdel se nam je zelo čuden zaradi obleke, ki je nismo bili navajeni. Kmalu smo se naveličali in se zadovoljni zaradi velikega podviga vrnil domov. Italijanske straže nismo videli. Doma pa nas je čakalo presenečenje. Oficir mejne straže nas je pričakal mrkega obraza.

Začelo se je z zaušnicami. Po vrsti smo dobili vsak svojo, potem pa je sledila dolga pridiga. Povedal nam je, kako nevarno je bilo to početje, ker bi lahko streljali na nas. Kako je zvedel za to našo avanturo, nismo nikoli ugotovili. Ubogi Rupert je leta 1943 izgubil življenje prav tu na Polici. Njegova mama in mlajši brat sta pravočasno zapustila dom na Polici, oče Jože Sedmak se je s sinom predolgo zdrževal, kar je bilo usodno za oba.

Pri mojih 87. letih sem ena izmed redkih, ki se vsega tega še lahko spominja.

V mislih se večkrat vračam v snežniške gozdove. Podobe ljudi, ki sem jih imela srečo spoznati, so še vedno žive.

Naj bo ta skromen zapis blag spomin na vse, ki so velik del svojega življenja preživeli v tem prelepem gozdu, se tam rodili, nekateri pa tudi umrli..

Vida Hrvatina Gojkovič

Darilo

Zvabi me upognjena znanka,
vsa izsušena,
vsa gola,
vsa siva,
samotno svetišče
ob robu razpetega polja.
Stisnem se v krhko zavetje
njene blage sence
in si podarim
bežen počitek
pod žgočim soncem
spomina.

Iskanje

Ravnina,
komaj za kratko dlan,
na njej gosposka breza,
prameni vitkih las
ji segajo do tal.
Poniknem v tanko senco.
Listi komaj slišno šepetajo,
kot bi žalovali za nečim.
Čutim,
kako jih veter trosi vame,
kako me veter nese dalje
v obsončje časa.
Tu nekje v goščavi
spi moj stari hrast
in šepeče
najini imeni.

Vera Vezovnik

H Ketteju za rojstni dan

Skupina članov odbora, ki je pred petinštiridesetimi leti poskrbela za odprtje muzejsko urejenih prostorov pesnikovega doma, je na pesnikov rojstni dan tudi letos, 19. januarja 2013, obiskala Prem in Kettejev dom. Kot je navada se je tu tudi letos zaslišala pesnikova umetniška beseda, ki v njegovem domu dobi svojstven zven. Bila je to skromna pa vendar prisrčna obeležitev rojstnega dne premskega rojaka, velikana slovenske poezije.

Znana slovenska družina Mirana Kureta iz Trsta je že lani izročila predstavnikom tega odbora Kettejev rodovnik, ki so ga oblikovali pesnikovi sorodniki v Trstu in ga namenili pesnikovemu domu. To je bila prilika, da rodovnik predajo Dejanu Iskri, kustosu muzejske zbirke, ki ta čas skrbi tudi za Kettejev dom. Na sliki Darinka Žbogar in Zala Šajn predajata pesnikov rodovnik vodji muzejske zbirke.

Bistriški kulturniki so obiskali še dom pesnika Bogomila Faturja in mu v spomin prebrali nekaj njegovih pesmi.

Tekst in slika Vojko Čeligoj

Najin sprehod

Kot že nešteto krat,
sva šla tudi tokrat na sprehod.
Na križišču sva zavila s ceste,
da ne bi bila vedno ista pot.
Ogledovala travnike, drevesa
oblake in neba sinjino.
Občutila sončno sva toplino,
iskala drobne cvetke –
pomladi oznanilo.
Govorila sem le jaz,
kot doslej še vsakokrat.
Naj se ve, kdo mora potrpet.
Pripovedovala sem mu,
da se spremenila je narava
od lani že za cel obrat.
Molče me je pogledoval,
z glavo le pritrjeval.
Včasih se je stisnil k meni,
drugič stopil malo v stran.
Kako je zlat, ima me rad.
Všeč mi je njegov topel pogled, dotik.
Malo je srečnih ljudi,
med njimi sem gotovo jaz.
Pustila travnike sva za seboj,
njive ni več nobene.
Pot se v stezo spremenila,
krošnje skrivajo pogled v nebo.
Midva sva še kar hodila.
Besed je zmanjkalo.
V misli sem se zatopila,
občutek za čas izgubila.
Naenkrat se je postavil pred menoj,
zaprl mi pot – pogled uprl je vame.
Z močnim glasom je dejal "hov – hov!"
Poti ima dovolj, zdaj gre domov.
Najina vloga se je v hipu spremenila.
Kaj sem hotela?
Molče zdaj jaz sem mu domov sledila.
Bil je glasen le on, hov – hov
dokler se nisva vrnila domov.

Ana Marija Seles

Eskulapova karikatura

Občutil je, kot da je prišel od nekega daleč, iz mehanskega sveta, kjer ni občutil ničesar, nič človeškega ni bilo nekaj časa pred tem. Poskušal se je premakniti, pa se ni mogel, vse telo ga je bolelo in zasukal je lahko le glavo. Videl je slike na bližnji steni, ki so prebudile v njem prve občutke in prva spoznanja po prebujanju iz narkoze. Na eni izmed njih je v spodnjem desnem kotu s težavo prebral z roko napisano pojasnilo in podpis:

»Was machen Sie eigentlich Herr Lehrer ...?«

»So zu sagen ... eigentlich einen K ... naprej ni zmožem razpoznati črk. Podpisan je bil verjetno ... Hlavaty.« Le kaj počne gospod učitelj?

»Dober dan gospod Jože! Ste spet z nami? Operacija je uspela. Spet ste priključeni na svoje srce.«

»Mar sem bil res nekaj časa brez srca?« je pomislil za trenutek.

»Pokažite trebušček, da vam dam injekcijo proti bolečinam,« ga je svež, mlad in prijazen glas, zdelo se mu je, da prihaja iz zvočnika, pustil popolnoma neprizadetega. Ponovno ga je zanimala le slika in njeno sporočilo.

Zbodljaja v trebuh skoraj da ni občutil, niti ni opazil nelagodja, skoraj užaljenosti sestre, ker ni reagiral na njeno prijaznost, temveč je poskušal razpoznati moža na sliki, ki je, kot se je zdelo, tlačil nekaj v vrečo, kot da jo oblikuje ... Po opravi sodeč je bil zdravnik, ki je oblikoval nekaj? ... Mogoče je vkalupljal misli nekoga in jih tlačil v vrečo, da ne pobegnejo ...

Napis nad slikami je pojasnil – Eskulapove karikature.

»Lopovi! Spet ste pokradli in uničili še nekaj, kar smo petdeset let ustvarjali« se je nenadoma razburil sosed na njegovi desni.

V roki je držal prenosni radio in poslušal novice.

»Nikar se ne razburjaj Tone,« ga je miril eden izmed preostalih štirih pacientov, »razburjanje škodi okrevanju.«

»Ne morem si kaj, Zoran, ne trpim lopovščin, ki jih počnejo,« se je skušal pomiriti Tone, »v času socializma vodilni niso kradli.«

»Je pa država kradla ljudem in jih pošiljala v zapor, ... se spomnete Dachauskih procesov, Hude jame pa Golega otoka?« se je protivil Ivan s postelje pri oknu.

Pacienti so si izmenjali nekaj ostrih pogledov, Zoran je pomignil Tonetu.

»Smirite se momci!,« je ušlo sestri v materinščini, ker je bila vedno bolj vznemirjena, »bolniki ste in ne smete se razburjati, morate biti sproščeni. Sicer pa prihajajo praktikanti in doktor. Umirite se prosim!«

Skupina študentk in dva študenta visoke zdravstvene šole so spoštljivo poslušajoč doktorja korakali od bolnika do bolnika in poslušali o stanju bolnikov. Pri zadnjem pacientu so se pomudili nekoliko dalj. Pacient je prišel šele pred dvema urama na operacijo. Doktor se je po razgovoru obrnil k bodočim medicinskim sestram in zdravstvenikoma:

»Po "viziti" boste ob mentorstvu glavne sestre opravili potrebne meritve pri pacientih, se pogovorili z njimi, poskušali pridobiti njihovo zaupanje in napisali boste kratko poročilo o tem. Obrnil se je še enkrat k zadnjemu pacientu in določil enega izmed študentov.

»Vi mu pa razložite o namenu obiska anesteziologa, ki ga bo v kratkem obiskal in sodelujte pri tem. Omrtvičenje človeka je pomembno« se je pošalil.

Doktor je odšel, skupina praktikantov se je razdelila po navodilu sestre po parih in opravljala zadane naloge: merili so krvni tlak, delili predpisana zdravila in navezovali stike s pacienti.

Mladi, bodoči diplomirani zdravstvenik je pristopil k bodočemu operirancu, se predstavil kot Claudio in poskušal obrazložiti pacientu, kaj vse naj bi povedal anesteziologu. Vendar je Miho, kot je bilo pacientu ime, bolj zanimalo od kod je fant in zakaj se je odločil za "medicinsko sestro".

»Sem iz italijanske Istre,« je odvrnil fant in s tem očitno prekinil Jožetovo ugibanje o Eskulapovih karikaturah. Jože je odvrnil oči od slike na steni, kjer se mu je zdelo, da nekdo oblikuje človeka po svoji podobi, in ko je videl ponovno nasršene obrvi ostalih v sobi, pripomnil: »No, ja, Italijan z Obale si in ne iz italijanske Istre, ne prilivaj še ti olja na ogenj.«

Ob tem pa pomislil, da je boljše vnesti malo manj strasti (srca) v njihovo besedovanje in nekoliko več smeha. Poskušal je umiriti ozračje, zato se je obrnil k prestrašenemu pacientu in se pošalil, da lahko izbere pri anesteziji "lažjo uspavanko" ali nekoliko "zahtevnejšo macolo". Ko je videl njegov zaskrbljen obraz, je odnehal. Na pomoč mu je priskočila sestra: »E, da vam kažem kako je kod nas Mujo objasnio Hasu, kome nije bilo jasno kakva je razlika između "besplatno" i "dabe". Pa Haso, ti si išo u školu besplatno, a bilo je dabe.«

Starejši v sobi so se namehnili, mlajši so začudeno gledali, kot da bi potrebovali prevod. Napetost pa je vendar nekoliko popustila. Praktikanti razen Italijana, ki je pri bodočem operirancu v zadregi čakal na anesteziologa, so zaključili delo v sobi in odšli.

Bivanje v sobi je prešlo v prvotni ritem. Jože se je spet poglobil v Eskulapove karikature. Premišljal o "Herr Lehrer"-ju in njegovem prilagajanju človeka njegovim zamislim, pa o ranjki Avstro-Ogrski in nekdanji Italiji, ki sta tu nekoč sooblikovali življenje v teh krajih.

Tone je spet prižgal prenosnik in poslušal poročila. Zoran je prebiral Dnevnik in vsake toliko kaj prigovoril Tonetu o zapisanem. Slednji je spet vsake toliko zabentil kaj o grabljenju levih in desnih povzpetnikov. Pacient, ki je čakal na operacijo, je tu in tam vzdihnil. Ivan pa je molčal in nekaj tuhtal.

Po nekaj pripombah Zorana in preklinjanjem Toneta o fašistih se je ozračje spet naelektrilo.

Ivan se je namreč oglašil in prosil sestro, da prižge televizijo s pojasnilom, da bi rad gledal prenos o komemoraciji iz Kočevskega Roga. Tam je namreč pokopan tudi moj ded, ki se je pri domobrancih boril za Slovenijo pa so ga ubili levi fašisti.

V sobi je eksplodiralo. Zoran in Tone sta kljub slabosti sedla na posteljo. Tone je preklinjal, Zoran pa je grozeče vpil: »Kdo je fašist? Kdo je prisegel Hitlerju? Lopovi!«

»Vse se je odkrilo. Vi, vi antikristi!« je vpil Ivan nazaj.

Tedaj se je oglašil šesti pacient, ki je do tedaj molčal: »Ej, Slovenci nemojte se pobijati medu sobom kao što smo se mi.«

Jože je poslušal prepir, ali nam je usojen večni prepir, namesto, da bi se reševali iz težav, v katerih smo. Smo res samo "bolniki".

In spomnil se je na fanta, ki je ljubil »happy end«, ki bi si gotovo želel, da si Tone, Zoran in Ivan podajo roke. Pri tem se je smehljajal.

»Kaj se pa ti nasmiháš?« ga je povrnil v resničnost jezen glas.

Ozrl se je k sliki in zamrmral: »Ali nam res ne preostane drugo kot ponovno "Guten Tag banditi" ali "Bon Giorno schiavi".«

Rajko Grlj

Jutro

Za oglom pomladnega jutra,
si me čakala žalost.
Brezbrižno kot čreda
oblakov proti vzhodu.
Opotekla sem se v tvoje naročje.
Pozabila laži včerašnje.
Za najino pomlad
ni bilo ničesar drugega.

Slišiš pesem mojo

Mati, slišiš pesem mojo,
veter jo v daljo k tebi nosi.
Te s pesmijo ljubezni prosí,
za hčerko tvojo, malo.
Mati moja, po svetu sama sem hodila,
brez tolažbe, brez ljubezni tvoje.
Med tujimi ljudmi se skrila,
a vedno z mislijo le nate.
Nekoč objela si me, poljubila,
me stisnila v naročje svoje.
Še danes rada bi čutila
razkošje tvoje žuljave bi roke.
Mati, moja pot se kmalu bo končala.
Za tabo šla bom v dalje tuje.
Kjer koli bom, te bom čakala,
slutila, da se korak tvoj čuje.

Dolgo te ni

Okna vsa so še zaprta,
luč le malo kje gori.
Tudi roža sredi vrta,
si dneva sončnega želi.
Kakor vsako uro dneva,
misli k tebi mi hite.
Oče, mati, tu sva sama,
sin, predragi, vrni se.
Spet v naročje te bom vzela,
slovensko pesem šepetala ti.
Kot zaklad v dlaneh bi imela,
sin preljubi, to boš ti!

Danica Pardo

Obrazi našega mesta – Alojz Gärtner (1900 – 1982)

Še v avstrijskih časih, verjetno po službeni dolžnosti, je iz Koroške v Bistrico prispel Franc Gärtner in postal davkar – dacar. Ko je spoznal Teodoro Škrabolje in se z njo poročil, je pri nas ostal za zmeraj. Teodora je bila hčerka Antona Škrabolje, ki je bil zaposlen pri policiji zavarovalnice Lloydja v Trstu. Tam se je poročil s Tržačanko Mauro Damiani. Njena hčerka Teodora – Dora, se je rodila v Trstu, a se je pozneje preselila v k svoji teti v "Bistrc", kjer je spoznala davkarja Franca Gärtnerja in se z njim poročila.

Franc in Dora sta imela pet otrok: Jožeta, Franca in Alojza ter hčerki Dino in Veroniko. Vsi trije sinovi, ki jim je mati dala nadimke, so, vsak na svoj način zaznamovali svoj čas in naš kraj.

Jože Gärtner – Fičo, slaščičar in sladoledar, Franc Gärtner – Grabc, poštar in Alojz Gärtner – Šmolenc, glasbenik. Alojz pa je dobil nov nadimek Lojze Dorn. Nekateri se ga spominjajo tudi po imenu Fučko.

Alojz Gärtner je bil glasbenik v mnogovrstnem pomenu te besede. Igral je na harmoniko in še na nekaj drugih inštrumentov. Harmonike in tudi druga glasbila je popravljal in uglaševal, učil je glasbo in bil kapelnik – dirigent "bistriške

bande" – pihalne godbe v rangu TV nadaljevanke "Naše malo mesto". Lotil se je še skladateljstva, kar so pričali notni zapisi njegove glasbe. Za pihalno godbo je zložil več koračnic: Frakanjata marš, Cefizelj marš v čast svojemu psiču in Zug polko v spomin na vizito, ko so se tja peljali s "zugom".

Njegov glasbeni začetek se je pričel že v zgodnji mladosti. Kot harmonikar je javno nastopil že pri dvanajstih letih. Glasbeno se je izpopolnjeval v Ljubljani pri Mateju Hubadu. Tam se je, poleg harmonike učil tudi tamburice in se spoznal z osnovami violine. Glasbeno pa se je ves čas izpopolnjeval sam tako, da je v Bistrici postal učitelj harmonike. Odličen bistriški harmonikar Fran Jagodnik – Čežo je bil njegov učenec. Z ljubljanskim znanjem tamburice je vodil bistriško tamburaško skupino. Slednje imajo še sedaj v spominu nekatera takratna dekleta iz "Guranjga kraja", ker so jim tamburaši, po končanih vajah igrali podoknice.

"Bilo je lepo," mi je dejala ena izmed njih.

Lojze Dorn pa ni živel le v svetu glasbe. Več let je bil redno zaposlen pri firmi "Comar" iz Vidma – Udine kot njen zastopnik za naše kraje.

Alojz Gärtner je stanoval v sedanji Levstikovi ulici, v enonadstropni hiši, ki je ni več. Stala je na sedanjem parkirišču pri Vencinovi hiši. V tej hiši so stanovali Gärtnerji in v njej je delovala slaščičarna – sladolednica brata Fičota. Svoj poslovni prostor v hiši je imela neka gospa Gilda, ki se je ukvarjala s pranjem, štirkanjem in čiščenjem madežev na oblekah in bila tako predhodnica sedanjih kemičnih čistilnic. V poznejših časih je v hiši skoraj sam živel Lojze Dorn. V pritličju je imel v enem prostoru kuhinjo, jedilnico, dnevno sobo, knjižnico, ki je bila natrpana z vsem mogočim. Prostor je bil pravi primer "bohemskega apartmaja". V nadstropju je imel delavnico, kjer je popravljal glasbila. Takrat je bil čas Lojzeta Slaka,

ki ga je Gärtner imel za harmonikarskega revolucionarja, ker je igral na frajtonarico. In ljudje so iz podstrešij, hišnih skladišč, polic in omar znova aktivirali frajtonarice in triestinke, in Lojze je dobil veliko dela. Delavnica je cvetela od harmonikarskih zvokov.

V takratnih časih je v Ilirski Bistrici cvetelo tudi gledališko življenje z Aleksandrom Ličanom na čelu. Gledališčniki so igrali tudi Desetega brata in Divjega lovca. V obeh uprizoritvah je nastopal tudi Lojze Dorn. V prizoru, ki se je odvijal v vaški gostilni, je Lojze nastopil v duetu s Stanotom Matevževem, in da bi bila čimbolj podobna potepuhom, sta se zunaj povaljala po prahu in se z njim še dobro posula. Potem pa sta med pogovorom na sceni iztepala prah s tako močjo, da sta oder zavila v "meglo", ki je segala vse do prvih vrst v dvorani. Seveda sta pri tem gledališkem prizoru pozabila na besedilo in ga nadomestila z improvizacijo, v kateri sta se pogovarjala in kričala po svoje, tudi če ni imela prave zveze z igro. Improvizacija je bila tako izvirna, da je njun komad ostal v spominu vse do danes. Te gledališke humoreske so bile le stranske epizode v njegovem glasbenem življenju.

Gärtner je igral harmoniko na porokah, obletnicah, praznovanjih, ob pustu, na vizitah. Zaigral je tudi kar tako po gostilnah ali kjerkoli kot solist, včasih pa tudi v duetu s Cefizljem. Cefizelj je bilo malo pasje ščene – vokal v duetu s harmoniko. Lojze je Cefizlja zdresiral, da je ob igranju koračnic v taktu spuščal razne pasje glasove.

Alojz Gärtner se je v glasbo našega mesta zapisal kot kapelnik bistriške pihalne godbe, ki so ji rekli tudi bistriška banda. To ime je dobilo v italijanskih časih. Kako to, saj so bila takrat vsa slovenska društva razpuščena in prepovedana. Vsa, razen gasilskega društva. Nekaj gasilcev je igralo v pihalni godbi in porodila se je pametna rešitev tudi za godbo.

Priključili so jo gasilskemu društvu in vsi godbeniki so postali tudi gasilci in pihalna godba je preživela.

Spominjam se velike veselice v borovcih nad Bistrico na obeh straneh ceste za Sviščake. Moralo je biti leto 1939 ali 1940 in veselice se le megleno spominjam. Z očetom Ivanom Spetičem sva šla tja peš mimo kasarn in čez ravnice. Na veselici sta igrali dve godbi, plesni orkester, verjetno iz Reke, in na drugem koncu "La banda di Bisterza" – bistriška banda. Bilo je ogromno ljudstva iz bližnjih in daljnih krajev. Iz Reke in Opatije so vozili posebni avtobusi. Pri prvi muziki so se zbirali meščani, predvsem Italijani, pri naši pa vse ostalo ljudstvo. Repertoarja se ne spominjam, vedelo pa se je, da so godbeniki Bistričani s kapelnikom Gärtnerjem.

Cefizelj takrat ni nastopil, nastopal pa je občasno ne le v duetu s svojim gospodarjem, ampak tudi kot solist. Lojze je Cefizlja zdresiral v petelina, ki kikirika. S to solistično točko je nastopal po gostilnah in drugih priložnostih, na primer pred otroki. Spominjam se takega nastopa v naši gostilni. Na določen ukaz je "pasji petelin" sedel in dvignil tačko, dreser pa ga je vzpodbujal naj dvigne eno uho nad glavo, ki bi spominjalo na petelinjo krono. Tu pa se je načrtno zalomilo in Lojze se je sklonil in psičku pomagal dvigniti uho in mu, globoko sklonjen, prigovarjal naj zakikirika in res se je zaslišal kikiriki, a nekoliko po pasje skozi usta dreserja tako, da nepozorni gledalec trika ni opazil.

Bližala se je stoletnica ustanovitve Bistriške čitalnice in v proslavo je bila vključena "čitalniška godba".

"Tako," je kapelnik razglasil konec vaj, "ti Grabc na proslavi muči in ti tudi Jože Vipavčev in ne se bat, po proslavi bosta vseeno dobila sendvič in firkeljc vina." Proslava je bila zrežirana v čitalniškem slogu in tudi godba bi zaigrala nekaj komadov iz takratnih časov. Nekdo je

pripomnil: "Kako konec vaj, kaj ne bomo zaigrali nobene sedanje?" "Ne," ga je zavrnil kapelnik, "to je naša proslava in igrali bomo naše, ko bo njihova proslava pa bomo igrali njihove." Ta napovednik je ponavljal ob raznih praznikih in proslavah: "Najprej bomo zaigrali nekaj njihovih, potem pa bomo igrali naše." Njihove so bile npr. Nabrusimo kose, naše pa so bile skladbe iz prejšnjih časov. Tudi pred drugimi nastopi so bile vaje in na njih je dajal še zadnja navodila in prošnje. Kojanc je igral pomemben instrument bariton, bil pa je precej odsoten in kapelnik ga je prosil: "Čuj, Kojanc, pridi na vaje no, obljubim ti, da bomo vadili same žalostinke in takšne, da boš res vesel." Jože Vipavčev je igral pozavno, njeni glasi pa kapelniku niso bili dovolj mili. "Čuj, Jože, ko bomo imeli nastop, pridi tudi ti, med igranjem pa muči, po nastopu boš vseeno šel z nami na pojedino in dobil boš sendvič in kozarec vina. Samo muči, te prosim!" In Jože je s pojedino v ustih moral molčati.

Alojz Gärtner je bil precej načitan in rad je bral detektivke. Morda se je zaradi njih včasih vedel skrivnostno detektivsko, posebno po gostinskih lokalih. Tudi sam sem ga včasih videl takšnega v našem lokalu. In moja mama mi je rekla: "Lojze je zopet prebral detektivko in sedaj igra detektiva, ki nekaj raziskuje in preiskuje." Postaval je ob omizjih pivcev pri kakšnem oknu, gledajoč na dvorišče in prisluškoval pogovorom tako očitno, da je bilo dobro videti, kako vleče na ušesa. Razumeti je bilo, da želi, da bi ga imeli za tajnega detektiva, ki zbira podatke o neki težki kriminalni zadevi.

Prišla pa je vojna in z njo "detektivi" posebne vrste. Po kapitulaciji Italije se je v zgornje prostore sedanje pošte vselil gestapo: "Očalin", vodja, Valter, Maks in štirijezični tolmač.

V bližnji stari sodniji, v sodnih zaporih, je imel gestapo zapore z zaporniki, ki jih je zasliševal. Tam je bila zaprta tudi

Mirka Cek – Lavrenčič. Nekega dne je gestapovec prišel po Alojza Gärtnerja in mu ukazal, naj vzame harmoniko in gre z njim. Odpeljal ga je v sodne zapore in v nekem prostoru, ob tistem kjer so zasliševali Cekovo, je moral igrati, da bi s harmoniko preglasil stokanje in vpitje, ko so jo s pretepanjem zasliševali.

Ta njegova življenjska izkušnja je bila povsem nekaj drugega od njegovega običajnega življenjskega teka, ki bi ga lahko označili za humorno brezskrbnega. Lojze Dorn je bil "fokslmohar" kot mnogi drugi takratni Bistričani. Vsako priliko je izkoristil tako, da je dobila tudi veseljaško plat. Navado je imel, da se je za veliko noč oglasil pri Slavčevih v Guranjem kraju na velikonočni pih in še kaj. Ko pa je velikonočne dobrote pospravil, je neopazno jajčne lupine dal pod čevlji, jih začel tretji, da se je slišalo kot neko hreščanje, si dal roko na usta, se spakoval in zvižal, kot da je dobil trebušno ujed, ker so mu dali lanskoletne pirhe.

V nekem obdobju je v gostilnah, v katere je zahajal, naročal "konjski drek". "Kaj je spet to," je nekoliko nejevoljno vprašala moja mama. "Kaj je to? To je konjak. Če je kravjak kravji drek je konjak konjski drek," in se smejal svoji domisljici, ki je bila res domiselna primerjava, čeprav je zaudarjala po kravjaku.

Takšnih in podobnih "humoresk" je bilo še veliko, a so premnoge šle v pozabo. Raznih zbadljivih opazk si je privoščil tudi na račun "socializma in naše stvarnosti." Zaradi tega je znova "obiskal" zapor, takrat pa brez harmonike. Obsojen je bil na prisilno delo v Litostroju. Tedaj je bil v "Titovih zavodih Litostroj" direktor Boris Kraigher. Kraigherji pa so bili v sorodu z Gärtnerji in Alojz Gärtner naj bi bil drugi bratranec Borisa Kraigherja. V Litostroju sta se nekako po dveh mesecih srečala. "Kaj pa ti tukaj," ga je vprašal direktor. "Jaz sem tu politični zapornik," mu je odgovoril obsojenec. Po tem pogovoru se je Alojz Gärtner kmalu vrnil domov

Valeta

in nadaljeval s svojim neozdravljivim načinom življenja "od štosu do štosu", dokler se ni poslovil od svojega življenja, ki si ga je vedno krojil po svoje.

Na pokopališču pod nagrobnikom staršev počiva tudi Alojz Gärtner. V njegov spomin leži na grobu odprta knjiga z besedilom: "Glasba je najlepší akord v simfoniji življenja. G. Verdi."

Svojemu očetu jo je postavila Lojzka Gärtner – Rubeša in ga s tem Verdijevim verzom, še v posmrtni čas, povezala z glasbo njegovega življenja.

Ivko Spetič

V veliki dekliški spalnici sta bili dve rjavi omari. V mrzlih mesecih sta bili polni plaščev in drugih toplih oblačil. V njih nisem ničesar shranjevala.

Vse, kar sem imela, je bilo na meni. Proti pomladi so dekleta vsa oblačila stlačila v eno omaro. V drugo naj bi obesile praznične obleke, v katerih bi praznovale valeta. Spodnja polica omare, ki je bila skrbno očiščena, naj bi bila za plesne čevlje, kajti ples bo najpomembnejši del valeta. Pogovori so bili polni načrtov. Ob sreči sošolk sem še sama čutila vznemirjenje in pričakovanje. Nisem se vključevala v pogovore, besede sošolk sem vlekla na ušesa. Valeta in vseskozi valeta je bila v čebljanju tako mogočna in skrivnostna, da sem morala tudi sama začeti s pripravami.

Ne spomnim se več, koliko ovir sem morala obiti, da so mi kupili blago.

Moja prva nova obleka je bila bela z rdečimi pikami. Imela je široke naramnice in spuščala se je v ravni liniji do pod kolen. Tudi pas je bil iz enakega blaga. Že ob pomerjanju me je razganjalo od sreče.

Ko so se začele nabirati v omari nove obleke, sem mednje obesila tudi svojo. Ni bila podobna drugim, kot da je prišla iz drugega sveta. Rdeče pike so zmotile svečanost v omari, kjer so bile obešene enobarvne obleke z ovratniki in nabranimi rokavi, svetlečimi gumbi, z nagubanimi krili in še s kakim dodatkom na prsih. Vsak večer so se zbirale gojenke iz vseh spalnic in ob odprti omari je bilo dosti čudenja in pohval. Moji obleki je bil namenjen pritajen posmeh. Na polici nisem imela plesnih čevljev.

Valeta sem izpustila. Moje poletje v pikčasti obleki je imelo priokus sramu.

Poleg valeta so bili v drugem polletju najpomembnejši načrti o nadaljnjem šolanju ali delu. O svoji nadaljnji poti nisem vedela ničesar. Doma ni nihče govoril o tem, ker so bili prepričani, da bom z zaključeno osnovno šolo imela dovolj znanja za vse življenje.

Zvečer, ko je vzgojitelj pogasil luči in je bilo slišati le glas njegovega motorja, ki se je oddaljeval v naselju, so se v spalnici razvneli pogovori.

Menda že tretjič po vrsti je bilo ukazano, da mora vsaka povedati kam bo šla po osnovni šoli. Ko sem prišla na vrsto za odgovor, sem molčala.

Sošolke so mi prigovarjale, kaj naj izberem, in ena med njimi je rekla, naj grem za učiteljico telovadbe, ker sem spretna na orodjih in v drugih disciplinah. Nasvet je bil po moji meri in do konca šolskega leta sem preudarjala o svoji nadaljnji poti in se veselila svojega novega cilja.

Doma so se moji želji uprli, odločno in dokončno. Viharen pogovor so utemeljili s trditvijo, da ta poklic ni primeren za ženske.

Z novim šolskim letom sem začela obiskovati gimnazijo. Z radodarnostjo in skrbjo tujih ljudi sem jo končala. Na končnem plesu sem imela svečano obleko.

Danica Pardo

Invalidi nekoč in danes

Odnosi do invalidov nekoč in danes

Mnogo tisočletij je potrebovalo človeštvo, da se je razvila humanost do invalidov. Dolga stoletja človekove zgodovine so na invalide oziroma razvojno motenega otroka gledali kot na nečloveško bitje. Odrekli so mu pravico do življenja. Takšno gledanje je z majhnimi izjemami prevladovalo od najstarejših časov pa do konca 18. stoletja. Odnos družbe do teh ljudi je šel skozi več faz.

- Razvojno motene otroke so ubili ali jih povsem izločili, da so stradali in shirali, metali so jih v vodo, gorske prepade, prepustili so jih zverem, sežigali na gmadah, jih mučili in grdo ravnali z njimi ter prodajali za sužnje.

- Kasneje so morali taki otroci beračiti za vsakdanji kruh. Tu so razlikovali stanovsko pripadnost prizadetih. Otrokom bogatih staršev, fevdalcev, bogatih meščanov so priskrbeli varuhe, jim omogočili hišno nego ter dajali v samostane.

- Od konca 18. do konca 19. stoletja so zanje ustanovljali posebne zavode, zlasti za slepe. Zanje so skrbela posebna dobrodelna društva. Pomoč države je bila komaj omembe vredna.

- Šele po drugi svetovni vojni je prevladalo spoznanje, da na prizadete otroke in invalide ni moč gledati kot na družbeno breme, kot na potencialnega škodljivca, marveč kot na nesrečno človekovo bitje, ki mu je treba pomagati, da se razvije, da najde pravo mesto v skupnosti neprizadetih ljudi in tam najde smisel življenja ter občutek lastne varnosti, zadovoljstva in sreče.

Naš odnos do invalidnosti

Marsikaj je zapisano tako v ustavi, zakonih in drugih predpisih, veliko je tudi storjeno, da človek kljub telesnim ali duševnim omejitvam živi zadovoljno

in srečno. Življenje s telesno ali duševno hibo torej ne pomeni nujno trpljenja. Danes vsi kulturni ljudje sprejemajo telesno ali duševno prizadetost kot pojav, ki ne pomeni nič tako zelo posebnega, strašnega in usodnega. S sodobnimi metodami rehabilitacije je možno obvladati ta pojav.

Telesna ali duševna prizadetost ni nikoli taka, da se ne bi dalo prav nič ukreniti ali da ne bi dopuščala prav nobenega upanja več. Pri tem nam pomagajo številni strokovnjaki na različnih področjih. Kar nekaj tisoč jih je, ki delajo v zavodih, šolah, delavnicah, centrih za rehabilitacijo, bolnicah, vrtcih itd.

Pedagoške akcije o invalidih v domačem kraju

Na območju delovanja našega društva smo na temo invalidnosti izvedli šest pedagoških akcij na šolah v Ilirski Bistrici, Kuteževem, Knežaku, na Pregarjah, v Podgradu in Jelšanah.

Vsak človek si želi ohraniti svoje dostojanstvo, želi odločati o sebi, o svojem premoženju in imeti svojo zasebnost. Vse pa invalidu pogosto ni ne dosegljivo ne uresničljivo. V Sloveniji živi nad 160 tisoč invalidov in prav pedagoške akcije so priložnost, da mladi skozi pisano besedo in likovno ustvarjalnostjo vzpostavijo pozitiven odnos za kakovostno sožitje z invalidi v svojem prostoru in širši skupnosti.

Namen teh akcij je, da mladina spozna posebne potrebe invalidnih in nemočnih občanov, da razume pravice invalidov pri njihovem enakopravnem vključevanju v družbeno življenje, da živi, dela in se obnaša varno, kar naj bi zmanjšalo število nesreč, da bo manj invalidov. Velik pomen ima tudi ozaveščanje mladih, širjenje pozitivne miselnosti in poznavanje invalidske problematike.

»Skozi petindvajset črk slovenske abecede nam je dano potovati in leteti, razumeti, spoznavati, slutiti, misliti in hrepeneti«, pravi pisatelj Jančar. In nekaj takšnega poleta je v izdelkih naših mladih, ki so sodelovali v pedagoških akcijah na temo invalidnosti.

Z rojstvom smo prejeli najdragocenejše. Življenje. Naše, eno samo, posebno, pomembno, neponovljivo. »Čuvajmo ga!

In kaj je napisal učenec podgrajske šole ob tej priložnosti:

»Invalidnost je pojem, ki si ga zna razložiti samo tisti, ki je to v resnici že doživel. Invalidnost je težka stvar. Zgodi se nam zaradi lastne napake, kakor je na primer nesreča, ali zaradi nepravilnega delovanja človekovega organizma. Ljudje lahko postanejo invalidi v kateremkoli obdobju svojega življenja. Po mojem mnenju je takšna invalidnost hujša, kakor če se takšen rodiš. Poznam kar nekaj invalidnih ljudi, vendar so lepo sprejeti v naši sredini.

Mladi, varujte svoje darove in življenje! Ne delajte stvari, ki so nevarne in nepotrebne. Strpnost do drugačnih, sožitje z njimi, prijaznost in sprejemanje njihove drugačnosti je nekaj najlepšega, kar lahko storimo zanje in zase.«

V društvu smo posebno ponosni na sodelovanje z mladimi, vodstvom šol, pedagoškimi delavci in mentorji za razumevanje in izvedbo pedagoških akcij, ki so bile namenjene invalidski problematiki in obeležju vsakoletnega mednarodnega dneva invalidov. Ta obeležja ob zaključku pedagoških akcij so bila enkratna in neponovljiva in dragocen kamenček v mozaiku delovanja našega društva.

Jožica Žibert,
Društvo invalidov Ilirska Bistrica

Slovenskemu popotniku, ki se je namenil v Rim

V Rimu je kaj videti. Vredno je obiskati starorimske spomenike in se izgubiti v veličini Koloseja. Potem so tu še trgi z znamenitimi fontanami, nešteto cerkva in naposled umetniške galerije in knjižnice. Tudi vzpon na Monte Mario z zvezdarno, nudi krasen pogled na ostale griče. In seveda Vatikan. Najprej v galerijo. Neskončno dolgi hodniki polni slik slovitih mojstrov človeku zaprejo sapo. Za ta obisk si je treba vzeti dovolj časa. Bogastvo brez konca. Obisk v katedrali sv. Petra, ki človeka prevzame s svojo ogromnostjo. In velik marmornati kip Michelangela Buonarrotija La pietà Veticana (vatikansko usmiljenje). Marija z mrtvim Jezusom v naročju, kjer milijoni obiskovalcev poklekajo in prosijo za naklonjenost.

Vzpona na vrh kupole ne smemo opustiti. Najprej z dvigalom, potem po ozkih stopnicah v notranjosti kupole, ki traja in traja. Pa se spleča. Ko prideš do vrhnjega balkona si očaran s pogledom na celoten Rim. Nedaleč proti vzhodu ogromna trdnjava Castel Sant'Angelo. Svetniki nekaj nižje mirno stojijo, ne da bi se zmenili za turiste. In naposled ogromna Sistinska kapela. Tam se sestajajo kardinali, ko izbirajo novega papeža. Michelangelo jo je poslikal in deluje kot ogromna galerija. Stvarjenje, pa zadnja sodba, sibile iz preročišč in nešteto drugih upodobitev.

Ali smo videli vse?

Slovenec mora obvezno obiskati trg Campo de' Fiori, ki je poln stojnic s cvetjem in zelenjavo. Na sredi trga ga bo presenetil ogromen spomenik z mrkim menihom. Na podstavku spomenika piše:

IX. GIUGNO MDCCCLXXX
A BRUNO
IL SECOLO DA LUI DIVINATO
QVI
OVE IL ROGO ARSE

Ali: 9. junija 1880. Brunu vek, ki ga je napovedal, tukaj, kjer je gorela grmada. Spomenik so postavili Italijani potem, ko so združili Italijo in zasedli vatikansko državo, 280 let po smrti.

Giordano Bruno je bil dominikanski pater, pa filozof in pisatelj. Človek izjemnih umskih sposobnosti. Predaval je v Franciji, Švici, Nemčiji, v Oxfordu in nazadnje v Benetkah. Tam so ga izročili vatikanski inkviziciji kot krivoverca.

Spoznal je neskončnost vesolja z mnogimi svetovi. Inkvizicija ga je zaprla v Castel Sant' Angelo, tam so ga zadržali sedem let, potem so mu sodili. Inkvizitorjem je dopovedoval, da je Zemlja v stalnem gibanju, je okrogla in se vrti okoli sonca. Na prigovor inkvizitorja, ki mu je dejal, da je v Bibliji zapisano: »Terra stat in aeternum« in sonce vzide in zaide, je odgovoril, da vidimo vzhajati in zahajati sonce ker se Zemlja vrti okoli svoje osi.

Inkvizitorji so zahtevali, da prekliče svoje zmote. Bruno je ostal neomajen. Obsodba: Živega sežgati na grmadi!

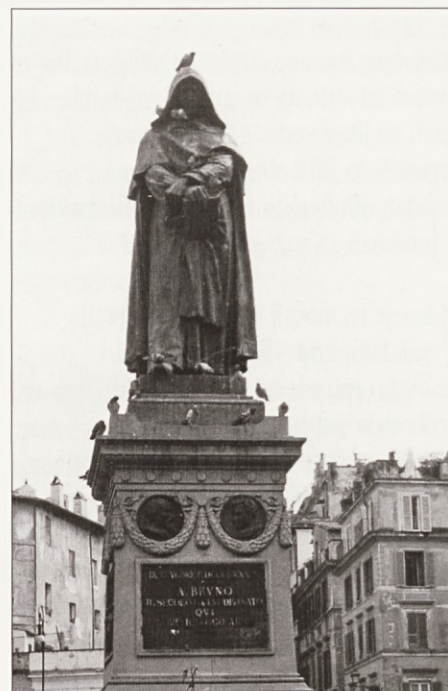
Ko je Bruno slišal obsodbo, je rekel: »Mogoče se bolj tresete vi ko izrekate sodbo, kot jaz, ki vas poslušam.« Bruna so slekli, mu s primežem zaprli usta, da ni mogel govoriti, ga privezali na kol in mu ponudili križ in duhovno oskrbo. Oboje je odklonil. Grmado so zažgali, njegov pepel pa vrgli v Tiberio.

Umsko omejeni inkvizitorji so umorili genija, ki je že tedaj spoznal resnice o vesolju. Rimskokatoliška cerkev je tedaj ostala neomajna: zemlja je ploskev, zgoraj so nebesa, spodaj pekel. In vse to v božjem imenu. In ni ostalo pri tem. Inkvizitorja, kardinala Bellarmino, ki je obsodil učenjaka Galileja in dal živega sežgati Giordana Bruna je papež Pij XI. leta 1930 proglasil za svetnika.

Ko sta Mussolini in Vatikan sklenila konkordat, so iz Vatikana zahtevali, da se kip Bruna zruši. Mussolini ni pristal, je pa prepovedal vsakoletno zbiranje ob obletnici sežiga. In zakaj naj bi bil ta kip za Slovence nekaj izrednega?

Pet let pred Brunom so na tem mestu živega sežgali Petra Kupljenika,

katoliškega duhovnika iz Radovljice, ki je leta 1563. sprejel Lutrov nauk. Inkvizicijsko sodišče v Vidmu ga je obsodilo na dosmrtno ječo. Po dveh letih je zbežal. Spet so ga zajeli v Gradišču ob Soči. Iz Devina so ga pripeljali v Benetke v čolnu beneške inkvizicije. Maja 1590. so ga izročili rimskemu inkvizicijskemu sodišču. V zaporu Castel Sant'Angelo je ostal pet let, to je do leta 1595, ko je bil usmrčen.

V registru Družbe Sv. Janeza Krsnika, katere člani so bili ob izvršitvi kazni navzoči v tolažbo obsojencem, je zabeleženo: »Peter Kupljenik iz Kranjske je bil zvezan ob steber in živ sežgan na Cvetnem trgu v Rimu kot cerkveni krivoverec.« Italijani so počastili spomin na velikega razumnika in mu postavili ta veličastni spomenik. Kdaj bomo tudi Slovenci počastili spomin na junaškega Gorenjca? Dokler se to ne bo zgodilo, naj slovenski turist postane ob kipu Giordana Bruna in se pokloni tudi spominu na Petra Kupljenika.

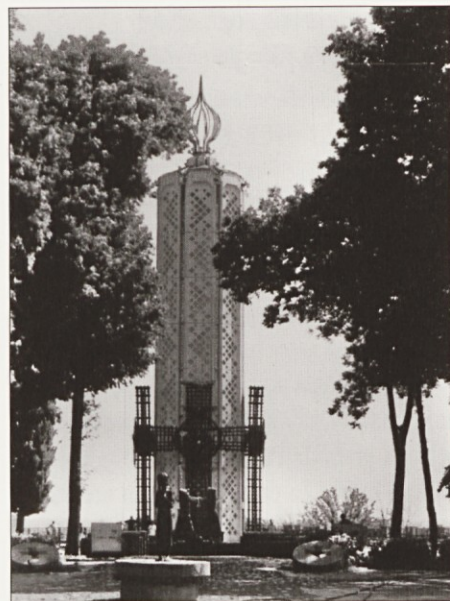
Frane Tomšič

Lahkih nog naokrog, tokrat v Ukrajino in Moldavijo

Kijev: Največji kulturni spomenik je samostanski kompleks Kijevska-Pečerska Lavra (območje obsega 28 ha).

Leto je bilo naokrog in opravili smo naše vsakoletno spomladansko potovanje. Tokrat smo si izbrali Ukrajino in Moldavijo.

Kijev: Spomenik »Gladomor« je povezan z najhujšo humanitarno katastrofo v XX. stoletju imenovano tudi Velika lakota (1932/33). Bila je posledica vsesplošnega upora kmetov proti kolektivizaciji zemlje (1929/39). V spomin in opomin na te grozote gori večna luč.

V spodnji etaži spomenika je kostnica z mnogimi spominskimi obeležji.
Foto: Branko Glažar.

Že vnaprej smo se zavedali velikih razdalj, slabih cest in dolgotrajnih postopkov ob prehajanju mej. Obdržali smo naš izbran način avtobusnega potovanja. Na ta način spoznavamo pokrajino, naravne in kulturne znamenitosti tudi manjših krajev. Želimo doživeti tudi tamkajšnje ljudi, njihove jezike, hrano, običaje, obrede. Priprave so bile dolgotrajne. Po odločitvi kam potujemo je bil izdelan program, ki smo ga pregledali in dopolnili. Odziv na razpis nas je presenetil. Že pred potekom roka za prijave je bil avtobus napolnjen. Za dobro počutje udeležencev smo prijave zaključili že pri štiriinštiridesetih udeležencih. Naša ustaljena logistična ekipa je poskrbela za vse potrebno. Odpotovali smo sedemnajstega maja.

Voznika Edi in Mijo že vesta, da potrebujemo ustavljanje približno po vsakih dveh urah vožnje. Tudi tokrat ni bilo nič drugače. V času, ko sta Vida in Berta pripravljali obroke, smo ostali malo telovadili, se sprehajali, predvsem pa klepetali. Saj veste, od našega zadnjega druženja je preteklo precej mesecev in v tem času se je zgodilo marsikaj zanimivega, novega.

Med vožnjo je Vida skrbela za postrežbo. Pri želodčnih težavah, ki so jih imeli večinoma vsi, je ostala neomajna.

Poživila je delila šele po deseti uri dopoldne. Naše zakone je pač treba spoštovati – tudi če nismo doma. Tokratna vodnica je bila Oksana, ki je Rusinja, živi pa že dolgo v Sloveniji. Na potovanje se je dobro pripravila. Med vožnjo nam je predstavljala države in pokrajine po katerih smo se vozili – zgodovinski in politični okvir ter tudi kulturo teh dežel. Njeno opisovanje dežel, zgodovine in drugih zanimivosti je bilo malo drugačno od tistega, kakršnega smo bili vajeni doslej. Ni bilo zgolj suhoparno navajanje podatkov, pač pa nam je ob pomoči naše Marice predstavila tudi literaturo in poezijo dežel po katerih smo vandrali.

Po približno 800 km vožnje smo prispeli v Debrecen, se namestili v hotelske sobe in po obilni večerji in krajšem sprehodu legli k počitku. Naslednjega dne smo potovali do madžarsko-ukrajinske meje. Kljub temu, da smo vedeli, da odhajamo na vzhod in da so tu prehodi čez mejo malo drugačni, kot smo jih sedaj po državah Evropske unije vajeni, smo bili malo presenečeni nad počasnostjo dela policije in carine. Sicer nismo bili deležni šikaniranja, niti posebnega pregledovanja (za kar so poskrbeli z našega veleposlaništva v Kijevu), a je urejanje formalnih zadev s potnimi listi trajalo dve uri. No, pa saj je tudi to del potovanja in je prav, da se malo spomnimo, kako je bilo včasih tudi pri nas.

Po prihodu v Ukrajino smo najprej premaknili urne kazalce za eno uro nazaj in tako pridobili eno dragoceno uro. Zamenjali pa smo tudi nekaj naših evrov v ukrajinsko valuto grivno (UAH). 1 evro je približno vreden 10 grivnov.

Zelo pomembno je bilo to, da so nas v vseh mestih, kjer smo imeli predviden postanek in oglede, pričakali lokalni vodniki. Predstavili so nam mesta in nas popeljali do najbolj zanimivih kulturnih, zgodovinskih in tehničnih znamenitosti. Pripravljeni so bili tudi odgovarjati na naša vprašanja. Zanimali smo se o

zdravstvu, šolstvu, kulturi, socialni in zaposlovanju. Sreča da smo imeli s seboj vodnico Oksano, ki je uspešno prevajala predstavitve in pojasnjevanja. Osrednji in najpomembnejši del potovanja je bil namenjen Kijevu, ki je ukrajinska prestolnica.

Takoj po zajtrku smo se z avtobusom odpravili na ogled mesta. Po mestu je urejen mestni avtobusni prevoz in podzemna železnica. Je prestolnica države in tudi glavno kulturno središče. Mesto se razprostira ob levem in desnem bregu reke Dnepra (2285 km). Dneper je plovna reka, po njej se odvija predvsem tovorni promet. Oba bregova povezuje več mostov. Mi smo prečkali reko po najdaljšem lito-železnem mostu. Krasijo ga odlitki trte, sončnic, žita, srpov in kladiv in rdečih zvezd. Na bližnji vzpetini se dviga nad mestom mogočni 102 metra visok kip ženske, imenovan Mati domovina.

V katedrali svetega Volodymira je sedež ukrajinske ortodoksne cerkve in kijevske patriarhije. V katedrali svete Sofije so freske in mozaiki iz XI. stoletja. Mesto krasi ogromno kipov in spomenikov. Izjemna je baročna cerkev svetega Andreja. Kulturni spomenik je hiša pisatelja Mihajla Bulgakova. Pomembne stavbe so med drugimi še kijevski parlament, ukrajinska narodna opera, številne galerije, trgovine in druge palače. Največja znamenitost Kijeva pa je samostanski kompleks Kijevsko-Pečerska Lavra, ki kraljuje nad mestom. Ker je v območju samostana veliko stavb in drugih objektov, smo za ogled porabili kar nekaj ur. Mesto je zelo zeleno, polno drevoredov in parkov ter zelo čisto. Skratka mesto, ki te očara. Potrebovali bi več dni, če bi si ga hoteli bolj ogledati. Smo pa le dobili vtis o veličini te prestolnice!

Posebno prijetno doživetje v Kijevu je bilo srečanje z našim rojakom g. Primožem Križajem, našim konzulom za Ukrajino in Moldavijo. Obiskal nas je v hotelu, spremljali pa sta ga soproga in hčerka.

Moldavija: Tsisinau (Kišinjev), prestolnica, gospodarsko, kulturno in univerzitetno središče. Foto: Branko Glažar.

V pogovoru nas je seznanil s posebnostmi države Ukrajine in nam dal napotke za naprej. Njegova soproga, ki je tudi Bistričanka, nam je postregla z ukrajinsko vodko, hčerka pa nam je ponudila ..... bonbone. Prijetno in prijazno druženje! Ob slovesu je prejel vsak priložnostno darilo.

Ukrajina nima avtocest, a le nekaj hitrih. Ceste so pač take kot so, nekaj odsekov je zelo urejenih, nekateri pa si ne zaslužijo tega imena. Videti je kot luknjasta vezenina in naša voznika sta morala voziti po levi in desni, da smo se kolikor toliko lahko umaknili jamam in blatu. Tako so vozili tudi domačini. Letošnja zima, ki je bila tudi tu izjemno dolga in mrzla, je napravila škodo vsepovsod. Voznika sta morala prilagoditi hitrost razmeram – ponekod so vozili 30 do 40 km/h. Sicer pa saj smo vedeli kam gremo in kaj nas čaka. Zato nas ni moglo prav nič presenetiti..

V nasprotju z neurejenimi in slabo vzdrževanimi cestami pa so kmetijske površine v osrednjem in južnem delu države lepo obdelane in posejane. Opazno je bilo, da je oskrba s hrano več kot samozadostna. Glavne kulture, ki jih gojijo, so žita, koruza, krompir, sladkorna pesa, sončnice, vinska trta, tobak,

razno sadje in drugo. Temu ustrezno je prilagojena tudi predelovalna industrija.

Pravo nasprotje bogate in v vseh pogledih razvite Ukrajine je Moldavija. Je zahodna sosedna Ukrajine in leži v dolinah rek Dnester in Prut na osrednjem delu nekdanje zgodovinske pokrajine Besarabije. Ker bi bilo prelepo, če se ne bi kje kaj zataknilo, se je nekaj primerilo tudi nam. Usmerili smo se na napačni mejni prehod. Ta mejni prehod upravlja lokalna oblast samoimenovane enklave in tu ne bi mogli prečkati meje. Opravili smo dodatnih 180 km, da smo prispeli do mejnega prehoda Palanca, kjer smo lahko prečkali mejo. Za prestop meje in ureditev vseh mejnih formalnosti smo potrebovali uro in 45 min. Postopki so pač taki, kot so, in trajajo toliko časa. Po prihodu v Moldavijo smo do prestolnice Kišinjev / Tsisinau/ prevozili 160 km. Pozno smo prišli v hotel in se po obilni večerji namestili v zelo lepe in udobne sobe.

Pa še splošno o Moldaviji! Od približno štiri milijone prebivalcev je 70% Moldavcev, ki govorijo moldavščino in uporabljajo latinico. Približno 13% je Ukrajincev, prav toliko je tudi Rusov. Denarna enota Moldavije je LEV (MDL).

Za slovo še obisk vinske kleti pri Budimpešti. Foto: Branko Glažar.

Rodovitna tla so tu najpomembnejši gospodarski resurs, saj je 97% površin namenjeno kmetijskim dejavnostim – poljedelstvu, sadjarstvu, živinoreji in vinogradništvu in s tem v zvezi tudi predelovalni industriji. Možnosti gospodarskega razvoja bi bile tudi v turizmu, vendar zaradi slabe prometne infrastrukture te dejavnosti zaenkrat ne morejo razvijati. Imajo pa tudi političen problem v zvezi z nepriznano enklavo, katere prebivalci bi se radi osamosvojili, a se večinsko prebivalstvo s tem ne strinja.

Takoj po zajtrku zadnjega dne našega potepanja smo se odpravili proti domu. Ustavili smo se še na pokušnji vina v eni od vinskih kleti v neposredni bližini Budimpešte. Klet je bila lepo urejena in vinoteka v njej zelo bogata. Opremljenost kleti pa zavidanja vredna. Sledil je še postanek za zadnji prigrizek iz "domače" kuhinje, kajti jesti in popiti je bilo potrebno vso preostalo zalogo. Po običajnih krajših postankih smo prispeli domov v poznih večernih urah.

Pozdravljeni do naslednjega potepanja.

Vojka Lenarčič

Viri: uporabljena razpoložljiva literatura, zabeležke Alme Štemberger in lastne zabeležke.

Misli modrecev

Vsako pravo življenje je lepo – in težko.
Ivo Andrić

***

Prišli smo prezgodaj ali prepozno?
Zdaj si lahko ustvarimo nebesa ali pekel.
Benka Pulko

***

Ljudje so največ, kar imamo v življenju,
le da temu ne pripisujemo dovolj
velikega pomena.
Benka Pulko

***

Žalost je bolezen. Različni ljudje se nanjo
odzivajo na različne načine in najdejo
različne načine zdravljenja.
Loiuse Douglas

***

“Nrdi o Gosput, da bo moja smrt ku
zlivanje te uode u veliku murje.”
Claudio Magris

***

Življenje je kot basen: ni važno, kako
dolgo je, ampak koliko je vredno.
Seneka

***

Iz česa sestoji življenje? Iz tega, kar iz
njega napravimo.
Somerset Maugham

***

Do smrti je vse življenje.
Cervantes

Izbrala in uredila: Iva

Martinče

Zima se je še kar držala. Snega je bilo okoli hiše še toliko, da so v hlev in pod lupo hodili le po gazi, ki so jo morali ob vsakem sneženju čistili ali celo na novo kopati.

Največ dela je bilo še vedno v hlevu. Šest krav, dva vola, junica in par konjev je zahtevalo kar celodnevno oskrbo. Pa tudi krulež prašičkov v sosednjem svinjaku je opozarjal na dolžno skrb. Ta je bila prepuščena gospodinji.

Martinče, tako so ga klicali po nekem davnem predniku Martinu, ki da mu je bil zelo podoben in je podedoval tudi njegovo ime, je bil ravno v tistih letih, ko mladim rojijo po glavi vseh vrst pametnih, seveda pa tudi neumnih reči.

Krepak postaven mladenič, širokih ramen in zdravega nasmeha, ni bil neopažen v svoji vasi, pa tudi okolica ga je poznala, zlasti dekleta.

Brkljanje po hiši, manjša opravila v skednju in hlevu so mu zapolnjevala dan. Materino godrnjanje, da bi lahko še kaj več postoril, da bi se z očetom lahko lotila kakega popravila po hiši in gospodarskem poslopju, niso imele učinka.

“Potrpte, de pasa snih. Bumo ča več nardili, saj bu još čajta, saj je komać pasal božić.”

Pa tudi na staro mater se je zanašal, saj ga je zagovorila in marsikaj postorila namesto njega.

“Ej, de je muoj pokuojni još živ, bi lahko ti djelov z njim, kot si djelov kada si bul mićkin. Se ga spuneš?”

“Ej, ča se ga njebi. Punokrat me je peljal na vuozu, ali pa ze ruku. Aj, pa ča sje mi je povjeval. Same čudne pravljice sz naših krajov, ali pa o vuojskii, ki jo je služul tamo nikadi za Karpati. Ne znam, kadi je tuo, jime pa je lipo.”

Martinča je vse vabilo v svet.

Starejši sestri sta se le nasmihali in si mislili svoje. Ana je bila tik pred poroko, Silva pa še negodno dolgonogo suhljato dekletu, ki ni vedelo, kaj naj bi pravzaprav počelo samo s seboj.

Da pa je bil Martinče predmet njenih neprestanih draženj, ni potrebno posebej poudarjati.

“Martinče, Martin, gre na kunfin, pupu prosit, ko će se ženit. Štiklci štakleci, Marinka je u škatlci, bjela rumena, od Martinova žena!”

Ni se jezil, zaradi lepega pa jo je vseeno malo potegnul za dolgi kiti.

“Mama, me tuče!”

No, resnici na ljubo pa moremo le povedati, da mu je bilo zbadanje kar všeč.

Marinka je bila lepo dekletu, postavna, svetlih v kito spletenih las, modrih oči in nagajivega nasmeha.

Fantje so jo že ogledovali, pa tudi bodočega da si je že zbrala, se je govorilo. Da bo pred pustom ohcet, so vedele vaške vedeževalke, ki so si skrivnosti šepetale celo med mašo, kar je jezilo župnika Žgurja. Pa da Marinka ni ravno zadovoljna z ženinom, ki da je stariji bogatin

Martinče je sam pri sebi sklenil, da bo Marinka njegova, “... pa naka košta kuliko ki će. Njedan drugi je ne bu dobil!”

Tak je bil Martinče in to je mislil hudimano resno.

Čisto nekaj drugega pa je bil zvečer. Ja, kot da ga je nekaj obsedlo, ko je prestopil prag Lujzetove oštarije.

“Dva deca črnega i tuo brž!”

Stara Pepca, ki je ta večer strešla, saj je

imel Lujze, oštir, neke druge opravke, se je podvizala. Tako kot drugi je poznala Martinčetovo naglo jezo.

“Na, na, pa ne buj takuo furijožan.” je hitela.

“Daj tudi drugim ča.”

“Pa imaš suoude?” je iz navade vprašala oštirka.

Postregla je še dva fanta pri peči in domačega hlapca, ki je pravkar prinesel drva.

“Nejcu bu prava svjeta nuoč. Bute znali!”

“De se žjeni pred Pustom Pograjčeva Marinka, sam čul.” je proti Martinčetu navrgel Kovačev Pero.

Ni bilo prav, res ne, a šegavi Pero ni mogel držati jezika za zobmi, kot radi rečemo.

Martinče je naglo spil vino, trdo postavil čašo na pult, se naglo obrnil, prijel izzivalca za rit in za vrat ter ga sunil za peč na drva.

“Takuo! Če ima još ki ča za reć?”

Vrata je za njim zaprla Pepca. Zavzdihnila je, da je zunaj prav lepa noć. Pa tudi mraz da je, o Martinčetu pa nič.

Noć je bila jasna, mraz pa je stiskal, da je kar drevje pokalo. Sneg se ni udiral pod nogami tako, da je Martinčetu sem ter tja zdrsnilo, kar pa ga ni ustavilo. Vedel je kam mora. Pograjci so si v času grajske gospode baje zgradili hišo pod gradom, od tod ime domačije. Gradu ni že davno, ostali so le osamelni kamni, ki so nekoč tvorili mogočen zid. Tu pa tam ga je bilo še videti, a ga to ta trenutek ni zanimalo. Do Pograjčevih je vodila kar strma pot s konca vasi. Snežna gaz je vodila do lese v plotu in dalje do hiše. A Martinče je zbral drugo, saj ni bilo težko.

Sneg je segal skoraj do vrha plotu tako, da ga je kar prestopil in smuknil za hišo. Znalno bi se zgoditi, da bi ravno tačas kdo stopil na plano pogledat živino, odcedit ali pa le zadihat svež zrak. No, nič se ni zgodilo in ponočnjak se je ob zidu splazil pod okno v svislih.

Kako že pravi tista ljudska:

“Sta se ljubila, ljubezen pila, tako da za povedati ni b' lo!”

A skrito ljudem ne ostane nič. Nekdo je baje nekaj videl. Kdo pa bi si upal o tem govoriti. Martinče je bil nagle jeze, pa še zalo močan.

Fantje na vasi so se pripravljali na praznovanje, saj je bil že predpustni čas. “Pust se bliža, rjepa ni, kaj si srot 'ca čakala, da si ga nisi ušafala?” so dražili fantje samska dekleta. Med njimi je bila seveda tudi Marinka. Morda je imela zaradi tega solzne oči.

“Marinka bu imila uohcet. Pograjac je več dal oklice. Zadnju nedilju pred Pustom bu. De bu imila bogatega žjenina od nikadi drugdi. Ji ga je našou stari Pograjac. Nikuliko de je stariji, ma ča bi tsto!” je šlo od ust do ust

“Ča pa Martinče!? Tuo se praša!”

“Bižte, nu bižte. Ki zna kadi je več vuon. De je šoul trbada u svit.”

Zima je šla h kraju, pomlad je prinesla svoje, jesen je skoraj prehitela poletje in že se je osulo listje, hladen novembrski piš je naznanjal zimo, ko so pri Podgrajčevih povili fantiča.

Žgur mu je pri krstu na željo Pograjčevih dal ime Ludvik.

Ko so se z malim Ludvikom pojavili na cerkvenem pragu, so ga hotele pogledati in se ga dotakniti tiste najbolj radovedne. Saj veste, novica mora po vasi.

“Joj, kjemu je poduoban?” se je spraševalo.

“Naka bu kjemu ki će, lip pa je!” so zaključile.

Po poti proti vasi pa je ena potiho, prav po tiho šepnila: “Cjel Martinče!”

Kakor koli že, o Martinčetu so vedeli le to, da je pred Pustom zginil. Domačim da se je oglasil menda iz Avstralije.

Franc Gombač - Frane Petrov

Saj ni res

Saj ni res,
da ne boli,
ko umirajo drevesa
starih domačij.
Saj ni res,
da ne skeli,
ko pod tihim krovom
ptice iščejo ljudi.
Saj ni res,
da ne teži,
ko se zgublajo studenci
mlade živosti.
Saj ni res ... ni res ... RES.

Vera Vezovnik

Gore

Vsi v gore bi hodili
če bilo bi manj strmo
in se v prazničnem obuvalu
bi tja gori lahko šlo.
Žal so visoke te naša gore.
Napor prevelik se obeta.
Nahrbtnik sili telo k tlom,
ko se roka palice oklepa.
Noge komaj čevlje še držijo.
Po strmem terenu korak je težak.
Potne kaplje po čelu polzijo,
pohodniku grozi še temen oblak.
Čeprav utrujen, premočen – vendar
srečen,
ko cilj je dosežen, odpre se mu raj.
Komu naj pravi o čudoviti naravi?
Komu, pove da brez gora ne gre?
Nanje si ne upa vsak povzpeti
težkih naporov ne doživeti,
zato je marsikomu ljubše
kar doma obsedeti.

Ana Marija Seles

Pravljice

- Ker ste taki ljubčki in ker ste bili pridni, vam bom povedal pravljico!
- Ja, dedek, pravljico!
- Dedi, pravljico, pravljico!
- Prav, prav ... Katero naj izberem? Aha, tu je: Nekoč je živela majhna deklica, ki so jo imenovali Kapica in ki ...
- Ne te, to si povedal že včeraj!
- In tudi predvčerajšnjim!
- Ali ste prepričani? Jaz se ne spomnim ... Dobro ... Dobro ... Bom zamenjal: Nekega dne je v gozdu Čiračara velik ...
- Ne! Te ne maram. Strah me postane!
- Mene je zadnjič, ko si jo pripovedoval, vso noč tlačila mora!
- Konec! Konec! Brez panike. Prijazno pravljico torej. Poglejmo ... zelo nežno pravljico ... Aha: Ali veste, da si pozimi revni ljudje, ki si ne morejo poiskati zavetja v hiši, izdelajo hišo iz lepenke? Ali veste, da ... Kaj je zdaj? Kaj se držite tako čemerno?
- Preveč žalostna je, dedek.
- Ob tej se vedno zjočemo.
- Res je preveč žalostna. Jaz hočem veselo pravljico.
- Pravo pravljico vendar!
- Hmm ... Smešno pravljico, tako, da se krohotaš, da se držiš za trebuh od smeha, da se zvijaš od smeha! Torej pazljivo poslušajte, pa mi povejte, če ni res: V deželi Prdo-Sračka, seveda ...
- To je ogabno!
- To je prostaško!
- Ko smo tvojo zgodbo ponovili mami, je rekla: "Dedo je res prostaški s temi zgodbami o kakcih in drekcih!"
- Umolkni, dedi, ali pa si zamašimo ušesa!
- Tako je rekla vaša mama?
- Da, in prav razjezila se je.
- Pa saj sem jo tudi njej neprestano pripovedoval, ko je bila toliko stara kot vi! Prav oboževala jo je.
- Vidiš, zato pa je postala taka, kot je!
- Mi pa hočemo poetične in spodobne zgodbe!
- Spodobne?
- Ja, poetične in spodobne!
- Tisto o črvičku Matičku?
- Ni govora!
- Ni zelo primerna ...
- O dečku, ki je hotel postati slon?
- Starinska!
- Nič poetična!
- O zvezdi, ki se je zaljubila v deževnika?
- Eh, nas ne zanima!
- Res nas ne zanima.
- O maharadži in njegovem konju s tremi glavami?
- Pa kaj še!
- Ne imej nas za butce s tem konjem s tremi glavami in zakaj pa ne: človek z bikovo glavo?
- Bi radi zgodbo o Minotavru?
- Prizanesi nam z Minotavrom, dedi!
- Preveč gledaš televizijo ...
- Tisto o Rdeči Kapici?
- Zdaj si se pa spustil zelo nizko ...
- O Trnjulčici?
- Bedno!
- O Obutem Mačku?
- Zamorjeno ...
- O deželi ljudi brez obrazov?
- Zmeraj iste, ponavljaš se, dedi, ponavljaš se ...
- Brez dvoma, to bodo leta ...
- O Medenjačkih?
- Ne, pusti, dedek, zares ni treba ...
- Ja, ni treba, dedek, odpočij si ...
- Vse bo še dobro ...
- Saj imamo igralne konzole, ne muči se.
- In predvajalnike. Odpočij si rajši.
- Pa saj nisem utrujen.
- Pojdi, lezi malo ...
- Sploh mi ni do ležanja!
- Sedi v svoj fotelj, sprosti se.
- Pa saj mi sploh ni do sproščanja.
- Daj, dedek, bodi prijazen, pusti nas pri miru, ne misli na pravljice ...

Prevedla D. Kirn – januar 2011

Znameniti domačini – Milan Prosen, general Jugoslovanske kraljeve vojske

Kako rado se zgodi, da marsikdaj malo ali nič ne vemo o svojih vrlih domačinih, čeprav so v širnem svetu dosegli pomembne uspehe, bili v svojem okolju spoštovani in ugledni ljudje. Gotovo je eden takih Milan Prosen (1902–1956), ki ga tokrat predstavljamo v našem glasilu.

Konec devetnajstega stoletja se je c. kr. sodni oficial Ivan Prosen iz Gorice preselil v Trnovo in se zaposlil na sodišču v Ilirski Bistrici. S soprogo Marijo Tivani sta si našla novi dom pri družini podstenjskega nadučitelja Frana Kranjca v Trnovem št. 1. Tu se jima je 21. septembra 1902 rodil prvorojenec Milan. Krstna knjiga v trnovskem župnišču izkazuje tudi podatke o krstu, krstnih botrih, babici in župniku, ki je malega Milana krstil. Ob krstu so mu dali kar štiri imena: Milan, Emil, Frančišek in Jožef, kar je nenavadno.

Družina Prosenovih, ko so živeli v Ilirski Bistrici: starša Ivan in Marija Prosen, levo Milan in desno Karl Prosen, okrog leta 1917

V pričakovanju naslednjega novega družinskega člana so se preselili v večje stanovanje k Jelovškovim, Ilirska Bistrica št. 1, kjer so 22. decembra 1903 pričakali rojstvo hčerke. Tudi ona je pri

krstu dobila več imen: Marija, Ivana in Štefanija. Čez kakšno leto so se spet selili v večje stanovanje v Gornji kraj, Bistrica 40. Tu se jim je, 24. julija 1907 rodil deček, ki je pri krstu dobil imena Karel, Ludovik in Edvard. Vsi Prosenovi otroci so se vključili v ljudsko šolo v Trnovem, fanta v moško šolo, Marija pa v dekliško somostansko šolo. Milana Proseno zasledimo na spisku 53 učencev 2. razreda. Njegov razrednik je bil učitelj Fortunat Lampret. To lahko preberemo v šolski ediciji izdani leta 1914, »Ob stoletnici Ljudske šole v Trnovem na Notranjskem«.

Tu pri Turkovih je družina ostala do svetovne vojne pa tudi prihoda novih italijanskih gospodarjev, ki so najprej pometli s starimi uradniki in predstavniki avsto-ogrskih oblasti. Družina je znova morala iskati nov dom. Najprej so se zatekli na Sušak, ki je po vojni pripadel Kraljevini Jugoslaviji. Tu so otroci končali srednje šole. Družina je nato odpotovala v Beograd, kjer sta se fanta vpisala na vojaško akademijo. Milan je šolanje dopolnil z generalštabnim tečajem, Karel, sedaj kot Dragotin je diplomiral na Geodetski vojni šoli in Višji vojni akademiji. Posvetil se je znanstvenemu raziskovanju in bil član mednarodne znanstvene ekspedicije za merjenje zemeljske dolžine, z nalogo preveriti tezo o horizontalnem premikanju kontinentov.

Milan Prosen je v nadaljevanju šolanja vojaška znanja dopolnjeval na triletnem šolanju Ecole militaire v Parizu. Kot pomemben vojaški strokovnjak je nato na Vojaški akademiji v Beogradu nekaj let predaval vojaško taktiko. Bil je tudi cenjen v Kraljevih krogih in na mnogih javnih prireditvah zastopal Kralja Jugoslavije.

Milan Prosen se je leta 1929 v Sarajevu poročil z Zdenko Čaleta, ki ga je spremljala na vseh njegovih poteh, tudi ko je bil v kraljevi službi. S soprogo nista imela otrok.

Vojaško šolanje na prestižnih vojnih ustanovah in opravljanje pomembnih vojaških dolžnosti mu je omogočilo skokovito napredovanje. Še pred začetkom svetovnega spopada je že dosegel polkovniški čin. Kapitulacijo Jugoslavije je Milan Prosen dočkal kot vojaški ataše Kraljevine Jugoslavije v Ankari. Od tu ga je vojaška kariera vodila v Egipt, kjer je v taborišču Agani pri Aleksandriji kot odposlanec Kralja Petra II. med italijanskimi ujetniki zbral fante slovenske in hrvaške narodnosti za Kraljevo vojsko. Tu so oblikovali prvi gardijski bataljon Jugoslovanske vojske izven domovine in prav Milan Prosen jim je osebno vročil kraljevo vojno zastavo. O tem dogodku je bil posnet tudi propagandni film, kjer Milan Prosen zbranim prostovoljcem drži govor najprej v srbo-hrvaškem in nato v slovenskem jeziku.

Polkovnik Milan Prosen, odposlanec kralja Petra II. predaja vojno zastavo prostovoljcem gardijskega bataljona kraljeve vojske v severni Afriki

O tem dogodku nam je povedal dosti zanimivega tudi udeleženec tega dogodka Ciril Kobal iz Kopra, ki se je v severni Afriki nekajkrat srečal z Milanom Prosenom. Kasneje so v afriška taborišča med primorske fante prišli predstavniki Titove partizanske vojske in bili daleč bolj prepričljivi. Zbrani prostovoljci so napolnili Prekomorske brigade in se za ceno številnih žrtev, vendar zmagovito vrnil v svojo domovino.

V sklepnih dogodkih vojne v Jugoslaviji je kraljevi vojski kazalo izredno slabo. Vojska je bila skupaj z državo v rasulu. Partizanske enote so vse bolj zasedale strateške pozicije v državi in območjih, ki so jih prej zasedale okupacijske enote. Vzporedno je potekal proces novih oblastnih struktur za prevzem oblasti po vojni, ki ni bil naklonjen kraljevini. Zadnji poskus obnovitve Kraljeve vojske je bil zaupan Draži Mihajloviću, ki je poskušal vojsko organizirati po teritorialnem principu. Milan Prosen naj bi po izjavi četniškega Vojvode Uroša Šušteriča, prevzel organizacijo Kraljeve vojske na področju Slovenije. V ta čas sodi tudi njegovo napredovanje v čin generala kraljeve vojske Jugoslavije.

Bilo pa je prepozno in poskus, da bi obnovili Kraljevo vojsko in Kraljevino Jugoslavijo je padel v vodo.

Milan Prosen s svojo soprogo Zdenko v Sarajevu, 1929

Po vojni je Milan Prosen prevzel funkcijo pribočnika Kraljice Marije Karadorđević v okviru kraljeve vlade v Londonu in bil neposredno povezan z dogajanjem v kraljevem dvoru Jugoslavije. To funkcijo je opravljal do kraljičine smrti leta 1961. Tudi ta funkcija je bila zanj veliko priznanje. Bil je izobražen in znal se je gibati v elitnih, tudi kraljevskih krogih, zato ni čudno, da je kraljica Marija izbrala prav njega.

Tudi kasneje je ostal v Londonu in se ukvarjal s turistično dejavnostjo. Njegovo bogato znanje jezikov mu je pri tem bilo v veliko oporo.

Milan Prosen je dočakal skoraj 90 let. Umril je 22. novembra 1991 in je pokopan v Londonu.

V Beogradu živijo še nekateri potomci »bistriške družine« Prosenov. Dragotin Prosen, rojen v bistriškem Gornjem kraju, ima vnuka Milana Proseno, znano osebnost iz javnega življenja v Beogradu. Ime je dobil, kot sam pravi, po starem stricu Milanu, ki je bil brez otrok, pa da vsaj z njim ime živi naprej. Mladi Milan Prosen je prof. umetnostne zgodovine in s tega področja pripravlja doktorat. Mladega Milana poznajo Beograjčani tudi kot uspešnega opernega pevca in »pojočega« turističnega vodiča. Postal je prava maskota Beograda. Ko se boste sprehodili po Beogradu, se ustavite pod kipom Zmagovalca na Kalemegdanu in pod njim poiščite klop s posvetilom: »Naši mili Sofiji in mestu v katerem se je rodila, Olivera in Milan Prosen, 23. 10. 2005.« Darilo Beogradu mlade družine Prosen.

Prav mladi Milan Prosen je bil zelo prijazen in je iz družinskega albuma izbrskal nekaj fotografij strica Milana Proseno, nekatere tudi objavljamo in se mu zato lepo zahvaljujemo. Povedal nam je, da je stric Milan doma hranil 25 prejetih pomembnih domačih in tujih odlikovanj, ki jih je zaslužil s svojim delom. Žal so bila odlikovanja pred leti ukradena. Ohranjeni pa so dokumenti o njihovi vročitvi.

Srečno Prosenovi v Beogradu in po svetu!

Vojko Čeligoj

Pesem

Sredi noči me zbudiš,
nosiš na krilih spoznanj.
Kot veter letiš nad oblaki,
sončnim žarkom naproti.

Zvezda blesteča postanem,
svetim na zemljo ljudem,
ki tavajo v temi,
brez srčne luči,
brez upanja v duši,
prinašam jim pesem – svetlobo srca!

Kruh

Zunaj je lep jesenski dan,
v peči mamin kruh je zadišal.
Okrog mize otroci smo se zbrali,
mama je kruh razrezala,
še topel v naših dlaneh je zadišal.
V skodelo mleka kruh smo podrobili
veselo zajtrk smo pojedli.

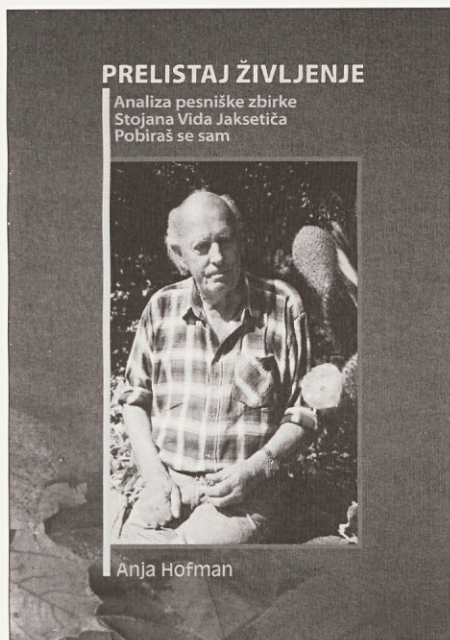
Kjer kruh je iz peči dišal
tam lakote niso poznali.
Kruh se je spoštovalo,
vse mrvice pobralo.
Mame so nas naučile,
če kruh ti pade na tla,
poberi in poljubi ga!
Ob mleku in kruhu preživeli,
zdravi so rodovi zrasli.

Žalosten si pa ko gledaš v Afriki otroke,
žalostnih, objokanih oči,
pri nas pa kruh po kantah za smeti!

Nekoč smo otroci bli veseli,
če mleka in kruha je bilo v skodeli.
Hvaležnosti, zahvale smo doma se naučili,
da težo življenja lažje bi nosili.

Nadja Gombač

Prelistaj življenje

Analiza pesniške zbirke Prelistaj življenje Stojana Vida Jaksetiča

Stojan Vid Jaksetič je plodovit primorski pesnik, rojen je bil 1927. na Dolnjem Zemonu pri Ilirski Bistrici, danes pa živi v Kopru. Med leti 1999 in 2007 je izdal osem pesniških zbirk, pesmi je objavljaj tudi v periodiki ter sodeloval na različnih literarnih dogodkih.

V svoji analizi sem vsebinsko in slogovno obravnavala zadnjo zbirko Pobiraš se sam iz leta 2007, pri čemer sem poskusila svoje ugotovitve podkrepiti z razmišljanji piscev spremnih besed iz vseh zbirk ter izluščiti bistvene poteze Jaksetičeve poezije na splošno.

Naslov zbirke Pobiraš se sam je hkrati naslov prve pesmi v zbirki. Že sam naslov je pomenljiv. Implicira namreč srž Jaksetičeve poezije. Pesnik verjame, da je vsak posameznik sam odgovoren za svoje življenje, da je sam svoje sreče kovač, zato se mora znati pobirati sam, se sam dvigniti. Hkrati naslov napoveduje, da so v vsakem življenju ovire, ki jih je treba premagati, treba se je torej po padcu pobrati, vzpeti, začeti na novo.

Pesmi zbirke Pobiraš se sam v njej so razdeljene v štiri cikle. Pojavijo

se naslednje tematike: ekistencialna, avtobiografska, družbenokritična, ljubezenska, domoljubna, domačijska, prijateljstva in impresionistična.

Na podlagi spremnih besed ostalih pesniških zbirk sklepam, da so njihove teme večinoma podobne zadnji. Jurinčič (1999 in 2000) med drugim govori o poeziji ljubezni in samote, poeziji kot sestavnemu delu čas, poeziji zemlje oziroma pesmi krajine, poeziji življenja in smrti, iskanju resnice, poeziji spomina in zaznav. Zlošel (2003, 12) omenja »mladost, zrela leta; /.../ prijateljstvo, ljubezen, /.../ bolečine in razočaranja«, Kuhar Kovačič (2004, 10) pa »osamljenost, staranje, razočaranja, minljivost«, »nestrinjanje z materializmom«, »napačne vrednote«.

Eksistencialna tematika se pojavlja v vseh štirih ciklih. Najpomembnejši vodilni motivi so življenje kot boj, življenje kot pot ter čas. Jaksetič življenje pogosto vidi kot boj, v katerem se nizajo tako zmage kot porazi, vzponi in padci, vsak pa si prizadeva, da bi premagal življenjske ovire kljub nepredvidljivi usodi. Jaksetič večkrat svetuje bralcu, naj pogumno stopa skozi življenje, saj je odvisno le od njega samega. Avtor v največ pesmih zaključí z optimističnim oziroma vitalističnim pogledom na življenje, ki bi ga lahko strnili s pregovorom Vsak je svoje sreče kovač., vsak ima torej svobodo, da uresniči svoje želje, pesnik pa se sprašuje, kako naj to stori. Med pogostimi motivi pa je tudi čas, ki se pojavlja tudi izven eksistencialne tematike. Na čas Jaksetič v nekaterih pesmih gleda kot na minevanje, ne pozabi pa tudi na drugačen vidik, čas namreč vidi tudi kot bogastvo, možnost, ki je dana vsakemu posamezniku.

V pesmih z družbenokritično tematiko je Jaksetič oster do celotne družbe ali posameznikov zaradi njihovih vrednot ali pomanjkanja vrednot, včasih kritizira njihov način življenja ali ravnanja. Pesnik npr. kritizira bogate ali neiskrene.

V ljubezenskih pesmih pesnik razlaga svoj pogled na ljubezen, ki nam lepša življenje. V nekaj pesmih z ženskim lirskim subjektom pa spregovori tudi o manj lepih, nesrečnih poteh ljubezenskih odnosov. Blizu sta si domoljubna in domačijska tematika, v katerih Jaksetič preprosto izpoveduje ljubezen do domovine oziroma doma, hrepenenje ali nostalgijo po domu/domovini ipd. Podobne so tudi pesmi z impresionistično tematiko, saj v njih lirski subjekt izraža navdušenje nad svetom, ponavadi nad naravo ali naravnimi pojavi.

Jaksetičev pesniški slog je po zvočni plati preprost; pesnik ne sledi strogo ritmični strukturi, verzi so v večini razvrščeni v štirivrstičnice, ki se le redko rimajo. Tudi metaforično pesnik ostaja zvest znanim, preizkušenim pesniškim sredstvom, med metaforami so pogoste ugasle metafore, seveda pa je moč najti tudi običajne metafore ali celo genitivne metafore. Pesnik uporablja tudi stalne ukrasne pridevke, poosebitev in metonimijo. Najbogatejši je Jaksetičev slog v okviru stavčnega sloga, največ je ogovornih figur (vzklik, nagovor, retorično vprašanje), pojavi pa se tudi ponavljanje. Njegova poezija je torej preprosta in razumljiva, s čimer se strinjajo tako strokovni kot ostali bralci, kot tudi avtor sam: »Hočem, da preprost človek razume, kaj mislim in kaj bi rad povedal.« (Jaksetič, cf. Kuhar 1999, 13).

Jaksetičeva perspektiva je prvoosebni, v večini pesmi vsaj deloma avtobiografski lirski subjekt, izjema so le ljubezenske pesmi, v katerih je pogost ženski lirski subjekt. V zadnjem delu knjige sem primerjala življenje, pesnenje, tematiko in motiviko ter pesniški slog Makse Samsa s Stojanom Vidom Jaksetičem. Primerjava temelji na mojem delu Žejna sreče in resnice: Maksa Samsa – življenje in delo.

Pesnik Stojan Vid Jaksetič je nečak pokojne slovenske pesnice in partizanske učiteljice Makse Samsa. Oba sta se rodila v isti hiši na Dolnjem Zemonu.

Njuni življenji se precej razlikujeta. Samsi je pisanje pesmi zaznamovalo predvsem mladost, medtem ko je Jaksetič kot pesnik zacvetel šele po 70. letu. Samsa je za časa življenja izdala dve pesniški zbirki, Jaksetič pa je do leta 2013 izdal osem pesniških zbirk. Oba sta objavljala tudi v periodiki. Samsine in Jaksetičeve teme se v dobršni meri prekrivajo, pri obeh med pomembnejšimi najdemo eksistencialno, domoljubno, ljubezensko, moralno-družbenokritično in avtobiografsko tematiko. Najpomembnejša razlika je v sporočilu pesmi, pri Samsi je izpostavljena nesreča, trpljenje, usoda, resignacija, pri Jaksetiču pa nasprotno boj za življenje, uspeh, vera v posameznika kot dejavnega »kovarča« svoje usode. Jaksetičeve pesmi so pogosto nasvet za boljše in lepše življenje.

Samsin in Jaksetičev slog sta si v nekaterih potezah podobna. Oba pesnita največkrat kratke pesmi svobodnih oblik, najpogosteje uporabljata preprosto štirivrstično kitico – kvartino in različne ritme. Blizu sta si tudi po rabi razumljivih, pričakovanih metafor, pogosto ugaslih metafor. Samsina najpogostejša prvina besednega sloga je ukrasni pridevek, Jaksetičeva pa prav metafora. Oba imata tudi bogat stavčni slog: vzklike in nagovore, prav tako se pri obeh pojavlja inverzija. Za oba so značilne prvoosebne pesmi.

Pesnik svetuje, naj ostajamo zvesti sami sebi in živimo za sedanjost. Sama sintagma »prelistaj življenje« implicira, da je življenje kot knjiga, lahko ga prelistaš, tu in tam obstaneš in bereš, včasih kakšno stran preskočiš, naletiš na boljše in slabše prizore, predvsem pa v njem uživaš. Kot avtorica knjige sem želela kar se da polno predstaviti pesniško življenje primorskega pesnika, da bi ga lahko z veseljem listali tudi drugi.

Anja Hofman

Žito

Žito je že dozorelo.
Zrnje v klasju je trdo.
Kmet ozira se v oblake,
kaj mu vreme prineslo bo.
Neurja, toče se boji
saj na žetev čaka leto dni.
Kruha je res dovolj v trgovini,
boljši kot domač pa ni.
Ljubiti, spoštovati zemljo
ga oče je učil.
Jo skrbno obdelovati,
da bo hrano od nje dobil.
Še sliši glas njegov,
ko ga je poučeval:
»Čim več pripravi si v mladosti,
da na starost ti ne bo žal.«
Kar se mlad je učil,
se z delom še izpopolnjuje.
Mu polje, njive vračajo,
ves trud poplačajo.
Spomin še k materi beži,
čeprav že dolgo v grobu spi.
Ko kruh je otrokom rezala,
ga spoštljivo je pokrižala.
Rada je pripomnila:
»Če pade košček ti na tla,
ga poberi in poljubi.
Gorje, če kruha ni pri hiši!«
Njen glas še danes sliši.

Vera Vezovnik

Kot solza

Prislonim se
na ranjeno skorjo
mojega drevesa,
na smolnate bleščice,
in se zazrem v odsev;
nevidna sila me potegne
globlje in nazaj
med speče koreninske vozle.
Dahnem mu:
Zdaj moram naprej ...
Potem se vračam,
vračam in odhajam
kot veter, kot solza, kot ptica.
Moje drevo ljubi ščebetanje.

Vera Vezovnik

Svetel dan

Svetel dan nad vas se sklanja.
Burja stare hiše ruši.
Ptica išče hrano.
Grem po klancu,
pasji lajež vleče se za mano.
Kaj bo s tabo, kaj bo z mano.
Misel v otroštvo teče.
»Dolgo pot sva prehodila, dragi!«
Do konca še prgišče sreče
in nemočna klekneva v pozabo.

Danica Pardo

Vse naše naslovnice

Naslovnica št. 13
Ilirska Bistrica-Trnovo, cerkev sv. Petra

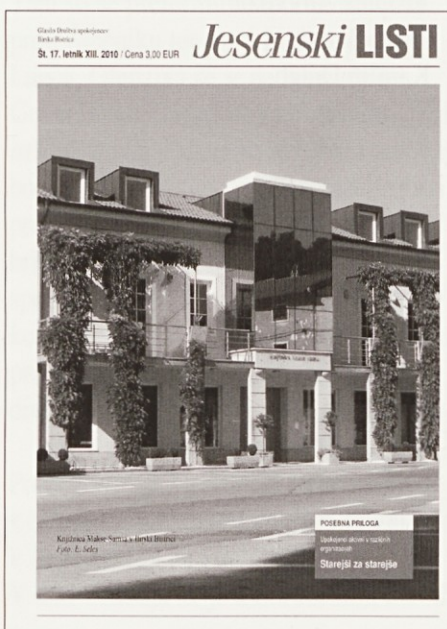
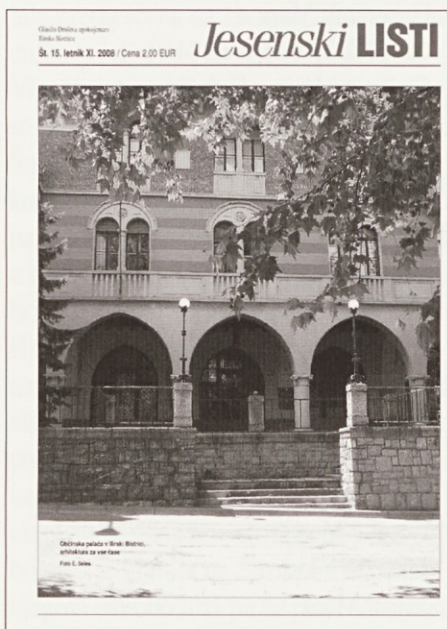
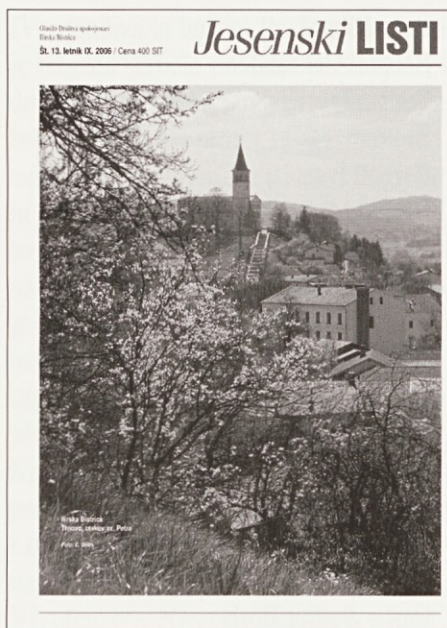
Naslovnica št. 14
Poverjeniki Društva upokojencev Ilirska Bistrica

Naslovnica št. 15
Občinska palača v Ilirski Bistrici, arhitektura za vse čase

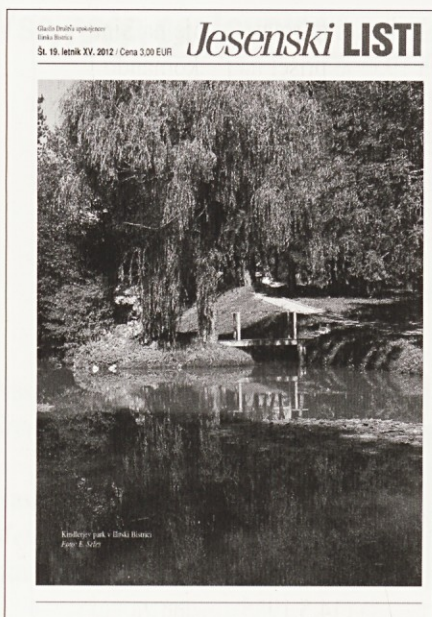
Naslovnica št. 16
Mešani pevski zbor Avgust Šuligoj Društva upokojencev Ilirska Bistrica

Naslovnica št. 17
Knjižnica Makse Samsa v Ilirski Bistrici

Naslovnica št. 18
Predstavniki Društva upokojencev Ilirska Bistrica na športnih igrah upokojencev Primorske 2011

Vsi naši avtorji

Naslovnica št. 19
Kindlerjev park v Ilirski Bistrici

Naslovnica št. 20
Dom upokojencev v Ilirski Bistrici

Baša Rihard
Batista Aleksander
Batista Igor
Beltram Vlasta
Bergoč Ivan
Blokar Marjan
Bonano Dimitrij
Boštjančič Jadranka
Boštjančič Saša
Briščik Marjan
Čeligoj Koren Sonja
Čeligoj Vojko
Dekleva Vitomir
Derenčin Mirjam
Dorić Miljenko
Fatur Silvo
Frol – Pajtler Boris
Gaberšnik Marica
Gašperšič Tone
Gojkovič Vida - Hrvatini
Gombač Franc
Gombač Nadja
Gorišek Sava
Grlj Breda
Grlj Dimitrij
Grlj Dragica
Grlj Rajko
Grlj Vilko
Hofman Anja
Horn Marjan
Iskra Jože
Ivančič Marija
Jaksetič Vid
Jogan Maca
Josipina Ambrožič
Jukić Boris
Karolin Drago
Kastelic Joža
Katavič M. Luiza
Kirn Danica
Kreševič Ljudmila
Lenarčič Mira
Lenarčič Vojka
Lenarčič Maruška
Ljubič Jože
Majdevac Alda
Mežnar Zora
Mihelj Pepca
Mikuletič Amalija
Mlakar Lidija
Nikolić Petar
Ostojčić Iva
Ožbolt Milena
Pahor Nadja
Pardo Danica
Pečar Danilo
Perkan Neda
Peruzin Anka
Pevnik Erika
Pirih Helena – Rosa
Poljšak Breda
Prelog Štefka
Primc Marija
Primc Milojka
Raspor Tadeja
Seles Ana
Sila Franc
Simčič Ivan
Spetič Ivko
Stegu Jožko
Šabec Milica
Šajn Tomo
Šajn Zala
Šenkinc Anton
Šimac Rudolf
Škrlić Antonija
Šlenc – Zver Marija
Šlenc Sergij
Štavar Emil
Štemberger Vojko
Miro Štemberger
Šterman Franček
Štrancar Marija
Šuštar Beninija
Šuštar Ivan
Tomšič Frane
Tomšič Nevenka
Udovič Cilka
Ujčić David
Urh Milena
Valenčič Jožko
Valenčič Marica
Vrh Angelca
Žbogar Darinka
Žibert Jožica
Žnidarjeva Ivana
Žužek Andrej

Pot revolucionarja – Djuro Kotaraš

V življenju imamo priložnost srečati veliko ljudi. Sama sem imela veliko srečo, da me je vzgajal človek, ki je na prvo mesto postavljajl vrednote, ki so v današnjih časih postale redkost – delavnost, poštenost, enakopravnost, solidarnost ... Stroga disciplina in izreden občutek za pravičnost in enake možnosti za vse ljudi, ne glede od kje so in kam gredo, so ga vodili skozi vse življenje in gnali, da se je z vsemi svojimi močmi boril za boljši jutri.

Iz Knina do Bistrice

Rojen je bil materi Joki in očetu Iliji Kotarašu 5.5.1919 v Kninu.

Kapitulacijo Kraljevine Jugoslavije je dočakal kot vojak na bolgarski meji in krenil domov v Knin.

Partizanom se je priključil 3.9.1942 v Dinarski odred; potem je dobil prekomando v bataljon Josipa Jurjeviča, ki se je kasneje preformiral v I. dalmatinsko brigado. Partizansko ime Mali mu je ustrezalo do potankosti, saj je takšen tudi bil – mali, kržljav in hiter.

I. dalmatinska brigada je tistega leta začela z aktivnostmi na Rzanovu, se premikala proti Livnu in kasneje proti Jajcu. Nato se je premikala proti Travniku in Turbetu do Vakufa. Takrat je začela

IV. ofenziva in boji za Prozor. Po ofenzivi je brigada skrbela za varno pot ranjencev do Hercegovine in Sandaka. Potem se je brigada povlekla proti Črni gori ter od tam začela V. ofenzivo v smeri Piva-Tara in proti Sutjeski. Po bitki na Sutjeski so se prebijali proti Ozrenu in naprej na Petrovo polje do Glamoča. Od tam je brigada napredovala proti Dalmaciji in Vrliki. Tako so se v septembru 1943 organizirali in preformirali v Drmišu, kjer jih je tudi dočakala kapitulacija Italije. Krenili so na Klis in prebijali obroč preko Kozjaka, Svilaje in Dinare do Livanskega polja. Po tem preboju so šli na Pelješac in na Biokovo, kjer je začela VI. ofenziva. Njegova brigada je potem bila premeščena na Hvar s ciljem obrambe otokov. 1.1. 1944 so iz Hvara odšli na Vis, kjer so ostali 8 mesecev. V tem času so osvobodili še Korčulo in Šolto. Na Šolti je bil maja težje ranjen namestnik komandanta bataljona in bil premeščen na Vis. V začetku VII. ofenzive so začeli z napadom na Brač in takrat je njegova brigada dobila naziv »proleterska«. Na Hvaru se je potem brigada pripravljala na invazijo na kopno. Napadali so vzdolž obale proti Stonu in Dubrovniku ter se pomikali proti Šibeniku. V decembru istega leta so krenili na Knin, kjer so okupatorje prisilili v umik proti Liki, brigada je krenila na Široki brijeg, po njegovi osvoboditvi pa še proti Mostarju. Tam so se preformirali in krenili nazaj proti Šibeniku ter proti Liki do Donjeg Lapca. Ofenziva se je nadaljevala iz Gospiča proti Hrvaškemu primorju – Krku in Crikvenici v smer Klane. Tam so začeli boje z SS nemško divizijo, ki so jo gnali preko Ilirske Bistrice do Soče kjer je brigada zaključila obdobje oboroženega spopada. To vojno obdobje je zaključil kot Kapetan načelnik štaba I. dalmatinske proleterske Brigade – XXVI. udarne divizije.

Po koncu vojne je končal vojaško šolo v Sarajevu, nato pa še vojaško akademijo v Beogradu in tam ostal kot predavatelj. V tem obdobju se je z Združenimi narodi

udeležil tudi mirovne misije na Sinaju. Leta 1956 je prišel na prekomando v Ilirsko Bistrico in kasneje v Postojno, kjer je bil do upokojitve komandant polka.

V letu 1970 je imel 35 let delovnega staža in 51 let starosti in je zato podal zahtevek za upokojitev, kateremu so tudi ugodili. Upokojil se je kot polkovnik kopenske vojske. V svojem vojnem in povojnem obdobju je prejel številne ordene in odlikovanja: - orden za vojne zasluge z veliko zvezdo (22.12.1965); orden narodne armije z zlato zvezdo (22.12.1961); orden narodne armije II. reda, orden bratstva in enotnosti 2. razreda (14.5.1955), orden za vojne zasluge II. reda (18.12.1953), orden za hrabrost (13.5.1947), orden partizanske zvezde III. reda (26.6.1945), orden zaslug za narod II. reda (1.8.1947) in orden narodne osvoboditve (13.5.1947). Bil je član veteranskega združenja in član združenja Slovenskih častnikov.

Oficir in gentleman

V Bistrici je spoznal mojo mamo, po njegovi upokojitvi pa sta se preselila v Koper. Ker ni mogel iz svoje kože, je bil v mirnodobnem obdobju vodja teritorialne obrambe za območje Koper. Ure in ure sem kot dekletce presedela v zadimljenih pisarnah TO, med možmi, ki so sloneli nad specialkami in preračunavali premike ljudi, mehanizacije in materiala.

Po vseh državah nekdanje Jugoslavije je imel prijatelje oziroma »brate po orožju«, ki so se občasno sestajali. Ni potrebno posebej poudarjati, da me je vedno vzel s sabo in v spominu mi bodo za vedno ostali zanimivi kraji, ljudje visokih postav, mrkih in resnih pogledov, a pod to strogo zunanostjo sta se skrivali velika srčnost in človekoljubnost.

Nikoli ne bom pozabila tudi snidenj njegove velike družine v poletnih mesecih v njegovem domačem kraju – v kršu, kamenju, vročini in blagem vetru pod

Dan s kopalci iz Ilirske Bistrice

Dinaro, ki je stoletja v sebi skrivala hajduke in revolucionarje. Rad je imel Koper in naše sosede, še posebej pa je imel rad Bistrico in prijatelje, ki so se pritepli v dolino reke Reke iz vseh krajev – Stipeta, Jozota, Dušana, Anteja, Grgo ...

Rad je imel življenje, rad je imel naravo, predvsem pa je imel rad svoje čebele. Podedoval jih je po moji noni Ivani. S čebelarji so ure in ure posedali in razpravljali o medenih muhah in izjemnih količinah pritrčanega medu. Svoje znanje in izkušnje o čebelah je prenašal na svoje potomce, ki nadaljujemo njegovo delo.

V Bistrici je v zadnjih letih našel tudi svoj mir in zadnje pribežališče.

Velik človek

Moj tatko je bil revolucionar in komunist v pravem pomenu besede, in kar se je kasneje dogajalo z našo širšo domovino, nima nobene zveze z ljudmi, ki so v tistih težkih časih spreminjali svet. S ponosom bom vedno v sebi nosila nauke, ki mi jih je vse življenje, s svojim zgledom, vcepljal v zavest.

Dokler bodo živi moji otroci in njihovi otroci in otroci njegovih otrok in dokler se bo po naših žilah pretakala njegova kri, ni za skrbeti, da sta bila njegovo življenje in delo zaman. Nobena politika ali država ne more spremeniti ne izbrisati dejstev in dejanj posameznikov, ki so pripomogli k obstoju njenega lastnega naroda.

Težko je na papir in v nekaj stavkih spraviti 94 let dolgo življenjsko zgodbo, še težje pa je opisati veličino človeka. Za vedno pa bom tatkotu hvaležna za vse, kar mi je dal in trudila se bom živeti tako, kot me je učil.

Milena Urh

Invazija na kopališče Sv. Ivana

Sedemintridesetletna tradicija kopanja v Moščenički Dragi se za občane Ilirske Bistrice v mesecu juliju in avgustu nadaljuje po ustaljeni navadi. Po zaslugi občinskega sveta je kopalcem omogočeno razmeroma poceni potovanje na morje. Z avtobusom potujejo iz Ilirske Bistrice do najlepše plaže na Kvarnerju, na kopališče Sv. Ivana v Moščenički Dragi. Glede na to, da so cene prevoza vsakomur dostopne, so v mesecu pasjih vročin avtobusi polno zasedeni. Ob ponedeljkih, sredah in petkih se število potnikov vseh starosti giblje med 120 in 150 kopalci. Za razliko od prejšnjega leta je letos na presenečenje kopalcev tudi v mesecu avgustu organiziran vsakodnevni prevoz, seveda pod istimi pogoji kot v mesecu juliju.

Če vsemu temu dodamo še to, da na kopanje hodijo predvsem upokojenci, delavci pa tudi mladina, je namen tega predvsem druženje, ustvarjanje novih poznanstev in prijetno počutje v topli čisti vodi. Pohvalimo pa lahko tudi domačine, ki na vsakem koraku izkazujejo določeno prijaznost in gostoljubnost. Da ne bi samo hvalili, naj omenimo še neprijetno novost, ki je vplivala na razpoloženje kopalcev. Povzročili so jo nameščeni plačljivi ležalniki ki zavzamejo dobršni del plaže. Najem teh pa je skupaj s senčnikom še bolj zasoljen kot morska voda. Za vse ljubitelje čiste narave naj omenimo, da na nudistični plaži ni plačljivih ležalnikov.

Tekst in fotografija: Petar Nikolič

Zadnji zaporniki pod fašistično Italijo na Bistriškem

8. septembra leta 1943, to je pred 70. leti, se je zgodil pomemben dogodek – kapitulacija – razpad države Italije, zaveznika nacistične Nemčije v 2. svetovni vojni. Primorci smo Italijo doživljali, kot okrutnega okupatorja po zaslugi Musolinjevega fašizma.

Zgodovinskih dogodkov ne nameravam na široko razglablјati, saj so opisani v številnih knjigah in so znani ali dosegljivi vsem, ki jih to obdobje zanima.

Moj namen je opisati nekatere dogodke in videnja, ki sem jih osebno doživel in občutil kot desetletni otrok. Ti so se globoko vtisnili v mojo spominsko zavest, kar me je zaznamovalo in spremljalo, tudi v naslednjih vojnih in povojnih letih. Taki zapisi spominov seveda nimajo zgodovinsko pomembne vrednosti. So pa delček opisa življenja in doživetij ljudi. Teh ne vsebujejo zgodovinsko pomembni zapisi in knjige, ki se velikokrat prepisujejo in ponavljajo ali dopolnjujejo, seveda z osebnimi videnji dogodkov. To seveda lahko bogati opise življenja ali pa tudi zamegljuje resničnost zgodovinsko pomembnih dogodkov.

Rad bi opisal dogodek, ki je povezan z razpadom oziroma kapitulacijo Italije pred 70. leti. Seveda pa moram nekoliko širše opisati sodelujoče v dogodku.

Moja družina je bila od začetka 1928. leta tesno povezana s Katro Benigar Pečkovo, vdovo iz 1. svetovne vojne. Stanovala je v lastni hiši v Guranjem kraju Ilirske Bistrice in sicer na najvišji vzpetini, pod robom borovega gozda, nad hišo Alojza Novaka Perinščevega – mesarja po poklicu. Katra je v svoji skromni hiši nudila stanovanje dvema novoporočenima družinama in sicer družini Pepeta Kopriva-Padarjevega in mojima staršema.

V Katrini hiši sta se rodila moj brat Franci 1928. leta in sestra Judita 1930. leta. Ker je postalo stanovanje pretesno, se je družina preselila v hišo Franeta Slavec-

Nežkinga, ki stoji pod Katrinim klancem in tam sem se rodil 1933. leta kot tretji otrok.

Kot najmlajši v naši družini sem bil tudi najbolj tesno povezan s teto Katro, kot smo jo imenovali, saj je imela na svojem vrtu slastne maline, ivansko grozdje, češpe, jabolka – mešančke in druge vrtno dobrote. Tudi kasneje, ko smo se preselili v Dulanji kraj k Urščevim, okoli leta 1936 – 37. sem redno zahajal k teti Katri. Marsikdaj tudi kot opravičilo, če sem se brez dovoljenja, ki ga od staršev nikdar nisem dobil, predolgo mudil v igri z drugimi otroci. Vedno me je nasitila z domačim kruhom namazanim z domačo češpovo marmelado – zolznom, kot jo je Katra imenovala. Vendar sem moral, čeprav nedorasel deček, najprej kaj postoriti na vrtu, na dvorišču ali okoli kokošnjaka. Bil sem njen gost na kosilu ob velikih cerkvenih praznikih in za moj god. To so bila praznična kosila, na katerih sem okusil veliko dobrot, ki jih domača kuhinja ni poznala. Tako sem pridobival navado in občutek, da sem vse dobrote pri teti Katri prislužil. Ni pa izostala velika zahvala in spoštovanje tudi mojih staršev, saj jima je Katra lajšala gmotno skrb v družini in so ji popolnoma zaupali nekakšno pokroviteljstvo nad mano..

Ker sem že omenil, da je bila Katra izvrstna kuharica, ki je v Guranjem kraju marsikatero gospodinjno naučila pripraviti nove jedi, moram povedati, da je bila doma iz Polja pri Ljubljani. Vedno je znala pripovedovati, da je bil njen sosed Janez Kuhar skladatelj glasbe za otroke in sicer predvsem takrat, ko sem se začel učiti igrati na harmoniko.

Priženila se je k Pečkovim v Trnovem okoli leta 1913. Z možem sta kupila že omenjeno hišo v Guranjem kraju. Ostala je vdova 1. svetovne vojne s hčerko Rezko, ki je bila v letih pred 2. svetovno vojno zaposlena v gostilni pri sorodnici Netki v Šentvidu pri Ljubljani. Ker je obvladala italijanski jezik je bila dobrodošla in

nepogrešljiva tudi po italijanski okupaciji Ljubljanske pokrajine.

Tako je bila Katra v najtežjih letih sama in zato še bolj navezana na mojo pogosto navzočnost. Imela je v koriščenju eno Pečkovo njivo, ki je ležala tik ob ograji vrta takratne gozdne graščine – sedanjega sodišča in na drugi strani ob pritlični hiši, v kateri je takrat stanovala družina Polhovih in nazadnje pred rušitvijo družina Belušičevih. Lastnik je bil mlajši sorodnik Pečkovih priženjen v Sušico pri Košani.

Bil sem redni spremljevalec Katre tudi na obdelavi te njive. Ob povratku z njive sva se redno oglasila v gostilni Želetovih, ki je takrat stala na nasprotni strani čez cesto, kot podaljšek zgradbe desno od stare sodnije. Nekaj let pred tem je bila v teh prostorih Jožkotova prodajalna koles. Katra je bila dobra družinska prijateljica Želetovih, zato je bila vedno dobrodošla. Po delu na njivi se je običajno v njihovi gostilni odžejala s kvartinom belega vipavskega vina, meni pa je naročila pasareto / brezalkoholno gazirano pijačo /. Vendar sem bil vedno deležen fantovskega požirka vina iz njenega kozarca – za moč – je dejala. Spominjam se kar nekaj dogodkov iz obiskov te gostilne. Nekega dne so naju karabinjerji po sili zadržali v zaprti gostilni, dokler ni šla mimo kolona vozil s spremstvom Musolinija, kar smo izvedeli šele kasneje.

Tudi 8. septembra leta 1943 sva se s teto Katro vračala z njive. Bilo je okrog 6. ure zvečer tik pred nastopom policijske ure. Zato se nisva oglasila pri Želetovih. Dnevna svetloba se je že umikala pred večernim mrakom. Ko sva prispela na vrh klanca proti placu, mimo Cartolerie Marozzi – sedanje pošte, sva zagledala Pepeta Batista – Kukca, ki nama je že od daleč mahal z rokami in hitel proti nam. Ob srečanju tik ob veliki oglasni tabli pri vrhu klanca med sedanjo pošto in Maraževim foto ateljejem, je Kuček vzkliknil – Katra, Italijo je hudič vzel!

In veselo smo se vsi trije objeli. Istočasno se je mimo vogala takratnih zaporov stare sodnije nasproti Mršnikove trgovine pojavila patrola /ronda/ karabinjerjev, ki je verjetno začela s kontrolo policijske ure in je prihajala iz karabinjerske kasarne / bivše policijske postaje v Rozmanovi ulici./ Karabinjerji so opazili neobičajno veselo objemanje in smeh, Katra in Pepe sta bila tudi precej glasna. Pridrveli so k nam in nas nasilno razdružili in nas brez vprašanj odvlekli v karabinjersko kasarno. Na zaslišanju sta se Katra in Pepe nekako izvijala iz obtožb, češ da smo se veselili konca vojne, da je radio napovedal premirje med zavezniki in Italijo. Vendar strogi pogledi in kričanje vodje patrole po činu sergenta ni popustilo. Zaprli so nas v posebno sobo. Takrat je začel brniti telefon. Izmenjava klicev je bila očitna. Okoli 10. ure zvečer, se je pojavil vodja patrole, ki je kazal bolj popustljiv ton glasu in milejše poteze obraza. Začel je razlagati, da ne gre za kapitulacijo, ki je bila verjetno omenjena v zagovoru in da nas bodo verjetno izpustili.

To se je zgodilo šele ob 11. uri zvečer. Sergente – vodja patrole karabinjerjev se je celo opravičil in bil v pogovoru spravljiv. Povedal nam je da policijske ure ni več in da gremo lahko domov.

Tako sem bil takrat najmlajši in zadnji zapornik italijanske države v Bistrici in širši okolici, seveda skupaj s Katro in Kukcem. Ne spomnim se kakšna je bila skrb staršev zaradi moje odsotnosti pozno v noč, saj se je vsakršna skrb razblinila ob veselju in sreči na račun težko pričakovanega razpada nadvlade fašistične Italije.

Kdo je žrtev in kdo morilec – zločinec druge svetovne vojne

Ob obujanju spominov na 2. svetovno vojno, ko sem se pripravljaj na pisanje članka za Jesenske liste, sem na televizijskem majskem programu Galeje zasledil predavanje dr. Jožeta Dežmana

o Titoizmu in o zločinih v omenjeni vojni in v povojnih letih 1945/46. Ni me presenetilo njegovo tendenciozno izvajanje in prirejanje statističnih podatkov njegovemu stališču, da je bil narodno osvobodilni odpor kriv za veliko žrtev in torej nepotreben – neracionalen, da bi se razplet vojne lahko končal drugače in ugodnejše za Slovence, da je povojni komunizem povzročil še veliko krivic in žrtev itd. To je že stara pesem, saj je danes demokracija, ki zagotavlja svobodo govora. Res je, veliko se govori in v tej poplavi govorjenja lahko slišimo veliko neresnic in blago rečeno tudi neumnosti. Med te lahko uvrstim tudi sledečo izjavo omenjenega raziskovalca grobov iz omenjene vojne.

V svojem izvajanju je ugotavljal, da je na področju naše občine 115 neoznačenih grobov pobitih Nemcev. Kar pomeni, da smo tudi mi Bistričani zagrešili zločin proti človečnosti, kot to velja za celotno Slovenijo, saj da ima dvomiljonski narod proporcionalno največ pobitih zakopanih v neoznačenih grobovih na slovenski zemlji.

- Tudi tokrat ni bilo, niti besede ali vprašanja na tem predavanju, kako, kdaj in zakaj so ti Nemci padli. Skoraj vsi grobovi pripadajo padlim Nemcem v zaključnih bojih, ki so trajali od 2. do 15. maja. Streljanje po mestu se je končalo šele, ko so nemški oficirji ustrelili svojega generala v Tomšičevih pisarnah, ker ni hotel priznati sporazuma o predaji, podpisanega v Zagorju, 7. maja 1945. leta. Na področju mesta Ilirska Bistrica je bilo veliko mrtvih in poginulih konj in mezg, ki so ob koncu spopadov že močno zaudarjali. Tudi moj oče je s konjsko vprego nekaj dni prevažal mrtve vojake in živali v grobove – strelske jarke na Žabovci, ki so si jih že prej v lastno obrambo izkopal Nemci sami.

- Nekaj let je trajalo, da so padle partizane in aktiviste od povsod prekopali in prenesli v domačo zemljo. Spominska obeležja še do danes niso postavljena na vsa zaslužna mesta.

- Svojci padlih Nemcev se niso pojavili in iskali grobove več kot 50 let. Verjetno se jih je držala slaba vest in morda tudi strah pred maščevanjem domačinov. Šele nekateri vnuki so se ohrabрили in začeli zanimati za grobove svojcev na našem področju in to šele pred okoli desetimi leti.

- Povojnih pobojev pri nas ni bilo, kar omenjeni zgodovinar vztrajno pripoveduje, niti Italijanov – fašistov, ki so pravočasno pobegnili takoj po padcu fašizma v juliju 1943. leta. Niti Nemcev, ki so bili po končanih spopadih razporejeni na prisilno delo. Veliko jih je ostalo tudi v Ilirski Bistrici in so nekaj let delali na obnovi porušenih mostov in pogorelih stavb. Ena skupina do treh Nemcev je delala pri mojem očetu s konjsko vprego pri nakladanju in razkladanju gradbenega materiala. Večkrat so tudi jedli pri nas doma. Eden se je po nekaj letih bivanja v Bistrici celo poročil z domačinko in ostal tukaj.

- Po Dežmanovem stališču, bi – žrtvam – Nemcem morali domačini postaviti spominska obeležja. Ker to nismo storili, smo zagrešili zločin. Žrtve – Italijani, Nemci, domobranci, četniki, nedičevci, ustaši idr., pa so pri nas bili samo na obisku in mimogrede so samo v naši občini požgali 1133 hiš in celotne vasi, pobili 331 borcev partizanov, pobili 65 civilistov, odgnali v internacijo 1332 civilistov domačinov od katerih jih je 118 umrlo v internaciji. Mimogrede pri požigu celih vasi so v goreče hiše pometali nekaj žensk in otrok. Vse to so Nemci počeli tudi s pomočjo domobrancev in bele garde, ki so jo uvozili na Primorsko iz Ljubljanske pokrajine. Da bi opravičili divjanje teh sodelavcev okupatorja, pa je danes treba odgovornost posplošiti na vse Slovence in celo na Primorce, ki nismo nikdar doživeli medstrankarskih in klerikalnih razprtij, ker strankarske kvazi demokracije nismo imeli, niti poznali. Le te pa so že v letu 1941, predvsem v Ljubljanski pokrajini, dejansko povzročile

bratomorno vojno, zaradi kolaboracije desnih strank z okupatorjem. Duhovništvo na Primorskem je skupaj z verniki brez izjeme podpiralo NOB. Primorci smo imeli le enega sovražnika in sicer najprej v 20 let trajajočem raznarodovalnem italijanskem fašizmu in nato v dvoletnem nemškem nacizmu.

- Danes bi taki zgodovinarji, ki so rojeni celo po vojni in niso niti povohali vojnih grozot in zločinov, radi poučevali nas očitvice, kdo je bil žrtev in kdo zločinec.

- Postavlja se vprašanje, zakaj je toliko grobov znanih in neznanih na naši zemlji in po kaj so ti ljudje prišli na slovenska tla. Vsem je znano in premalokrat poudarjeno, da so se na naših tleh odvijali zaključni boji 2. svetovne vojne na Balkanu, da so se skupaj z nemškimi morilci – nacisti umikali proti zahodni meji morilci – kolaboranti vseh narodnosti in z njimi njihovi družinski člani, verjetno večinoma nedolžni, vendar tudi z orožjem v roki. Utirali so si pot kot Nemci z ubijanjem. To usodo pa so doživeli tudi po prisilni vrnitvi v Slovenijo iz ujetništva pri Angležih. Povojna maščevanja so neizbežna ne glede na režim vladanja v zmagovalnih državah. Splošno znano prepričanje je, da bi bilo v primeru zmage druge strani, povojno maščevanje še doslednejše in okrutnejše in bi slovenski živelj in jezik izginila iz obličja zemlje.

- O mrtvih vse dobro. Vendar za nas so bili morilci in zločinci. Še živeče nacistične zločince v današnji Nemčiji še vedno preganjajo in jim sodijo, ker so vedno in v vsem dosledni. Naši bivši njihovi kolaboranti in simpatizerji kolaborantov pa jih še danes zagovarjajo in bi najraje preganjali in sodili udeležence obrambe pred napadalci, požigalci naših domov in morilci. Gledano iz sedanjega zornega kota pa imajo vsi svojci mrtvih pravico do obeležja grobov, vendar naj to storijo sami ali s sredstvi svoje države. Nikakor pa ne na račun davkoplachevalcev, ki so bili dejanske žrtve njihovih zločinov.

- Še nekaj besed o žrtvah povojnega komunizma, ki je v ortodoksni trdoti trajal le do okoli 1952. leta. O povojnih žrtvah povračilnega maščevanja, pri čemer so sodelovali skoraj vsi balkanski narodi na slovenskih tleh, je bilo že nekaj rečeno. Dejansko smo bili vsi po vojni živeči žrtve splošnega pomanjkanja. Bili smo lačni, oblačili smo se z ostanki vojaških oblek in tekstila, kmetje so bili izkoriščani, ker so imeli obvezno oddajo, vendar niso bili lačni. Prizadeti so bili veleposestniki, trgovci obrtniki in podjetniki na račun nerazumno dosledne in skrajne nacionalizacije idr. Kasneje so vojne izgube v Sloveniji sanirali s trdim tudi prostovoljnimi delom in pričel je razvoj, ki je tudi doživil krize. Standard je bil v stalnem porastu, bila je skoraj stalna polna zaposlitev. Tovarne so rasle in na veliko izvažale pretežno na področje s konvertibilno valuto. Seveda to ni zadostovalo za zadovoljitev deviznih potreb celotne Jugoslavije. Sporno ekonomsko neskladje med republikami v 80. letih je dosegalo kulminacijo, ki je privedla do opravičene razdružitve in osamosvojitve Slovenije.

- Toda ali ne doživljamo vse večje gospodarske žrtve in žrtve življenjskega standarda tudi v zadnjih desetih letih. Propadlih tovarn in delovnih mest, kot posledico izgube trga po osamosvojitvi, tudi v najboljših letih nismo povrnili. Pridobili smo poplavo birokracije, ki je veliko večja kot je bila v bivši Jugoslaviji. In tudi ta bo morala pasti. Uvedli smo izkoriščevalski kapitalizem, primerljiv s tistim iz 19. stoletja, ki je privedel do socialne revolucije po 2. svetovni vojni. Ali bomo kmalu prišli do spoznanja, da brez polne zaposlenosti in proizvodnje novih dobrin ter koristnega in pametnega dela ni jela?

Vitimir Dekleva

Brkinski svet

Brkinski svet kako si lep!
 Ko sem prvič tod hodila,
 si pokazal tisočere čare.
 Takrat sem se vate zaljubila.
 Mnogo ptic v krošnjah skrivaš,
 ob njih petju z nami uživaš.
 Veter ziblje liste, veje,
 vse drevje se glasno smeje.
 Izviri in potoki poskrbijo,
 da v sušnih dneh nihče žeje ne trpi.
 Brkinski svet, kako ljub si mi.
 V jeseni polja in poti odeneš s preprogo mehko.
 Pod nogami šelesti,
 kot glasba se nam zdi.
 Tudi, ko te sneg prekrije,
 čar lepote ti ne skrrije.
 Snežno belino občudujemo
 in spet te hvalimo.
 Brkinski svet, kako si lep!

Ana Marija Seles

Temnomodra pisana kapica

V kotu ob starinskih temnorjavih vratih je čakala na pol prazna potovalka. Mlada ženska je vanjo skrbno zložila le najnujnejše potrebščine. Tja, kamor je bila namenjena, namreč ni veliko potrebovala. Kajti t a m jo je čakalo vse potrebno za preživetje nekaj mesecev, dolgih kot stoletje in zanjo popolnoma nepojmljivo tragičnih. Niti ni verjela, da se to dogaja njej. Verjela je, da so to le hude sanje, mora. Zdaj zdaj se bo zbudila, z močno utripajočim srcem v grlu, prepotena in omotična od zdravila, ki ga je zaužila prejšnjo noč, potem ko ni in ni mogla zaspati. Morala ga je zaužiti, kajti potrebovala je vsaj nekaj ur spanja, ki naj bi ji vlilo moč za dogodke naslednjega dne, tiste daljne pomladi.

Zdaniilo se je. Ure so neusmiljeno tiktakale in naznanjale bližajoči se čas odhoda. Še pet ur. To je tristo minut. Še toliko časa bo z njima, potem pa, kdo ve, kdaj ju bo spet videla.

Iztegnila je roko tja v levo stran postelje in otipala mirno spečo drobno postavico, zraven nje pa še eno, še drobnejšo ... Dvignila se je in se zazrla v mala obrazka. Kako bosta le prenesla dolge prihajajoče večere brez nje, brez njene topline v skupni postelji, brez dolgih pravljič, pri katerih je ona zaspala prva, brez dotikanja treh parov nog, kako le?

Sinoči je zbrala vso svojo moč, da jima je lahko nasmejana rekla, da je nekaj časa ne bo doma. Da gre v bolnico. Da jima bo pisala in da se kmalu spet vidijo. Vprašujoče oči sta uprla vanjo in verjela, da bo to le dan, dva brez nje. Počutila se je kot kup gnoja, a morala je biti prepričljivo trdna. Kajti od vseh ljudi na tem svetu njiju ni smela prizadeti.

Nežno je prebudila fantka, ki se je je ves dremoten trdno oklenil okrog vratu. Noge ji je ovil okoli pasu in naslonil glavico na njene rame. Pozabil je že na sinočnji pogovor. Ljubeče ga je odnesla v topel dnevni prostor. Počasi ga je oblačila,

čisto počasi, zavedajoč se, da bo nekaj časa delal to nekdo drug namesto nje. In to je bilo tisto najtežje. Skrbno ga je umila in prisedla sta k zajtrku. Zaužiti ni mogla prav ničesar. Goltala je solze, skrivajoč jih pred otrokom in materjo. Samo da ne vidita, kako ji je, samo da ne bi trpela z njo. Kajti to je njeno trpljenje, samo njeno, doletelo je samo njo in nihče drugi ne sme biti prizadet zaradi njega. Pa čeprav je bilo veliko prizadetih ... Tudi drugi so goltali solze. Že dolgo.

Kako hitro bežijo te minute, je pomislila. Kako bom to prenesla? Svojemu otroku je naposled morala obleči plašček. Počasi je zapenjala gumb za gumbom. Ne, to se ne dogaja meni, je mislila. Na glavo mu je poveznila temnomodro pisano kapico, optala mu je šolsko torbo ... in obstala. Ne, ne bo odšla nikamor. Ne more. To je preveč zanjo. Kajti, popoldanski vlak ob 16,45 se ne more vrniti v njen kraj brez nje. Ne more se zgoditi, da je njena fantka ne bosta pričakala na tisti dolgi makadamski cesti, ob vodi, kakor sta jo pričakala vsak dan, držeča se rok njene matere. Ena večja in druga manjša postavica. In ko je njen vlak hrupno odpeljal z železniške postaje, sta vedela, da se jima bliža ona, zdrvela sta ji naproti in planila v njen objem. Vedno je bilo v njeni torbici nekaj zanju, nekaj sladkega, pa še igračka ali slikanica zraven, nov svinčnik ali barvice ... In nekaj za mater. Kako naj ne bi bilo več teh trenutkov srečanj, tako naenkrat in tako kruto? Pred očmi so se ji na trenutke zamegljeno odvrtili prizori iz njihovih srečnih dni. In na trenutke zelo jasno vidni prihajajoči dnevi brez nje; vprašujoče oči fantkov, uprte v obraz njene matere: »kje je ...« »kdaj bo prišla ...« »kdo bo spal z nama ...«

Ne, to je preveč zanjo. In vendar, moram, da bo čim prej mimo. Zberi se, ženska. Naloži si ta križ, pojdi na tisti hrib, saj ne bo za dolgo, saj je pred nami vse življenje, daj, ženska!

Fantek in njegova kapica sta čakala. Da ju spremi namreč. Tedaj pa je njeno obvladovanje dokončno odpovedalo. Zlomila se je. Zalilo jo je morje solz, njena mati pa je fantka spremila do vrtnih vrat in odšel je.

Mlada ženska se je naslonila na okno. Skozi s solzami zalitimi očmi in tresoč se po vsem telesu se je zazrla v temno modro kapico, nekoliko štrlečo nad vrtnim zidom. Kapica se je oddaljevala, vse dokler ni videla samo še cofek in nato je izginil tudi tisti cofek. Kapica, kapica, na glavici mojega fantka, kam greš, kdaj te bom ponovno videla?

In kapica na glavici malega fantka je odšla.

Potovalka je kar še čakala. Ni bila le privid, bila je velika, temno rjava, že nekoliko zguljena potovalka, ki jih je spremljala kar nekaj poletij tja na morje in v njej je našla nekaj okroglih kamenčkov z njihove plaže, pa nekaj pinijevih vejic in cvetov sivke z vonjem njihovih srečnih, dolgih poletij. Pustila jih je na dnu te potovalke. V dolgih dneh njenega naslednjega življenja jih bo ogledovala, jih vonjala, se spominjala. Se tolažila – še veliko bo naših poletij, bosta videla, vse to, kar se danes dogaja, bo pozabljeno. Da, tako bo.

In še trenutki božanja malega spečega fantka, kaplja solze na njegova ličca, tesen objem matere – in obotavlja se je oprijela ročaja tiste rjave potovalke, da ne bi padla, in omotična odtavala tja proti sivi železniški postaji. V daljavi je videla staro poslopje z napisom kraja; pa saj so vse železniške postaje enake. Turobne, stare in vetrovne, z umazaniami čakalnicami, razmajanimi lesenimi klopmi, mrzlimi pečmi, h katerim se zaman stiska premražen potnik. Čeprav so zunaj ljubeče posajene pisane rože in ograje so zeleno pobarvane. Tokrat je bila postaja preblizu, veliko preblizu. Mlada ženska je želela, da je sploh ne bi

bilo, da je tisto poslopje le privid, ki se bo- pravkar – zdaj, razblinil v nič. Potem pa se bliskovito spomnila: »Nekdo pa mi ni segel v roke. Ni me objel. Ni rekel ničesar, niti trdega niti tolažilnega. Samo odšel je in zaloputnil vrata za seboj. Pa bi moral. Biti človeški. Vrnila se bom, prej kot si misliš. Bomo videli, kako se boš počutil, ko bom kmalu zakorakala v novo življenje. Hotel se mi boš pridružiti. Saj te bom verjetno sprejela, takšna kot sem pač, tudi oprostila ti bom. Težko pa bom pozabila ...« »Pisala mu bom ...«, je bila njena odločitev. Kmalu. Takoj, ko pridem na cilj tega mučnega potovanja.

Odpotovati, pomeni tudi malo umreti.

Pozneje se ni natančno spomnila, kako je vstopila na vlak, kako se je namestila v prazen kupe – kajti tega se spomni, da je hotela biti sama, da je lahko končno nemoteno jokala – niti tega se ne spomni, kako je prestopala na vmesnih postajah. Vse je potekalo v nekakšnem transu, kot bi bila zombi, brez lastne volje, z nejasnim ciljem pred seboj. Daljinsko vodena?

Neizbežno se je bližal cilj. Nekoliko se je razgledala po pomladansko razcvetelih vrtovih in drevesih, ob potki je bilo posejanih na tisoče zlatih in drobnih modrih rožic, med njimi pa so bile postavljene nekakšne stopnice, vodeče na hrib. In levo spodaj puščica, ki je kazala navzgor. Brez napisa. O, Dante: »opusti vsako upanje, ti, ki vstopaš ...«, je pretirano tragično zamrmrala. Kajti zavedla se je, da stopnice, ki vodijo navzgor, peljejo tudi navzdol in prav kmalu bo stopala po njih navzdol h tisti poti, ki vodi domov; in nato ponovno navzgor, novemu življenju naproti.

Ni umrla, pa je skoraj. Trije tedni njenega življenja so izbrisani iz spomina. Le toliko se še spomni, da je zrla skozi zastrta okna tja proti jugu in jokala, jokala. In neka tuja oseba v njenem novem okolju je jokala z njo. Ob jasnih večerih je zrla v tisto luno, ki sijaje nanjo in obenem na njen

dom, in molila je, kot malokdaj poprej. Pa slike ...Še sedaj ima tiste slike, vse oguljene in pomečkane od, menda, solz in skrivanja pod blazinami.

Sklenila je, da se bo bojevala. Seveda se je, saj kot je prišlo, je nenadoma tudi minilo obdobje dramatisiranja a la grške tragedije. Svoj boj je izbojevala, čeprav ogledalo ni kazalo več tiste sveže podobe mlade žene. Na njenem obrazu so bile vidne sledi neprespanih noči, pa tudi trmast izraz z brado, pomaknjeno naprej, tja, kamor se je namenila priti, oziroma vrniti.

Povratek. Isti vlak, kot bi kupila dvosmerno vozovnico. Iste železniške postaje, prej puste, so se ji tedaj zdele krasne in svetle. Le pot domov je bila veliko daljša. Živčno se je presedala in tista njena potovalka je bila sopotnikom čisto odveč, saj jo je neprestano dvigala, pa postavljala na prtljažnik, pa je padla z njega in nazadnje si jo je posedla v naročje in se je oklenila. V očeh je imela bleščoč žar pričakovanja srečanja na tisti makadamski cesti ... kakor je žalostna po njej odhajala, se ni vračala; kajti vračala se je srečna.

Domača železniška postaja je bila najlepša postaja na svetu, tisto staro poslopje je bilo vilinski dvorec in prepletene železne tirnice kot srebrne palice, preko katerih je skakljala tja proti cesti ... Pa pogledj, koga vidi: svojo mater in ob njej v vsaki roki male ročice dveh fantkov! Njenih fantkov!

»Mama!« Iztrgala sta se iz skrbnih rok njene matere in se pognala proti mami. Razprla je roki v objem in ju stisnila k sebi, da je zbolelo ... potem pa je rekla: »No, vidita, tu sem, vaša mama, od zdaj naprej bomo vsak dan skupaj, spet bomo spali skupaj in znam veliko novih pravljic!« Hvaležno sta uprla svoji očki v njo, bila jima je kot svetla zvezda in mladi dušici sta bili končno pomirjeni.

Doma. Isti prijetno dišeč zrak, iste sobe. En sam lep spomin. Iz potovalke je potegnila darila. Pa tudi okrogle kamenčke z njihove plaže in pinjina semena in suhe cvetove sivke. Skrbno jih je razmestila na kristalen podstavek. Za spomin in za pričakovanje njihovih novih poletij. Nato je tisto staro torbo in vse cunje v njej z užitkom vrgla v smetnjak. To poglavje je bilo zaključeno.

Le on je ni pričakal. Prišel je pozneje. Vendar je prišel ... Saj je vedela. Itak.

Neda F. Perkan

Med prijatelji

Starčki, starke? Je to preteklost ali se teh besed ne uporablja več? Bolj sodobno je »dolgoživi«! Da pa ne bodo šle vse besede v pozabo, naj vam navedem zgodbo. Neka gospa je v časopisu vprašala, kaj pomeni starost. In dobila je takšen odgovor: Leta 1955 je v časopisu pisalo, da je ljubljanski tramvaj na Čopovi ulici do smrti povozil 53-letno staro.

Vendar raje kot o starosti obujajmo prelepe spomine na mladost. V mladosti je pesem radosti, je smeh, ki posuši ti solze v očeh. Ko pride teža let, ti modrost pomaga še naprej veselo živeti.

In še res je. Če bi nam v prizidku Doma starejših občanov, kamor vsak torek zelo rada prihajam med svoje prijateljice in prijatelje, nekdo rekel starke in starčki bi debelo pogledali in se zasmejali. Prijeli bi se za roke in si zapeli našo himno - »mi se imamo radi, radi, saj smo vsi še mladi«.

Smo vedno dobre volje, saj za slabo časa ni. Sproščen klepet in dogajanje v našem kraju nam vedno polepšajo urico druženja in ta kar hitro mine. Čez poletje se bolj posvečamo kratkim zanimivim zgodbam in seveda vicem. Slovenskim literatom, o katerih redno govorimo, smo privoščili nekaj poletnih počitnic, zato bomo o njih govorili v jesenskem času.

Tudi izlet na Sveto goro s člani DSO je bilo zame prijetno doživetje. V vožnji smo uživali, ker smo gledali pokrajino in občudovali rože, ki so krasile pročelja primorskih hiš in hitro smo prišli do kraja Skalnica, ki se sedaj imenuje Sveta gora.

Ta hrib se prvič omenja leta 1544, in sicer kot čudež. Mala Urška se je s sorodnico sprehajala po tem lepem hribu in zagledala sv. Marijo. Sprva ji niso verjeli, ko se je pa to ponavljalo, so začeli verjeti v resnični čudež. Na tem mestu so kasneje sezidali cerkev in jo večkrat obnovili. In sedaj je resnično postala zelo obiskana romarska pot.

Tudi mi smo sedeli v senci pod lepimi drevesi in gledali v dolino Nove Gorice. Bil je res prelep razgled. V cerkvi je mašo daroval pater Ivan Tomažič, ki nam je tudi razložil zgodovino romarske poti. Nato smo kupili nekaj spominkov in se zadovoljni in polni lepih vtisov odpeljali domov in si rekli »Povsod je lepo, a najlepše je doma«.

Tudi vsakoletni izlet v Lipico, ki ga organizira Društvo Jasen – skupina starih ljudi za samopomoč – je bil zelo lep. Gospa Azra nas je pozdravila, nato pa predlagala, da nekaj povem o krajih, ki jih bomo obiskali. Zgodovina teh krajev se omenja že v 13. in 14. stoletju. Leta 1580 je najvojvoda Karel ustanovil kobilarno. Lepi beli konji iz Lipice so zasloveli po celi Evropi in tako Lipico pozna veliko ljudi. Vsi pa tudi ne vedo, da je le malo naprej čudovita kraška naravna vrtača s stoletnim drevjem. In prav pod to drevje, se je zatekel lastnik kobilarne Karel Grunn, ki je bil hudo bolan. V stiski je razmišljal, da bo raje umrl v samoti kot pred svojimi gosti. In zgodil se je čudež, kajti po nekaj mesecih je ozdravel. V zahvalo je v živo kraško skalo dal narediti majhno kapelico, ki je kot kopija Lurške Matere Božje. Zlasti je zanimiva zgodba štiriletne Angelce Mezgec iz Kovčic, ki je bila slepa od rojstva. Ko se je dotaknila kapelice je vzkliknila in rekla, da vidi lepo gospo. Od takrat naprej je živela srečna in zdrava ter se vsako leto vračala v svoj čudežni kraj.

Ta dolina je postala zelo slavna in vedno več ljudi se vrača in moli za čudeže.

Tudi nam je bilo lepo, saj je postalo že tradicionalno srečanje društev iz Rakeka, Postojne, Cerknice in Sežane. Po koncu maše pa je na harmoniko zaigrala gospa Vojka in na bas gospod Cveto.

Tudi ob torkih nam je vedno lepo in ni lepšega spomina kot zadovoljni ljudje, nasmeh na obrazu, stisk roke in stavek »Pridite zopet, radi vas imamo!«.

Tudi v poznih letih je lahko lepo, če ti prijazni ljudje ponudijo roko. V življenju je pač tako, da si smeh in jok podajata roko, da včasih sonce sije, potem pa spet gmi. Vsi pa si želimo, da bi bili srečni vsi.

Darinka Žbogar

Iz majhnega zraste veliko – Društvo diabetikov Ilirska Bistrica

Letošnji dobitniki priznanj s starim predsednikom in novo predsednico

Življenje je kot reka, ki odteka; ob izviri ali sredi struge ne sluti in ne ve, kam ga vodi čas, kaj mu je namenila in odmerila usoda.

Zavedanje, da nismo sami na tem svetu, da smo kot posameznik, skoraj kot nič, je vodilo in še vodi k druženju, združevanju in oblikovanju različnih interesnih skupin.

Decembra 1994 je skupina občanov, ki so vedeli in razumeli, kaj pomenita besedi sladkorna bolezen in kaj so njene posledice, ustanovilo Društvo za boj proti sladkorni bolezni in ga v poznejših letih preimenovala v Društvo diabetikov Ilirska Bistrica (DD). Koliko pomembnih, zahtevanih korakov, dejanj, druženj je bilo opravljenih od takrat do danes, bi težko povedali, še težje pa našteli. Društvo Diabetikov Ilirska Bistrica namreč deluje že skoraj 18 let in je vsako leto bolj aktivno.

Pomemben mejnik na poti DD je 12. 11. 2005, ko so ob svetovnem dnevu sladkorne bolezni predali namenu novo urejene društvene prostore. Ob razumevanju občine, pomoči nekaterih

sponsorjev in predvsem z veliko prostovoljnega dela požrtvovalnih in prizadevnih članov, so bistriški diabetiki dobili prostore za nemoteno delo, dobili so svoj dom.

Drugi pomemben datum je 8. 3. 2013, to je dan, ko se je zgodila sprememba v vodstvu društva. Po 14. letih vodenja društva se je s predsedniške funkcije poslovil Ivan Bergoč, krmilo društva je prevzela Andreja Rebec.

V DD je včlanjenih več kot 430 članov, a še vedno je dosti takih, ki se ne zavedajo, da imajo povišan sladkor. Društvo misli tudi na te in jih vabi v svojo sredino. Skupaj smo močnejši, težave pa manjše, pravi pregovor in to drži.

Delovanje društva poteka po slovenski zakonodaji. Delo je v glavnem brezplačno, razen obveznih postavk in temelji na prostovoljni podlagi. Finančno je odvisno od sredstev, ki jih prejema od FIHO, občine, redkih donatorjev in članarine.

Dejavnosti društva so zelo pomembne. Članom pomagajo in omogočajo, da

spoznajo čeri bolezni, da jo znajo čim bolj voditi in z njo živeti. Ozaveščeni in skupaj lahko krajšamo pot do zelenega cilja.

Program aktivnosti DD je z vsakim letom bogatejši in obsežnejši. Članstvo se z njim seznanja na vsakoletnem rednem občnem zboru, tu lahko spremeni program ali doda svoje predloge. Aktivnosti so zlasti na dveh področjih: preventiva ter šport in rekreacija.

V sklopu Preventiva je izvedeno več predavanj in delavnic, ki so usmerjene v izobraževanje članov za življenje s sladkorno boleznijo, za boljše samovodenje bolezni; to so zdrava prehrana, telesna aktivnost, merjenje krvnega sladkorja, maščob in krvnega tlaka. V DD je velika večina upokojencev, povprečna starost članov je 70 let, ki živi s skromno pokojnino. Tem članom, še posebej starejšim nad 80 let, je namenjena socialna pomoč, prispevek, ki ga društvo finančno zmore in obisk članov na domu sočlana. S pomočjo obiskov v Domu starejših občanov se bogatijo in postajajo močnejše vezi med društvom in diabetiki, ki preživljajo jesen življenja v Domu starejših občanov.

Ker sladkorna bolezen ne izbira po starosti, si v društvu prizadevajo tudi za ozaveščanje mladih. Že pred leti so začeli sodelovati z bistriškimi šolami in pomagajo pri tekmovanju o znanju o sladkorni bolezni

Veliko dobre volje, požrtvovalnosti in aktivnosti vlagajo člani društva v dejavnost Šport in rekreacija. Že vrsto let teče organizirana telovadba in balinanje. Telovadbo obiskujejo samo članice, sodeluje jih od 10–17. Balinanja se udeležuje 36 članov in članic, večina tekmuje v okviru Območne balinarske zveze Postojna in dosega zelo dobre rezultate. Udeležili so se turnirjev v Novokračinah, Veliki Poljani, Hraščah in Kosezah.

Poletni dan

Mnogi naši člani so spoznali, da je gibanje potrebno in koristno za zmanjševanje posledic sladkorne bolezni. Odločitev – hoja. Pridružili so se organiziranim pohodom za zdravje: Pohod po Kettejevi poti od Ilirske Bistrice do Prema in nazaj, tradicionalni prvomajski pohod na Kozlek, rekreativno srečanje diabetikov Slovenije na Ravnah na Koroškem, julijski pohod na Snežnik, Veliki Razor in Jarmovec, septembrski izlet v Arboretum Kamnik in Veliko planino, v času okrevanja v Zrečah pohod na Roglo in druge krajše ture.

Na organiziranih akcijah kot so druženja, pohodi in športna srečanja so usposobljeni člani društva udeležencem izmerili krvni sladkor.

Za dobro razpoloženje, medsebojno spoznavanje, izmenjava izkušenj poskrbijo meddruštvena tekmovanja in druženja. Bira lanskega leta je bila kar velika. Člani društva so bili med organizatorji ali udeleženci: 17. Športno rekreativnega srečanje diabetikov Slovenije, 26. maja na Ravnah, 5. tradicionalnega regijsko športnega srečanja diabetikov v Postojni, tradicionalnega srečanja članov in članic pri Novakovem mlinu, martinovanja, Bučijade v Harijah, konference v Ljubljani z naslovom S sladkorno boleznijo živimo povsem normalno, prednovoletnega srečanja, ob svetovnem dnevu diabetesa – Dan odprtih vrat.

To je le bežen prelet čez delovanje društva diabetikov. Kdor želi izvedeti kaj več, sodelovati z društvom, naj se nam pridruži. Lahko sodeluje z delom, z idejami, z donacijami ali pa nas samo obišče. Vsi ste dobrodošli. Društvo ima svoj dom v Levstikovih 5. Pisarna je odprta vsako sredo od 11–12 ure in na semanji dan od 10–12; v tem času vam lahko izmerijo krvni sladkor im maščobe v krvi.

Končala sem štiri razrede osnovne šole in zdelo se mi je, da že dolgo hodim v šolo. Določili so, da se bom v novem šolskem letu šolala v drugem kraju. Za teh nekaj razredov bom zamenjala že tretjo šolo. Spet se bom morala privajati, nikogar ne bom poznala. Zato počitnice niso bile brezskrbne. Cele dneve sem ždela v prazni hiši. Otroške igre sem opustila, otroci so imeli druge obveznosti in se z mano niso družili. Brezciljnega časa sem imela v izobilju. Ko mi je nekega večera mama rekla, da sem kot velik kup nesreče, je bila mera polna. Ob potoku solz sem ji očitala, da ne ve zame, da ne ve, kako me je strah iti v novo šolo. Prednjo sem stresla grde besede, s katerimi sem jo dolžila siromaštva, zapuščenosti, strahu ... V svojih enajstih letih sem že toliko prestala, da se je jez porušil in očitki so bili za mojo zgarano mamo težki. Tudi mama je jokala in hlipajoča glasova sta se lovila v temi naše hiše.

Drugo jutro me je navsezgodaj zbudila in ukazala, naj grem z njo na dnino.

Do kmetije je bilo nekaj kilometrov hoje. Mama spredaj in jaz kakih dvajset korakov za njo sva razdaljo hitro premagali. Vštric z njo nisem mogla, ker je bila urnih korakov. Ko sva prispeli, je mama vedela, kje začeti delo. Ker se jutro še ni popolnoma zbudilo, so me posedli za mizo v veliki kuhinji. Vrtela sem glavo na vse strani. Iz kuhinje so peljala štiri vrata in za enimi se je slišalo šumenje reke. Prostor je bil čist, z zavesicami na oknih in omaricami na zidu. Toplota je vela iz velikega zidanega štedilnika in nanj je bila pristavljena velika, do roba napolnjena kozica z mlekom. Za štedilnikom ob zidu je bila dolga klop z naslonjalom.

Nenavadno se mi je zdelo, da tako velik štedilnik nima dimne cevi.

Ženska, ki se je vrtela po kuhinji, me je večkrat pogledala in se nasmehnila. Nekajkrat je odprla vratca štedilnika in vsakokrat vrgla vanj po dve veliki poleni. Zame je bilo vse nenavadno. Pripravila je zajtrk za vse pri hiši, za gospodarja, njegovo družino in delavce. Tudi predme je postavila skodelico mleka in kos kruha.

Delo, ki so mi ga določili na prvi dnini, ni bilo težko. Po celi dolžini vrta sta bili gredici z belimi nageljni. S škarjami sem morala porezati vse odmrle cvetove. Ko sem počepnila med gredici, me je objel čudovit vonj.

Odmrli cvetovi so še vedno dišali in moji prsti so dišali. Stopali sta se mi ugrezali v mehko prst. Kačji pastir je vijugal mimo in se spustil na list, ki je plaval po reki. Poletni dan me je prijazno božal. Med dišečimi nageljni sem cvetela od sreče.

Danica Pardo

Vida, partizanska učiteljica iz Vrbova

Vida Gojkovič na svojem domu na Vodopivčevi ulici v Kopru

Za jubilejno, dvajseto številko Jesenskih listov se spodobi, da napišemo besedo dve o Vidi Gojkovič, rojeni Hrvatini, naši dolgoletni sodelavki po rodu doma iz Vrbova, ki je letos zaokrožila častitljivih 87 let. Čeprav gospa Vida že več kot 60 let živi v slovenski Istri, kjer je pognala korenine, si ustvarila družino in kot upokojena učiteljica razrednega pouka na OŠ Janka Premrla Vojka v Kopru dočakala upokojitev, je še vedno vezana na kraje svoje mladosti, na bistriško dolino.

Vida Gojkovič sodi v tisto generacijo naših ljudi, ki jih je zaznamovala druga svetovna vojna z vsemi posledicami, ki jih je prinesla Primorski. Kot mlado dekle se je po končani osnovni šoli v Vrbovem najprej izobraževalo pri samostanskih sestrah v Trnovem, ki so jo poslale na nadaljnje šolanje v Gorico. Ko je poletne počitnice 1943 preživela doma v Vrbovem, se je zgodila kapitulacija Italije, ki je marsikaj obrnila na glavo in je tudi 17-letni Vidi spremenila življenjsko pot. Namesto na nadaljevanje šolanja v Gorico, je na povabilo Jožeta Prosenca Radivoja iz Vrbič, pomembnega organizatorja narodnoosvobodilnega gibanja v Podgori, postala partizanska učiteljica v rodni

vasi. Tu sta skupaj z Makso Samsa organizirali pouk v slovenskem jeziku za preko 100 mladih iz Vrbova in sosednjih vasi. Po 20 letih narodnega fašističnega zatiranja so mladi učenci prvokrat poslušali pouk v slovenščini.

V partizanski šoli v Vrbovem je delovala do konca vojne, nato pa kot učiteljica poučevala leto dni v Obrovu in po tri leta v Zabičah in Kuteževem, ter si ob delu pridobila ustrezno pedagoško izobrazbo. Pot jo je pred 61 leti vodila v slovensko Istro, kjer so potrebovali učitelje z znanjem italijanskega jezika in tako je Vida Hrvatini, po starših doma iz Trpčan, za vedno zapustila domače kraje. Zapustila jih je res, vendar jih ni nikoli pozabila, saj je v vseh desetletjih skrbno negovala spomin na Vrbovo in njeno rodno Podgoro. Pa ne le negovala spomin, pač pa tudi zbirala gradivo in pisala predvsem o partizanskem šolstvu v naših krajih.

Njen dragocen prispevek je zabeležen v publikaciji Čas, ki živ, glasilu Skupnosti partizanskih učiteljev Primorske, v kateri aktivno deluje še danes. V glasilu, ki je izšlo leta 2007 kot posebna številka šolskega glasila Brinje OŠ Dragotina Ketteja v Ilirski Bistrici, je viden njen

delež. Glasilo je bilo posvečeno srečanju partizanskih učiteljev na Pregarjah, kjer je bila 26. marca 1944 znana konferenca partizanskih učiteljev okrožja Brkini na kateri je kot mlada učiteljica sodelovala tudi sama. Ob obletnici tega dogodka je skupaj z nekdanjo partizansko učiteljico Viktorijo Tomažič Gašperšič odkrila spominsko ploščo na pročelju pregarske osnovne šole. V glasilu Čas, ki živi je tudi z njenim sodelovanjem zabeležen seznam vseh učiteljev tedanjega okrožja po vaseh, kjer so delovale partizanske šole.

O delovanju partizanske šole v Vrbovem je gospa Vida napisala daljši prispevek že leta 1981. V njem razkriva skorajda pozabljeno dogajanje v težkih časih druge svetovne vojne. Pa ne le to, Vida Gojkovič je pravi zaklad našega vedenja o obdobju med obema svetovnima vojnama v snežniških gozdovih, saj je kot deklica preživela več let na Sviščakah, kjer so bili njeni starši oskrbniki planinskega doma, velike stavbe, ki je danes ni več. O njej hrani tudi veliko zanimivih fotografij, da o njenih pripovedih in spominih na te čase niti ne govorimo.

Vsekakor so zanimivi tudi njeni spomini na pesnico Makso Samsa, po izobrazbi učiteljico, ki je bila mladi, nešolani učiteljici Vidi v veliko oporo v delovanju partizanske šole v Vrbovem. Gospa Vida se je večkrat oglašala s svojimi prispevki tudi v Jesenskih listih in s svojimi prispevki bogatila naše vedenje o preteklosti krajev na Bistriškem.

Na domu v Vodopivčevi ulici v Kopru vneto zbira gradivo in njeno dragoceno delo je nedvomno družinska kronika, ki presega zgolj podatke o njeni rodbini, temveč daje tudi sliko časa v katerem je živela. Gospa Vida sodi med tiste izseljene ljudi iz naših krajev, ki niso pozabili od kot so doma in to ob vsaki priložnosti tudi poudarjajo. Na žalost to ne velja za vse "nekdanje" Bistričane.

Tomo Šajn

Draga Helena,

včeraj smo se spet dobili, naš letnik. Zdaj se dobivamo pogosteje, vsako leto, kot bi hoteli malce zadržati čas, ki nam vedno hitreje polzi med prsti. Bilo mi je zelo prijetno, vsi ti znani obrazi, vsi so mi ljubi. Vse tiste majhne zoprnije, vse tiste zamere, v katere smo se zapredali v času šolanja, je življenje že davno odpravilo. Ostal je samo občutek povezanosti, tiste povezanosti, ki jo ustvarijo samo ljudje s skupnimi spomini in ti spomini so korenine, ki se jih, kolikor smo starejši, vedno bolj zavedamo.

Vem, da bi ti bilo to srečanje posebno drago, ker je prišel tudi Mavec, s svojim žarom in neusahljivo energijo, živahnostjo, s svojo voljo do življenja, ki smo se jo po kakšnem popitem kozarcu vina nalezli tudi drugi, nam je polepšal dan.

Govorili smo o tebi, o vseh vas, ki ste nas tako zgodaj zapustili. Kadar udari v tvoje vrste, v tvojo generacijo, postaneš tudi sam še bolj ranljiv, naenkrat se zaveš, da je konec lahko tako zelo blizu.

Peli smo, razglašeno, pa vseeno z dušo, kot bi rekel Mavec, ki je po vsaki popiti viljamovki vložil v petje še več »duše«. Hoteli smo peti vesele, pa smo peli, saj veš kaj, same žalostne, same slovenske narodne. Pomislila sem na tvoj alt in moj sopran, ki ga ni več, tudi tega so vzela leta. Koliko sva skupaj prepeli, koliko sva skupaj prežurali. Tudi meni je tisto obdobje, najine brezskrbne mladosti, ko sva se družili, dalo toliko lepega, da še vedno zajemam iz teh spominov. Kljub temu, da naju je kasneje življenje, tebe in mene in vsakega od nas, driblalo na vse mogoče načine, ti to ostane, in včasih, v najtežjih trenutkih črpaš iz topline teh spominov.

Bila so tudi leta, ko so se najine poti razhajale.

Ko sem te po dolgem času spet srečala, sva si veseli segli v objem, šli na kavo in kar vrelo je iz naju, prehitevali sva

druga drugo, toliko sva si imeli povedati, vendar si že po kratkem času zaskrbljeno pogledovala na uro: »Veš jaz moram iti, do dvanajstih mora biti kosilo na mizi.«

Ali pa, ko sva se srečali na nekem plesu in si me povabila k mizi, da bi malo poklepetali, pa me sploh nisi slišala, kaj govorim, ker si z neprikrito ljubosunostjo spremljala vsak gib njega, ki je takrat plesal z drugo.

Ali pa, ko si me sredi telefonskega pogovora prekinila: ne morem zdaj, nisem več sama, pokličem te kasneje.

Ali pa, ko si po enem naših srečanj, ko smo se proti jutru vračali domov (takrat smo še žurali cele noči – kje so tisti časi?) prosila, naj te družba spremi domov, »za pričo«.

Nisem mogla razumeti, kaj se je zgodilo s tisto mojo Heleno, močno osebnostjo, ki je znala vedno uveljavljati svojo voljo in so bili drugi, ki so se ji podrejali.

Mogoče te je vse to počasi razžiralo. Pa tudi cigarete.

Kadar pomislim nate, te vidim s cigareto v roki. Kolikokrat sem bila jezna nate, ko sva se domenili, da greva kam in sem prišla pote ob točno dogovorjeni uri, ti pa si bila vedno še povsem nepripravljena. Kljub mojemu nerganju nisi prav nič pohitela. Najprej si skuhalo kavo, potem privlekla na dan vse pripomočke za make up, si ležerno prižgala cigareto, se začela barvati, klepetati, kot da imava ves čas tega sveta na razpolago. Zaradi tebe sva vedno zamujali in so drugi morali čakati na naju. Zamujanje ti je bilo nekako »v krvi«. Zato nisem nikakor mogla razumeti tvojega strahu pred tem, da ne boš pravočasno skuhalo kosila ... da ne boš ..., da ne boš ... Kaj te je tako spremenilo?

Ne morem pozabiti tudi, in hudo mi je ob tem, kako si si želela priti na tisto obletnico, ko smo se dobili v Delfinu

v Izoli, kot bi slutila, da bi bilo to tvoje zadnje srečanje. Bila si že bolna in rada bi prišla med nas, čeprav samo za par ur, kolikor bi pač zdržala. Sama si bila prešibka, da bi lahko vozila in zame je bilo nepojmljivo, da ni bilo nikogar, ki bi ti ustregel.

Življenje si znala zajemati z veliko žlico, mogoče najbolj od nas vseh in v težkem času svoje bolezni si mi rekla: borila se bom z rakom, če pa me premaga, no ... saj sem v teh letih, ki so za mano, preživela veliko lepega.

Velikokrat si v mojih mislih.

Zapisano po srečanju sošolcev na obletnici mature, bilo je prijetno druženje.

Breda Šircelj Grlj

Četrtnke

Maska

Na obrazu smeh,
v srcu jok.
Duša rascefrana,
pod masko skrita.

Čas

Zgubljeni čas življenja,
skozi prste izpuhti,
nazaj pobira,
le drobtine in smeti.

Berač

Srečam berača -
čez ramo malha mu visi,
drobiž me prosi,
ne pogleda me v oči.

Beseda

Najprej je bila beseda
od stvarnika dana.
Človek ni je sprejel,
ker upornik se je rodil.

Jesen

V jesenskih dneh
me greje pomlad,
mladostnih dni,
nedolžne duše.

Pismo

Poslal si mi pismo
v njem vabilo.
Spremenilo nama je življenje,
zapisalo usodo.

Krila

Hrepenenje dobi krila,
pusti mladosti naj sanja,
ne izpij prehitro
čase opoja.

Dlani

Imej odprte dlani,
odprto srce,
podarjaj to,
vsem ljudem sveta.

Skrinja

Kaj skriva stara skrinja,
pozabljene spomine,
obledele fotografije,
nihče se jih več ne spominja.

Čas

Kar bilo je včeraj
je pozabljeno.
Kaj bo jutri,
je še čas neznan.

Cunjice

Kitajske cunjice
za Evropejce narejene,
Diorjevi modeli,
kmalu v smeteh končajo.

Mit ljubezni

Zvezana sva z nitjo ljubezni
za vse čase,
od zemeljskega kroga
do rimskih cest.

Mati

Mila mati
to te prosim,
s svojim plaščem me pokrij,
zemeljskih nesreč varuj me vse dni.

Jesenski čas

Ptice na jug so odletele,
otožnost v srcu nosim.
V pričakovanju, upanju
kdaj pomlad jih zopet vrne v stara gnezda.

Gospod

Iz zemlje si nas naredil,
raj na zemlji za nas si ustvaril.
Telo se zopet v zemljo spremeni,
duša nazaj k tebi poleti.

Večna ura

Narava, večna ura,
točno naravnana,
v krogu se vrti,
vse vesolje uboga Večni um!

Francišek Asiški

Sv. Francišek Asiški
spoznal si bogastvo sveta,
pustil si vse,
bosonog s hvalnico planet objel.

Družina

Družina je kot drevo,
pomladi cveti,
jeseni zori,
pozimi listje odpada.

Brat-bratu

Ko bi neko jutro vstal,
brat bratu bi kruha dal!
Svet lepši bi postal,
brat brata spoštoval!

Advent

Štiri sveče -
simbol luči.
Prinaša Božič,
v človeško srce.

Sreča

Sreča je, če človeku nekaj daš
sreča je, če nekoga rad imaš,
če roko stisneš komu, ko ga kaj boli,
sreča je, če si človek do ljudi!

Nadja Gombač

Obisk na Snežniku – odločilen za poroko nizozemske kraljice

Nizozemska kraljica Wilhelmina v cvetu mladosti.

Prvič po dobrih sto letih je konec letošnjega aprila Kraljevina Nizozemska dobila novega kralja. Bil je dogodek o katerem so obilno poročali vsi evropski in svetovni mediji. Številni, ki so prisostvovali dogodku znajo povedati, da je šlo tudi za izjemno pašo za oči. Nekaj utrinkov s tega slavja smo opazovali na televiziji. Nov nizozemski kralj je postal 46 letni Viljem Aleksander, sin dosedanje kraljice Beatrix, ki se je po triintridesetih letih vladanja umaknila s prestola v sinovo korist. Kralj Viljem Aleksander je prestol zasedel potem, ko so Nizozemski vladale zapored kar tri ženske: kraljica Vilhelmina (1890–1942), kraljica Julijana (1942–1980) in njegova mati kraljica Beatrix (1980–2013).

Prav malo ali nič pa se ne ve, da sta tudi naša gora Snežnik in grad Snežnik pod njim odločilno vplivali na dogajanje v tej nizozemski kraljevi družini. Prof. Angelika Hribar iz Ljubljane, ki je tudi sorodstveno povezana s pomembnimi člani snežniškega gradu, je gotovo najboljša poznavalka prilik in dogodkov v gradu Snežnik. Svoje bogate spomine na ta čas, ki jih dokumentira z mnogimi izvirnimi dokumenti, je popisala v dvojni številki 48. letnika KRONIKE, časopisa za

slovensko krajevno zgodovino, izdano v Ljubljani leta 2000.

Prav tu izvemo, da so lastniki gradu Snežnik knezi Oto, Jurij in po njegovi smrti leta 1900 tudi Herman Schoenburg Waldenburg, ohranjala stike z mnogimi plemenitimi in pomembnimi družinami iz cele Evrope. Sprejemali so obiske, vabili v lov in sploh negovali družabno življenje v visokih aristokratskih krogih. Pri vsem tem sta jima v veliki meri pomagala oba upravitelja gradu Snežnik in obsežnih snežniških gozdov Jožef pl. Obereigner in za njim Henrik Etbin Schollmayer.

Posebej je zanimivo popisano prijateljevanje Henrika Schollmayerja z vojvodo Henrikom Meklenburškim iz nemške pokrajine Meklenburg-Schwerin ob Baltiku. Schollmayer je postal vojvodi ne le spremljevalec in lovski vodič ob obiskih Snežnika, temveč tudi dragocen osebni prijatelj.

Henrik Schollmayer pl. Lichtenberg, prvi častni občan občine Ilirska Bistrica, Trnova, Knežaka in Zagorja. Izvirnik slike hrani Angelika Hribar.

Posebej zanimivo je opisan obisk vojvode Meklenburškega sredi julija 1899.

Schollmayer ga je pričakal na železniški postaji z vozom in prepeljal na Mašun, kjer je bil gost kneza Jurija Schoenburga. Desetdnevni obisk je meklenburški vojvoda izkoristil za lov, obisk Snežnika in celodnevni obisk Kvarnerskega zaliva. Z dvema vozovoma so se odpeljali v Ilirsko Bistrico, z vlakom do Matulj in z izvozkom v Opatijo. Z ladjo so obiskali še Reko in tamkajšnjo Mornariško akademijo. Vmili so se skozi Ilirsko Bistrico in z vozovi na Mašun. Čez nekaj dni je sledil vzpon na Snežnik nanj so se povzpeli iz Pekla in se vmili skozi Grčevce. Vojvoda je bil navdušen, dosegel pa tudi lep lovski uspeh, saj je uplenil enega jelena kar z voza in enega iz svoje sobe na Mašunu.

Poročna slika nizozemske kraljice Wilhelmine in vojvode Henrika Meklenburškega v Haagu 7. februarja 1901.

Vojvoda Meklenburški je znova obiskal grad Snežnik in prijatelja Schollmayerja aprila in julija naslednje leto 1900. Vojvoda je v aprilskem lovu ustrelil tri divje peteline, julija pa nič in srečno

preživel napad nevarne medvedke. Schollmayer je svojemu dnevniku zaupal, da je vojvoda očitno močno vznemirjen in razburjen zaradi ponujene poroke z nizozemsko kraljico Wilhelmino. Bila je to za vojvodo težka odločitev, saj bi moral svojo kariero povsem podrediti obveznostim kraljičinega spremljalca. V tem času je na tihih gozdnih poteh okrog Snežnika bil vojvodi Schollmayer edini svetovalec. Skupaj sta tehtala kaj je storiti glede poroke. Gotovo ni šlo za lahko odločitev. Schollmayer se je izkazal kot dober in iskren svetovalec. Vojvoda Meklenburški se je odločil za poroko.

Vojvoda Meklenburški je prijatelja Schollmayerja in njegovo soprogo Marijo že dva meseca pred poroko oktobra 1900 povabil na svoj grad Schwerin, kjer je bil njegov poseben gost. Tu sta zakonca Schollmayer počakala poroko.

Poroka nizozemske kraljice Wilhelmine in vojvode Meklenburškega je bila v Haagu v polnem kraljevskem sijaju, 17. februarja 1901. Za to priložnost so na nizozemskem dvoru skovali skoraj pol drugi tisoč poročnih medalj. Dobil jo je tudi Schollmayer, pomenila mu je mnogo in jo je ob vseh svečanih prilikah nosil okrog vratu.

Vojvoda Meklenburški je tudi po poroki, sedaj z novim nazivom »Princ Nizozemske« ohranil prijateljstvo s Schollmayerjem in znova prišel na lov na grad Snežnik že čez leto dni. Svojemu snežniškemu prijatelju in svetovalcu je poklonil lovsko puško in si z njim dopisoval še dolgo let.

Henrik Magdenburški in kraljica Wilhelmina sta imela le hčerko Julijano, ki je leta 1942, v kritičnem vojnem času prevzela nizozemsko krono in vladala vse do leta 1980, ko jo je nasledila njena hčerka Beatrix, mati sedanjega nizozemskega kralja Viljema Aleksandra. Ker pa ima ta v zakonu tri hčerke se

na nizozemskem tronu znova obeta ženska roka.

»In kdo ve, kako bi se na nizozemskem dvoru vse zasukalo, če bi vojvoda Meklenburški na Snežniku dobil drugačen nasvet?« je z nasmehom zaključila ga. Angelika Hribar!

Vojko Čeligoj

Podatki o akterjih:

Wilhelmina Helena Paulina, Marija, roj. v Haagu 31. 8. 1880, po očetovi smrti že kot desetletna deklica zasedla nizozemski prestol, umrla 25.11.1962

Henrik Wladimir Albrecht Ernest Meklenburg-Schwerin vojvoda nemške dežele Meklenburg-Schwerin, roj. 19.4.1876 v Schwerinu, umrl 3. 7.1934 v Haagu. S poroko nizozemske kraljice dobi naziv Nizozemski princ.

Henrik pl. Schollmayer-Lichtenberg, roj. 1860 v Althofnu na Koroškem, umrl 21.1. 1930 v gradu Koča vas pri Ložu. Kot gozdarski strokovnjak je po svojem tastu Josefu pl. Obereignerju nasledil upravljanje s veleposestvom Snežnik. Bil zelo zaslužen za okoliško prebivalstvo in bil imenovan za častnega občana Ilirske Bistrice, Trnovega, Knežaka in Zagorja. Po posvojitvi s strani grofice Viljemine Lichtenberg je nasledil grad Koča vas in dobil plemiški naziv ter družinski grb. Po kapi leta 1918 je delno ohromel. S hčerko je do smrti leta 1930 urejal dokumentacijo gradu Snežnik in ga smatrajo za »Valvasorja Loža«.

Smeškov kotichek

“Glede na to, da zelo nerad mečem študente na izpitu vam dam še eno priložnost. Povejte mi vsaj eno trditev o pesnikih srednjega veka, ki je pravilna in dal vam bom šestico” je rekel profesor študentu. “Vsi so že umrli!” se je oglasil študent in uspešno opravil izpit.

***

Dama vpraša taksista:
 “Ste prosti?”
 “Seveda, draga gospa.”
 “Lepo prosim, potem me pa hitro, kot je le mogoče, odpeljite na magistrat.”
 “Ne, ne, gospa, tako prost pa spet nisem!”

***

Na sodišču sodnik zaslišuje traktorista, ki je pri vožnji s traktorjem izgubil svojo ženo.
 “In kdaj ste ugotovili, da žene ni več na prikolic?”
 “Ko je naenkrat postalo tako tiho ...”

***

Policist ujame tatu. Na policijski postaji ga zaslišujejo in ga med drugim vprašajo:
 “Ste poročeni?”
 “Ne in nikdar se ne bom poročil,” odvrne vprašani.
 “Neverjetno, tako pameten pa krade,” se začudi policist.

***

Študentsko logično razmišljanje:
 “Manj ko se učiš, manj veš! Manj veš, manj pozabiš! Manj pozabiš, več znaš!”

***

Profesor: “Midva se pa že poznavata, kajne?”
 Študent: “Da, lani sem bil na izpitu. Takrat mi je spodletelo.”
 Profesor: “No, ja, bo šlo pa danes bolj gladko. Se spomnite, kakšno je bilo lani moje prvo vprašanje?”
 Študent: “Midva se pa že poznavata, kajne?”

Bolniška oskrba

V spominu hranim eno izmed hudih zim v naših krajih. Prizanesla ni ljudem in ne naravi. Že oktobra se je na hitro ohladilo in na suha tla je padel sneg. Ljudje še niso pripravili drv, na njivah so bili nepobrani krmni pridelki, stelja je ostala v gozdu. Tudi vseh sadnih dreves še niso obrali. Voda v strugi reke Reke je zaledenela in po novem letu je bil ledeni oklep pedenj debel. Vsak dan sem s sekuro dolbla v led, ker se je odprtina čez noč spet zaprla in ni bilo moč do vode.

Brez vode iz reke si nismo predstavljali življenja. Uporabljali smo jo ljudje in živali. Da je bila mera polna, je udarila še gripa. Bila je tako huda, da je tudi korenjake, ki jih ni prijala nobena bolezen, vrgla v posteljo. Po hišah je vse obležalo. Bolnikom ni imel kdo postreči, zanetiti ogenj ali skuhati kak obrok.

Šibkih nog so se nekateri privlekli v hlev in nahranili živali. Krožile so govorice o posebnih dogodkih, ki jim je bila kriva gripa, pa tudi imen umrlih v novicah niso izpustili.

Prav v tisti zimi se mi je izpolnila skrita želja. Že dolgo sem v šolskem zvezku nosila prepolovljen časopisni list. Na njem je bila slika velike bolniške sobe s posteljami, bolniki in sestro v beli, tesno oprijeti halji. Podrobnosti na sliki je bilo toliko, da sem vsakokrat našla kaj novega. Bolnik na prvi postelji je imel obvezano glavo. Na vzglavju druge postelje je bil moški obraz, namrgoden od bolečine. Bolnik na tretji postelji je poskušal vstati, a je nemočen omahnil spet na ležišče. Naslednja bolnika sta se v ozkem prostoru med posteljama opirala drug na drugega, a je bilo očitno, da jima kak dolg sprehod ne bo mogoč. Za vsakega od bolnikov sem čutila, da bi mu lahko pomagala. Zato sem sliko nosila s seboj in razmišljala o svoji pomoči. Zdelo se mi je, da me vsak izmed bolnikov kliče, naj mu pomagam.

Prav v tisti hudi zimi v naših krajih se mi je izpolnila skrita želja. Gripa me ni

marala, zato sem bila izbrana za bolniško sestro. S termometrom in čajem sem hitela od enega do drugega, saj so delavci ležali po senu in v drugih zgradbah domačije. Eden je imel bolniško posteljo celo v čebelnjaku in prav tisti mi jo je po svoje zagodel.

Pozabila sem, koliko dni je trajala moja nesebična pomoč bolnikom z gripo. Vsaj po nižanju visokih telesnih temperatur je kazalo, da bodo okrevali. Le tistemu v čebelnjaku ni šlo na bolje. Ves je bil prepoten, da so se mu tudi lasje lepili po čelu in ni mogel iz postelje. Ko sem mu tistega popoldneva prinesla termometer in si ga je namestil pod pazduho, se je sesul nazaj na ležišče in z zadnjimi močmi zamrmral: »Prinesi mi vode!« Žalost in bolečina na njegovem obrazu je bila tisti trenutek prav tolikšna kot pri bolniku na postelji številka dve na prepolovljeni časopisni strani v mojem zvezku. Tekla sem po vodo in čutila v prsih veliko odgovornost bolniške sestre. Od mene je bilo odvisno njegovo življenje! Roka mu je drhtela, ko sem mu ponudila lonček z vodo. Polil se je po bradi in srajci, izpil vodo in spet omahnil na ležišče. Počakala sem še trenutek, da je termometer dokončal svoje merjenje. Ko sem ga izvlekla izpod bolnikove pazduhe, me je spekel v dlan. »Na, pa bo umrl!« me je spreletelo. Stekla sem v kuhinjo po pomoč. Vendar odrasli niso čutili toliko skrbi za bolnika kot jaz. To me je prizadelo. Termometer je šel iz roke v roko in vsi so vedeli, da je izmerjena temperatura lažna. Tako se je zgodba razpletla.

Fant iz čebelnjaka je izgubil status bolnika. Priznal je, da je vseskozi ogreval termometer pri žarnici. Tisto usodno popoldne ga je preveč pritisnil obnjo. Moja bolniška vloga je bila omadeževana. Nosila sem mu vodo, on pa si je v tistem času temperaturo sposojal pri žarnici.

Na drugem koncu dvorišča, v sobici ob kašči, sta se zdravila dva bolnika.

Ko se jima je zdravje vidno vračalo, je ob merjenju vročine bolnik vzdihnil: »Ejej, Ejej! Tako slaboten sem, brez moči! Tresem se kot šiba na vodi! Moral bi kaj jesti!« »Prav zares bi moral jesti! Hrana te bo okrepčala. Povej, kaj želiš?« ga je vzpodbujala moja mama, ki je gripa ni imela na seznamu in je bila tako kot jaz bolniška sestra. Bolnik je nekaj časa razmišljaj. Zdaj, ko je preživel gripo, je pričakoval, da mu bo izpolnjena vsaka želja. »Veš, Tona, jaz bi rad nekaj lahkega. Prinesi mi nekaj lahkega!« In Tona je tekla, da izpolni željo, ki si jo je po hudi bolezenski preizkušnji zaželel bolnik. Začuden, da bo tako hitro izpolnjena njegova želja, se je na postelji poravnal v sedečo držo, da mu je Tona lahko položila krožnik na kolena. Ko je bolnik odgrnil prtček, se je iz bolniške sobice širil smeh. Na globokem aluminijastem krožniku je bilo lepo poravnano kokošje perje. Zelo lahko in nežno!

Tako sva se v tistih davnih časih izkazali Tona in jaz, bolniški sestri.

Danica Pardo

40 let Primorskega numizmatičnega društva – zapriseženi zbirateljstvu

V nedeljo, 27. januarja 2013 je Primorsko numizmatično društvo Ilirska Bistrica s svečanim srečanjem svojega članstva in gosti proslavilo štiri desetletja nepretrganega marljivega dela na področju numizmatike in filatelije. Veseli smo bili obiska predstavnika Slovenskega numizmatičnega društva Janez Vajkard Valvasor z Opčin in generalnega sekretarja Filatelistične zveze Slovenije dr. Veselka Guština iz Ljubljane ter bili hvaležni za njihova knjižna darila.

»BISTRISKI TOLAR« - posebren kovanec skovan ob 40. obletnici Primorskega numizmatičnega društva. Na prednji strani je upodobljen društveni znak. Na hrbtini strani pa je predstavljen stari bistriški grad kot ga je videl J. V. Valvasor v XVII. stoletju in začetek znane bistriške pesmi *Tječe, Tječe ...* Kovanec sta oblikovala Edo Seles in Ariana Ančić mag. art. Skovanih je bilo le sto takih spominskih kovancev.

Društvena dejavnost je poznana širšemu krogu zbiralcev tudi čez občinske in državne meje in številnim strokovnim ustanovam na področju numizmatike in filatelije. Društvo je član Filatelistične zveze Slovenije in sodeluje tudi z numizmatičnimi društvi v Sloveniji, v Italiji, na Hrvaškem, Srbiji, Češkem, da celo v Ruski federaciji. Posebno je bila odmevna razstava O keltih na Slovenskem, ki jo je društvo postavilo potem, ko je obiskala le Dunaj in iz Bistrice je nadaljevala pot po Evropi.

Bera društvene dejavnosti je kar obsežna. V teh letih je društvo organiziralo skoraj 700 društvenih srečanj z udeležbo tudi zunanjih članov, strokovno delo je društvo izkazalo tudi z organiziranjem predavanj,

obiskom zgodovinskih lokacij na območju naše občine ter sosednjih občin.

V teh letih je društvo obogatilo svojo društveno numizmatično in filatelistično zbirko ter načrtno dopolnjevalo svojo strokovno knjižnico, ki že obsega nad pet sto naslovov.

Za društvene in pomembne krajevne in državne dogodke je društvo pripravilo skoraj dve sto priložnostnih poštinih žigov,

predlagalo Pošti Slovenije izdajo petih poštinih znamk s predstavitvijo domačih motivov (Snežnik, Škoromati, Vrbiške šeme, lik Dragotina Ketteja in Ivana Cankarja), pripravili so več kot stopetdeset dotiskov poštinih dopisnic ali poštinih kartic, organizirali so številne filatelistične razstave, in vzpodbujali zanimanje za filatelijo in zbirateljstvo med mladimi na vseh šolah v občini idr. Društvo je v teh letih izdalo 19. številko društvenega glasila »Numizmatični list«. Z izdajanjem osebnih znamk smo domačo in širšo javnost opozorili na dvajset pomembnih osebnosti v naši občini. S tem programom bomo nadaljevali v naslednjih letih! Z vsem svojim delom je društvo propagiralo

strokovno zbirateljstvo, raziskovalno dejavnost in prenašalo svoje znanje med mlade zbiralce. Ob tem je dobilo podporo tudi s strani občine in Banke Koper, ki je že od ustanovitve društveni podpornik.

Svoj štiridesetletni jubilej so obeležili z dotiskom poštne dopisnice, na kateri so predstavili na Bistriškem najden lep rimski bakreni kovanec – sesterco in zapisali podatke o njem: Kovan je bil v času cesarja Elagabala, ki je vladal od leta 218. do leta 222. našega štetja. Novce je bil kovan v čast njegove matere Julije Soaemias in predstavlja boginjo Venus Celestis sedečo na prestolu, ki ponuja jabolko otroku. Podatke o kovancu je podal Franc Poklar. Že dva dni prej je pošta v Trnovem uporabljala priložnostni poštini žig. Oboje je likovno pripravil Matjaž Penko.

Že čez dva meseca je društvo imelo svoj volilni občni zbor, prisotni so izvolili novo vodstvo društva, dopolnili društvena pravila in sprejeli program dela za leto 2013. Svojega marljivega člana Franca Poklarja so za njegove velike zasluge za razvoj numizmatike na Bistriškem in njegovo strokovno in mentorsko društveno delo uvrstili med svoje častne člane.

Člani društva se že vrsto let zbiramo vsako četrto nedeljo dopoldne, med 9. in 12. uro v gostilni Pri Špehu v Trnovem. Vabljeni in dobrodošli vsi bralci Jesenskih listov, ki vas zanima zbirateljstvo.

Vojko Čeligoj

Nekaterih ni več

Sanjam pogosto. Sanje so večinoma mučne in iz njih se zbudim velikokrat s hudim glavobolom. Redko sanjam prijetno.

Največkrat so zelo zapletene te moje sanje, kot bi se v njih odvijala zgodba romana ali grozljivega filma. Včasih, ko se prebudim iz mučnih sanj, se bojim nazaj zaspati, ker so te sanje tako žive, da se neprestano vračajo. Pomislim tudi, to si bom pa zapomnila, vendar zjutraj ne vem ničesar več. Ostaja samo težak občutek.

In v teh mojih sanjah ste velikokrat tudi vi, dragi moji sošolci. Vsi, tudi tisti, ki jih na žalost ni več med nami, posebno pa tisti, s katerimi me je življenje tesno povežalo in stikalo med nami vezi globokega prijateljstva, kot je bilo moje prijateljstvo z Vojotom. Prav zaradi tega tako pogosto prihaja v moje sanje, tako pogosto mislim nanj in tako zelo občutim njegovo izgubo.

Vojko je odšel med prvimi iz našega letnika. Veliko prezgodaj.

Vojko, ki je bil vedno poln energije, vedno iniciator naših srečanj, ki je s svojo dobrovoljnostjo, svojim večnim nasmehom skrbel, da smo se dobro imeli, ki nas je na učiteljišču vedno fotografiral (saj je bil edini, ki je premogel fotoaparata), da smo se na vsakem srečanju do solz nasmejali tem fotografijam ob spominu na situacije, v katerih so nastajale, Vojko, ki nam je v prvem letniku v spodnji, veliki učilnici igral na klavir, da smo pod vodstvom Kristine in Andreja, ki sta bila takrat najizkušenejša plesalca, Kristina pa tudi po videzu najbolj zrela (če samo nase pomislim in na svoje gladke lase, spete v skromen konjski rep ali na Kristinino bujno trajno), imeli plesne vaje in se imenitno zabavali. Vojko, ki je bil organizator vseh žurov, ki nam je skrivaj prinašal pijačo, da smo se, v kateri izmed sob ali v kleti dijaškega doma, kjer smo imeli lutkovno gledališče, zažurali, ki je prvi imel vespo, da sta on in Marica

z njo norela okoli Kopra, ki je vedno, kadar je bil v rožicah vzklikal: Kakva Magda, takve više nema, ki si je v stanju alkoholne blaženosti vsakokrat zaželel, da smo zapeli: Kafu mi draga izpeci, baš kao, da je, draga dušo, za tebe ... in to je bil višek razneženosti.

Kadar je bilo razpoloženje udarnejše, takrat smo zapeli tisto, ki je postala skoraj himna našega letnika. Peli smo jo ob vseh mogočih in nemogočih prilikah. Včasih smo se samo spogledali in že je nekdo začel, ostali pa so mu v zboru odgovarjali:

Solist: Odakle si ti Stevane?

Zbor: Ja sam iz Bosne.

Solist: Imaš li roditelje?

Zbor: Nemam jih boga mi.

Solist: A kdje su ti roditelji?

Zbor: Oni su pali.

Solist: A kdje?

Zbor: U eN O Be.

Kako neumno besedilo, sploh ne vem, kdo je bil tisti iz našega letnika, ki si ga je izmislil, ob kakšni priliki je nastalo, kdo mu je dodal melodijo, ki pa v meni še vedno živo odzvanja. Najbrž se je porajalo kar tako v skupini, iz gole zafrkancije in nikoli nisem vedela, kaj naj bi pomenilo, pa vendar, kako silni in žalostni občutki me prevzemajo, ko to pišem, ob misli, da ne bomo te bedaste, nesmiselne pesmice nikoli več zapeli skupaj z Vojotom ...

Ostajajo spomini. Spomini na Vojkoto, na takega Vojkoto, ki ni nikoli, tudi kasneje, nikogar moril s svojimi problemi, za katerega se je zdelo, da mu je vedno vse prav, da celo znakov za svojo bolezen ni jemal resno, da se je ob vsem samo nasmehnil; pa vendar koliko nelagodnosti, zadrege, koliko negotovosti je prikrival s tem svojim večnim smehljajem.

Vsi ti utrinki se me vedno znova in znova dotikajo..

Velikokrat se mi oba: on in Bosiljka prikradeta v sanje, še večkrat pa v misli.

Manjkata mi, kako zelo mi manjkata.

Zakaj sta odšla skoraj oba hkrati, drug za drugim? Zakaj ta odhajanja tako bolijo?

Zakaj puščajo za sabo tako brezmejno praznino, praznino v tebi samem ... kot bi tudi del tebe odšel.

Ne moreš dojeti, da je ta odhod dokončen, ali pa se nočeš sprijazniti s tem. V začetku se zdi, kot da sta še vedno nekje. Da lahko samo dvigneš slušalko, pa boš slišal njun glas. Potem se zalotiš, ko doživiš nekaj lepega ali razburljivega, kako pomisliš: »To pa moram povedati Bosiljki, to moram vprašati Vojota.« Zalotiš se, kako v pogovoru rečeš drugi kolegici: »Veš, Bosa ...« In kako neznosno boleče je, ko se zaveš, da tega ne boš mogel nikoli več storiti.

Življenje, pa naj bo še tako kruto, ti vedno iz vsake situacije pusti odprto vsaj še majhno režo, vsaj še kanček upanja – smrt pa ti pušča samo globoko praznino; velik nič.

Bil je lep avgustovski večer, pravzaprav mrak, del dneva, ki je meni od vedno najljubši. Čas, ko dan prehaja v noč, ko ni več tiste bleščeče svetlobe dneva, ko ni več bodečih sončnih žarkov, ko ni več tiste brezobzirne jasnosti in še ni nepredirne teme, ko so obrisi popolnoma zabrisani, nejasni, skrivnostni, čas, ko si dan in noč v spravi podajata roke, ko nežno in v sožitju prehajata drug v drugega, ko so obrisi zabrisani, kot bi skušali prekriti krutost stvarnosti in vsaj za kratek čas pustiti nežnostim in sanjam prosto pot.

Rada imam ta del dneva. Napolni te z neko mehko, toplino ... pa tudi z bolečino.

Z Rajotom sva bila v Strunjanu, večerjala sva v nekem lokalu tik ob morju. Na terasi je igrala godba, ljudje so plesali, se glasno pogovarjali, se smejali in

Znanec iz Trnovske ulice – Danilo Gašperšič

sredi vsega tega vrveža je prikljuvala na dan bolečina, ostra kot nož. Najbrž je mehkočnost strunjanskega večera vzbudila v meni še večjo žalost. In jokala sem nad krivičnostjo usode, ki ti vzame tiste, ki jih imaš najraje; nad krivičnostjo usode, ki jima je nudila tako malo lepega; nad krivičnostjo usode, ki je poskrbela, da se jima je življenje tako zapletlo, da ga je razpletla lahko samo smrt, dvojna smrt.

Jokala sem tudi zase in ni mi bilo mar, da se ljudje radovedno ozirajo vame, da natakark obzirno sprašuje, ali je vse v redu.

Jokala sem, da bi solze ublažile bolečino, ki me je dušila.

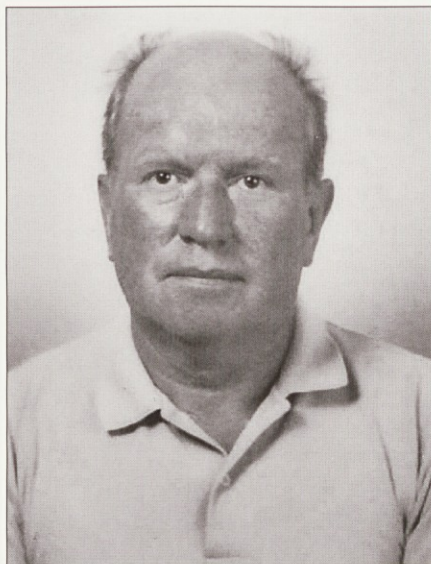
In zdaj, dragi moji sošolci – izpijmo ta kozarec iz mojih sanj: da bi še dolgo živeli in bi znali to življenje lepo živeti.

Duša Počkaj v enem svojih songov poje nekako tako: Tak čudno je naše življenje, srečno in hkrati nesrečno – in eno samo za večno.

Mislím, da nas Vojko od nekje opazuje, s svojim večnim smehljajem. Vendar zdaj vem, da ta smehljaj nič več ne pomeni zadrege, sproščen je in nam privošči, da bi znali in hoteli v letih, ki nam še preostajajo, užiti prav vsak trenutek.

In, ali ga slišite, kako poje z nami: Odakle si ti Stevane ...

Breda Šircelj Grlj

Krajinar in portretist

In ne samo slikar krajin in portretist, gospod Danilo je vsestransko razgledana in praktična oseba. Kako sem prišla do tega spoznanja? To je nekakšna majhna zgodba o našem nepričakanem znanstvu.

Že veliko let pred tem na novo nastalim poznanstvom sem opazila skupino gospodov, ki so se pogosto srečevali v Kavarni Park. Sedeli so vedno za isto mizo. Saj ne moreš drugače, ne da bi jih opazil. Skupini treh znanih gospodov s stalnega omizja se je pogosto pridružil še kakšen slučajen znanec. Njihovi pogovori so bili vedno že od daleč videti poglobljeno resni. Tematika se je dotikala dogajanja v družben-politični sferi, dogajanja v občini in nemalokrat je bilo videti na njihovih obrazih zaskrbljenost nad neugodnimi pojavi v naši družbi.

Večkrat sem se vprašala, le kdo je gospod s kapico, saj ga do tedaj še nisem imela priložnosti spoznati. Malo po malo, in odkrila sem njegovo "identiteto". Kako? Na razstavi, ki jo je imel leta 2011 sem se zagledala v njegov dovršen avtoportret in ugotovila, kdo je ... Razstava njegovih krajinskih slik me je opogumila, da sem mu lani jeseni pristopila in ga nekoliko povprašala o njegovem ustvarjanju.

Prijazno me je sprejel v družnje ob sicer neki drugi mizi, v drugem lokalu, in v družbo gospoda Ivana Boštjančiča, njegovega dolgoletnega in nerazdružnega prijatelja. Žal pa ju je zapustil tretji član omizja, sodnik Ternovec, kar je obžalovanja vreden žalosten dogodek in spomin. In tako je Danilo, sicer skromno, začel pripovedovati o sebi. Izvedela sem, da je poleg slikarske umetnosti gojil mnoge druge hobije, ki so izpod njegovih spretnih rok prihajali dovršeni do popolnosti. Njegov slikarski talent se je bliskovito razvil po letu 1952, ko je naslikal motiv mostu in stare hiše v Bitnji, ob reki Reki, v bližini njegovega rojstnega kraja Prema.

Tehnika olje na platnu mu je nudila možnost popolnega niansiranja motiva, prelivajočih se temnih odtenkov v svetlejše in zelo natančno izražene podrobnosti starih kamnov zapuščene hiše in zastrto prelivajoče se barve stare »Vjelke uode«, naše reke Reke. Hiše in mostu ni več. Na umetnini pa sta ostala obeležena za vedno, tako za domače prebivalce krajev ob reki Reki, pod gradom in kot vzpodbuda gospodu Danilu, da se je podal v nadaljnje slikarske podvige in razvijal svoj nesluteni talent tudi v izobraževanju pri priznanih slovenskih slikarjih.

Čeprav naj bi bil slikar naivec, ga doživljam kot klasičnega impresionista, umetnika smeri, ki mi je vzbujala neizmerno občudovanje že odkar sem se začela ozirati po umetnostni zgodovini in čeprav sem še vedno velik laik na tem zahtevnem področju človeškega ustvarjanja.

Danilova življenska pot je bila zaznamovana tudi z bivanjem v daljni Avstraliji. V slovenski skupnosti je postal viden in aktiven član. Poleg dela, ki ga je poneslo tja navzdol na vročo celino, je prepeval v slovenskem pevskem zboru, ob vrnitvi v domovino pa je njegov glas obogatil pevski zbor Kettejevcev.

In vedno se je vračal k svoji veliki ljubezni: slikanju njemu ljubih krajin in portretiranju markantnih obrazov.

Tako se je v dolgih letih prizadevnega dela s čopičem in barvami zvrstilo kar sedem samostojnih razstav, ki so požele obilo občudovanja ljubiteljev tovrstnega ustvarjanja.

Letos se je Danilo odločil ponuditi na ogled 8. retrospektivno razstavo svojih del skozi čas. Tako smo dan pred njegovim mladostnim 76. rojstnim dnevom imeli priložnost občudovati njegova najbolj znana dela v tehniki olje na platnu. Dom na Vidmu je namreč v prelepi Galeriji razobesil veliko število njegovih slik, vse pa kar niso našle prostora na stenah.

Med številnimi obiskovalci otvoritve razstave sem se sprehodila od slike do slike, nekoliko bolj od blizu, pa bolj oddaljeno, malo sem zaokrožila in se vrnila na začetek ...

Skušala sem se čimbolj osredotočiti na elemente vidnega polja razstavljenih slik: svetlobe, barve, strukture, perspektive ... Ugotovila sem, da nam umetnik nekaj sporoča in da želi, da umetnino podoživimo z njim. Mislim, da krajinske slike izražajo umetnikovo pripadnost domačemu kraju in bližnjim krajem v naši okolici. Nekako vidim tudi njegovo nagnjenost do slikanja enega najtežjih motivov: vode: naše Vjlike uode in Cerkniskega jezera. Žive slike; kar zabredla bi v mojo ljubljeno reko Reko, kot vedno v mladih letih, in v mojih živih spominih. Res, živa voda. In oddaljena ozadja, naslikana v toplih tonih, prelivajočih se brez ostro začrtanih linij iz tople rjave barve, v temno zlato, v toplo zeleno, pa v zlate odseve zahajajočega ali vzhajajočega sonca na vodni gladini – le kje lebdi kačji pastir?

In stari most in hiša, ki je samo še Danilov spomin. Slika, vredna umetniškega

priznanja. Potem motiv zahajajočega sonca, v ozadju pa obrisi vasice Prem – vse toplo in božajoče.

Naš Snežnik; Suha dolina.

Temno-pastelni toni zvoženih kolesnic v snegu na nam vsem znanem ovinku, v ozadju pa naš Snežnik. Stoletne smreke ob cesti. Upodobljeno kot na dosegu roke. To je slika, katera bi morala viseti v moji dnevni sobi, saj tisto točko poznam kot kraj enih mojih najlepših mladostnih spominov. Kot tudi manj mladostnih. Na tisti rebri sem se učila prvih smučarskih korakov. Živa slika! Prepričana sem, da bo nekoč, morda ne tako dolgo do takrat, krasila moj dom.

Tihožitje; vprašam se, kakšen je odnos tihožitja na sploh do realnega življenja. Je motiv tihožitja le posnemanje narave, ali je to simbolična želja po mirnem in zastrtem okolju domače intimne; težke temne zavese, prameni uhajajočega sonca skozi, zloženo pohištvo v barvi mahagonija; vonj po knjigah in po vrtnicah se prepletata med seboj. Mogoče čisto rahlo zaznan sladkoben vonj po tleči cigari? Bela čipka na temni masivni mizi: na njej pa pladenj z realistično do najmanjše podrobnosti upodobljenimi sadovi narave; ali cvetje – elementarne teme odnosa med umetnostjo in resničnostjo in med življenjem in smrtjo. Upodobitev tople intimne doma torej, v katero ne sme prodreti vznemirjenost zunanjega sveta. Varnost torej. Tako vidim tihožitja s svojimi očmi.

Ali pa tihožitje v skromnem okolju delavskega doma: staro, oguljeno pohištvo. Nekoliko povešena obledela zavesa na ozkem oknu. Na okenski polici na roke izvezen prtiček z napisom: ljubo doma, kdor ga ima ... In na njem postavljen rjav cvetlični lonec s starinsko rožo primulo. Zraven se na soncu, uhajajočem skozi okenska stekla, sušijo jabolčni krhlji. In na hitro odložene pletilke z nasnutimi petljami volnenih

nogavic. Meni je ljubše to, skromno tihožitje. Spomin na mater. Ta motiv pa bom skušala upodobiti sama, upam, da mi bo gospod Danilo dal kakšen nasvet?!

Portreti; umetnost prikaza fizičnih oblik obrazov, z natančno dojetimi in izraženimi značajskimi značilnostmi posameznika. Njegova karakterizacija torej. To je umetnost, ki zahteva avtorjevo popolno predanost in vpogled v osebnost človeka, katerega portret ustvarja. Kajti le tako bo znal na platno prenesti realističen obraz, izraz oči, potez, držo ... portretiranca. Danilo je dokazal, da obvlada portretiranje. Poglejmo njegov portret iz mlajših let ... pa portret njegovega nonota; in seveda portret prijatelja, sogovornika in pevca Aleksandra Ternovca. Portretki vnukov – vsa otroška radovednost in razigranost je ujeta v tistih malih očeh in njihova radovednost je oprijemljiva.

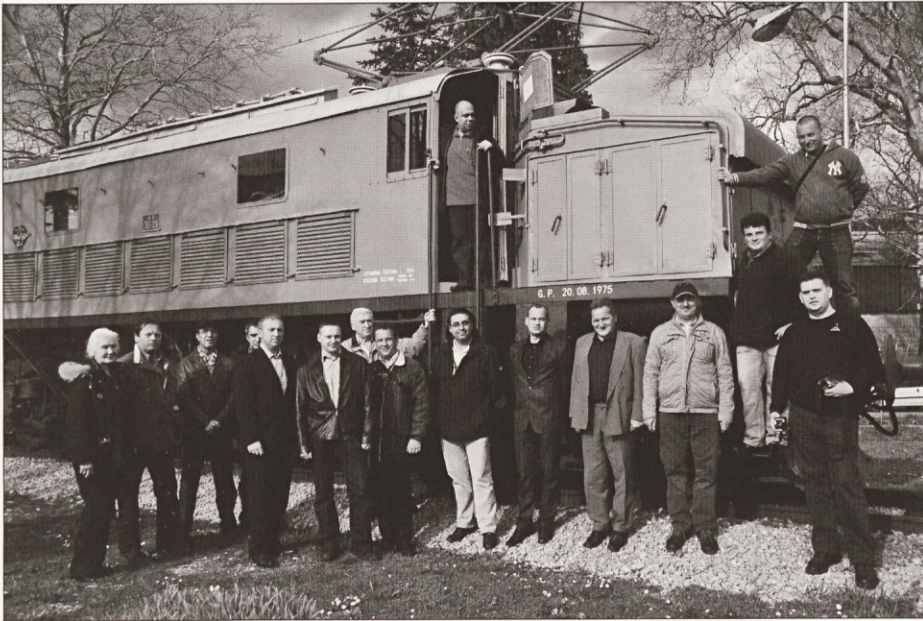
Vse slike, ki smo si jih obiskovalci ogledali na 8. retrospektivni razstavi umetnika Danila Gašperšiča, so preprosto povedano lepe. Motivi so domači, vsem razumljivi in znani.

Ob tej priložnosti, ko je Danilo praznoval tudi svoj osebni praznik, mu čestitam za obsežni umetniški opus z željo, naj nas vse še kdaj razveseli s kakšno novo umetnino – in naj na ogled postavi svoj portret izpred nekaj let!

*Vtise o razstavi zbrala:
Neda F. Perkan*

Društvo ljubiteljev železnic Ilirska Bistrica

Eno od mlajših društev v naši občini je Društvo ljubiteljev železnic Ilirska Bistrica. Čeprav je bilo ustanovljeno šele novembra 2010 je izredno aktivno in se lahko pohvali že z kar nekaj projekti.

Društvo povezuje vse, ki želijo ohranjati in vzdrževati železniške eksponate, ki sodijo med tehnično kulturno dediščino, ohranjati zgodovinski material o železnicah ter vzpodbujati interes do železnic in železniškega prometa pri svojih članih in v širši javnosti. Sledijo prepričanju, da je potrebno razvijati in pospeševati pozitiven odnos pri ljudeh do tehniške kulturne dediščine. Na ta način želijo obogatiti turistično ponudbo in povečati zanimivost naših krajev.

Prvi kratkoročni cilj društva, ki je bil medijsko zelo odmeven, je bil vezan na projekt postavitve muzejske lokomotive v Ilirski Bistrici. Na podlagi sporazuma, ki je bil sklenjen med Slovenskimi železnicami in Občino Ilirska Bistrica so pristopili in opravili večino pripravljanih del pri obnovi muzejske električne lokomotive serije 361, bolj znane kot »Breda«. Ta muzejski eksponat je javnosti predstavljen v parku na železniški postaji v Ilirski Bistrici.

Aprila letos je društvo podpisalo listino o prijateljstvu in sodelovanju z Društvom prijateljev železnic »Štacion« iz Reke. Namen podpisa listine je skupen nastop, ki naj bi pripomogel k razvoju železniškega prometa, vzpodbujal interes javnosti za železnico in železniško dediščino. Prav tako bi s skupnimi močmi lažje podpirali aktivnosti projektov in programov, ki vplivajo na razvoj železniškega prometa, ohranjanja železniške dediščine in razvoj železniškega modelarstva. Obenem so s podpisom listine pokazali, da nas meja ne more ločevati, temveč samo še bolj povezuje. Tako kot je včasih in še vedno povezovala železnica.

Zadnje dni v maju je postala železniška postaja prizorišče fotografske razstave, ki so jo pripravili člani društva ljubiteljev železnic v sodelovanju s foto klubom Sušec, in pa tudi Fotografsko zvezo Slovenije. Dobre vezi domačih fotografov s Foto klubom Reka in foto sekcijo Slovenskega kulturnega društva Bazovica z Reke ter podpis listine o sodelovanju bistriških ljubiteljev železnic s sorodnim društvom Štacion z Reke so obrodile nadpovprečno uspešen mednarodni fotografski natečaj. Organizatorji so pritegnili k sodelovanju 28 avtorjev iz obeh sosednjih držav, ki so poslali na oceno kar 175 del.

Strokovna žirija jih je sprejela v oceno 60 od tega 32 na temo železna cesta in 28 na prosto temo. "Žiranti smo imeli obilico naporenega dela pri izbiri, saj so fotografije zelo kakovostne in še veliko jih je prispelo na natečaj," je ob odprtju dejal Andrej Bergoč, predsednik Foto kluba Sušec in eden od članov ocenjevalne komisije. Razstava je že ob odprtju pritegnila veliko pozornost, saj "slike govorijo same zase," je dejal Bergoč. V kategoriji železna cesta je prejela prvo nagrado Stephepany Stefan, Američanka živeča na Reki, svoje delo pa je poimenovala Farewell (zbogom). V prosti temi je zmagal Aleksandar Tomulić, ki je svoje delo naslovil Korak – tudi on je član Foto kluba Reka.

Ob občinskem prazniku, 4. juniju, je Društvo ljubiteljev železnic Ilirska Bistrica prejelo bronasto plaketo Občine Ilirska Bistrica za ohranjanje in vzdrževanje železniških eksponatov in delo na področju ohranjanja tehnične kulturne dediščine.

V četrtek, 20. junija je društvo predstavilo Monografijo Elektrovleke na Primorskem in v Sloveniji. Avtor monografije je dr. Josip Orbanč, odličen poznavalec električnih sistemov na železnici in strokovnjak s področja elektrovleke nasploh. Monografija je prvi poskus predstavitve elektrovleke v Sloveniji s posebnim poudarkom na prvih elektrificiranih progah na Primorskem. V monografiji je poleg elektrovleke predstavljeno tudi društvo ljubiteljev železnic iz Ilirske Bistrice, in občina Ilirska Bistrica z vsemi svojimi naravnimi in kulturnimi lepotami, ki nas obdajajo. Monografija ima svoj namen, da približa naše kraje bralcu v Sloveniji in izven nje.

V soboto, 29. junija je bilo pa nad vse slovesno na železniški postaji v Trnovem pri Ilirski Bistrici. Društvo ljubiteljev železnic je skupaj s Slovenskimi železnicami pripravilo osrednjo prireditev ob 140-letnici južne proge Pivka – Reka in 80-letnici pričetka elektrifikacije proge.

Primorsko numizmatično društvo je ob jubileju proge pripravilo priložnostni poštni žig in izdalo dve barvni razglednici z zgodovinsko in sodobno podobo železniške postaje v Bistrici.

Društvo je v dobrih dveh letih delovanja ob vsestranski materialni in moralni podpori Slovenskih železnic (SŽ), naredilo veliko za ohranitev tehnične in stavbne dediščine. Železniška postaja je, očiščena in z urejenim parkom, kjer domuje muzejska električna lokomotiva Breda, privabila številne obiskovalce od blizu in daleč. Gostje so se iz Ljubljane, Postojne in Pivke pripeljali s pendolinom, naj sodobnejšim vlakom SŽ. Obiskovalci so si ga z zanimanjem ogledali, kot tudi muzejsko lokomotivo Bredo, ki je odprla vrata.

Predsednik društva Ivan Simčič je v nagovoru dejal, da želijo z delom nadaljevati in da bo prvi na vrsti za ureditev vodni stolp, edini takšen objekt na železniških postajah v Sloveniji, ki še stoji. Obenem je poudaril, da si je društvo zastavilo dolgoročni cilj, po katerem bi v naslednjih letih pripravili temelje in zasnovo za delovanje tehničnega muzeja v Ilirski Bistrici, predvsem s področja elektro-vleke na železnicah, s čimer bodo izpolnili svojo vizijo.

V imenu vodstva SŽ je zbrane nagovorila Jelka Šinkovec Funduk, namestnica generalnega direktorja, ki je dejala, da v zadnjem obdobju ne gradijo več novih prog kot pred tolikimi leti in da se trudijo ohraniti in posodobiti železniško mrežo in naprave.

Prireditvev je spremljal kulturni program, ki so ga pripravili železničarska godba na pihala, pevska skupina Vasovalec, folklorna skupina Gradina, mezzosopranistka Janja Konestabo in mešani zbor Lovor iz hrvaške občine Lovran. Program sta ob besednem sprehodu po zgodovini te proge in njenem sedanjem trenutku povezovala Jride Mršnik Poljšak in Igor Štemberger. Proga je sedaj razdeljena z državno mejo v predoru in dvema različnima sistemoma elektro vleke. V omenjeni knjigi o zgodovini te proge tudi preberemo, da so bili ob pozdravu prvega vlaka na železniški postaji Trnovo-Bistrica v špalirju zbrani ugledni trnovski in bistriški možje. Tokrat jih ni bilo, ne župana ne obeh podžupanov, kot da se jih ta dogodek ne tiče. Bil pa je več občinskih svetnikov, kot na prejšnjih občinskih prireditvah. Pač pa je bil na slovesnosti župan sosednje hrvaške občine Matulji Mario Čiković, podžupani pivške, divaške in sežanske občine, ter tudi Igor Dolenc, podpredsednik Tržaške pokrajine.

Društvo je tako z vrsto prireditvev in izdajo obsežne monografije o zgodovini elektro vleke na Primorskem in v Sloveniji zelo dostojno obeležilo jubilej proge, ki je pripeljala v bistriške kraje svet in svet približala domačinom ter bistveno vplivala na gospodarski razcvet na prelomu 19. in 20. stoletja. Društvo je v še ne polnih treh letih svojega delovanja že doseglo zavidljive rezultate ter je postalo zelo prepoznavno tako v Sloveniji kot tudi v sosednjih državah. S svojim delovanjem promovira sebe, prav tako pa tudi občino Ilirska Bistrica.

*Ivan Simčič
Društvo ljubiteljev železnic
Ilirska Bistrica*

Moja žetev

Kompanjev takrat še nismo poznali
le ženski spol s srpom so na njive poslali.
Mami sem sitnarila, da bi žeti rada znala.
Svarila je, da se tega ne bom naučila.
»Če znam toliko reči postoriti,
bom znala tudi žito žeti,«
sem trmasto vztrajala.
Ko je v moji otroški dobi
dovolj let preštela,
me je s seboj v dnino vzela.
Bila sem neučakana.
Pred nama je valovila njiva
zlatega, zrelega žita.
Končno sem srp v rokah vihtela!
»Sedaj bom žela tako kot mama,«
sem v sebi modrovala.
Srp držati v desni roki me učila,
ker na levo ni rezila.
Preprosta priprava me ni ubogala.
Opletala je sem ter tja,
me dražila in težave povzročala.
Delo žanjic res ni od muh!
Naenkrat je naredilo »hrst«.
Levo roko oblila je kri.
Pojavila se je bolečina.
Dolgo se je rana celila.
Zame je bila žetev končana,
užaljenost pa je ostala.
Krivila sem druge ne sebe,
ker niso naredili rezila za levičarja.

Ana Marija Seles

Kotiček za križankarje

Nagradna križanka

Tudi tokrat objavljamo nagradno križanko. Na označenih poljih v nagradni križanki boste dobili geslo iz dveh besed.

Sponzorji tokratne križanke so:

- Gostišče Grill Danilo
- Pedikerski salon Milka
- Picerija Park s.p.Lilijana Primc

Izžrebali bomo tri reševalce križanke, ki bodo prejeli nagradne bone.

Rešitev napišite na priloženi kupon in jo do 1. decembra 2013 pošljite na naslov

Društvo upokojencev
Bazoviška cesta 28
6250 Ilirska Bistrica

DRUŠTVO UPOKOJENCEV ILIRSKA BISTRICA	OGRAJA KI ZADRŽUJE SNEG	PLOŠČATA RAMENSKA KOST	OGNITEV	POSEDICA IZGUBE RAVNOTEŽJA	😊	EKIIPA	KDOR POUČUJE	LJUDSTVO BREZ PRAVIC	ZNAMENJE MNOZENJA
ZIDAN STEBER		1			SLOVENSKI BIOKEMIK VITO		5		
					RELIGIJA				
IZDELOVALEC NOGAVIC									
MNOŽIČNO POJAVLJANJE NALEZLJIVE BOLEZNI		3						10	
GOZDNO DREVO Z GOSTIM BELIM LESOM			6			ROPAR			
						DVORJENJE			
GORA V ŠVICI			KAVARNA						
			ŽUPAN POD FR. OKUPACIJO						
REKA V SRBIJI, ČRNI GORI IN BIH, DESNI PRITOK DRINE	8			ODVETNIK	LADO LESKOVAR				
					STRAST				
OTOČJA V JUGOZHODNEM DELU TIHEGA OCEANA						7			GLAVNO MESTO KUBE
REKA V MAKEDONIJI							KATE HUDSTON		
							GLAVNO MESTO GRČIJE		
			POLOŽAJ PLODU PRED IN MED PORODOM						
			MEDICA			AMERIŠKI IGRALEC HUNTER			
			FOTOGRAFSKI APARAT			STRD		9	
			SESTAVINA NUKLEINSKIH KISLIN						
			ŽENSKA RAZLIČICA IMENA TADEJ					2	4

Geslo

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Bratje Boštjančič so praznovali

Zelo dobro znani Vokalni kvartet bratov Boštjančič je letos drugega marca v Vaškem domu v Jasenu pripravil Večer z brati Boštjančič. Spomnili so se svojega uspešnega šestdesetletnega dela na pevskem področju, še posebej petdesetletnice Festivala slovenskih popevk. Na koncertu se jim je pridružil tudi Lado Leskovar – nestor slovenskih pevcev zabavne glasbe.

Fotografija: Petar Nikolič

Izdajo pričujoče številke Jesenskih listov so podprli:

Gostišče s prenočišči Danilo
Ilirska Bistrica

OBČINA
ILIRSKA
BISTRICA

Občina Ilirska Bistrica

Pizzeria Park
Ilirska Bistrica

Pedikerski salon Milka
Ilirska Bistrica

Društvo upokojencev
Ilirska Bistrica

Pokrajinska zveza
Društva upokojencev
Južne Primorske

Ob dvajseti številki Jesenski listov se še posebej zahvaljujemo podjetju IGS (prej Tiskarna Lotos Postojna) za dolgoletno podporo in vseskozi zgljedno tiskarsko storitev.

Uredniški odbor

Uredniški odbor

Dimitrij Grlj
Franc Gombač
Ivko Spetič
Danica Pardo
Vojko Čeligoj

Oblikovanje
Edo Seles
Tisk
IGS, oktober 2013